პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

კომუნისტი

საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ორგანო

КОМУНИСТИ—ОРГАН ЦК КП ГРУЗИИ, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА ГРУЗИНСКОЙ ССР И СОВЕТА МИНИСТРОВ ГРУЗИНСКОЙ ССР

☐ შაბათი 11 ნოემბერი 1978 წ. ☐ № 264 (17308) ☐ ფასი 2 კაპ.

1920

გაზეთი
გამოდის
1920
წლის
3
ივნისიდან

1978

დიდი შეფასების პასუხად

ხუთწლედის დამკვრელური წლის დამლევამდე — საექსპლოატაციოდ კიდევ ორი აგრეგატი! — ასეთია ენგურჰესელთა ვალდებულება.

სასიხარულო დღეები

ენგურის ჰიდროელექტროსადგურის 260 ათასი კილოვატი სიმძლავრის პირველი აგრეგატის ვადაზე ადრე გაშვებამ, პირველმა სამრეწველო დენმა, რომელიც სსრ კავშირის ერთიან ენერგოსისტემაში ჩაირთო, დიდი სიხარული მოგვანიჭა მშენებლებს. ვიხილეთ მრავალი წლის დიდი და დაძაბული შრომის ნაყოფი. აკიაფდნენ ენგურის ჩირაღდნები.

ჩვენი სიხარული უფრო გაორკეცდა, როცა ენგურჰესის მშენებელთა მრავალათასიანი კოლექტივის ამაგი ესოდენ დიდად შეაფასა და გამარჯვება მოგვილოცა ლ. ი. ბრეჟნევმა. ეს კი მეტს გვავალებს და ენერგიას გვმატებს, რათა დროზე შევასრულოთ ნაკისრი სოციალისტური ვალდებულებანი.

სერგო თედეევი,
ენგურჰესის მშენებლობის გვირაბმშენის სამმართველოს გვირაბგამყვანთა ბრიგადის ხელმძღვანელი, ლენინის ორდენოსანი.

თავს არ შევირცხვენთ

ამ დღეებში მრავალი წლის თავდადებული, მკლავმოუღლელი შრომის შედეგად, ასამუშავებელი გრაფიკის მნიშვნელოვანი გასწრებით სამშობლოს სამსახურში ჩადგა და ქვეყნის სახალხო მეურნეობას თავისი პირველი სამრეწველო დენი მისცა რესპუბლიკის ენერგეტიკის ფლაგმანის — ენგურის ჰიდროელექტროსადგურის პირველმა აგრეგატმა.

ეს წარმატება პირველ რიგში ორმაგად სასიხარულო იყო ჩვენთვის, მშენებლებისათვის, რადგან იგი ქვეყნის ყველაზე დიდი ზეიმის წინა დღეებს ოქტომბრის რევოლუციის 61-ე წლისთავს დაემთხვა.

იმ მრავალრიცხოვან მილოცვებს შორის ყველაზე სასიხარულო და ამაღფრთოვანებელი მაინც, კალმა რომ თქვას, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის ამხ. ლ. ი. ბრეჟნევის მილოცვა იყო, რომელმაც წლების მანძილზე ჩვენს მიერ გაწეულ საქმიანობას ესოდენ მაღალი შეფასება მისცა.

ჩვენი პარტიის ლიდერის მილოცვის პასუხად დღეს ჩემი ბრიგადის თითოეული წევრის სახელით მინდა პარტიასა და მთავრობას საქვეყნოდ აღვუთქვა, რომ თავს არც მომავალში შევირცხვენთ. ლ. ი. ბრეჟნევის ეს მილოცვა წარმატებათა საწინდარი იქნება.

მშენებარე უნიკალური თაღოვანი კაშხლის სიმაღლემ უკვე 170 მეტრს მიაღწია. ჯერის წყალსაცავი ასამუშავებელ ნიშნულამდე შევსო, ახლა დიდი ხნის ოცნება — ბობოქარი ენგური ქვეყნის სამსახურში ჩადგა.

ოთარ გლიაძე,
კომპლექსური ბრიგადის ბრიგადირი, სოციალისტური შრომის გმირი.

გვიხარია, გვეამაყება...

უნიკალური მიწისქვეშა ჰიდროელექტროსადგურის პირველმა აგრეგატმა სამშობლოს ვადაზე ადრე მისცა პირველი სამრეწველო დენი. ამ დიდ გამარჯვებაში იმ ბრიგადის მოკრძალებული წვლილიც არის, რომელსაც მე ვხელმძღვანელობ. სადგურის მიწისქვეშა ნაგებობაში ბეტონის ჩასხმა რთული საქმეა, რომელიც ფიზიკურ ძალასთან ერთად ჰიდროტექნიკური დანადგარების გეომეტრიული პარამეტრების ოსტატურად გამოყვანის უნარსაც საჭიროებს. ეს კარგად იცოდნენ ბიჭებმა და ამიტომ ძალასა და ენერგიას არ იშურებდნენ, რომ მთელი სიზუსტით შეესრულებინათ მინდობილი სამუშაო.

ჩვენს მიერ მოპოვებული დიდი შრომითი გამარჯვების ერთგვარი აღიარება იყო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის ლ. ი. ბრეჟნევის მილოცვა.

უკან დარჩა დაძაბული შრომის ცხარე დღეები. ახლა მთელი ძალ-ღონე უნდა მოიკრიბოთ, რომ კვლავ ვასახელოთ სამშობლო.

ვაჟა აბესაძე,
ენგურჰესის მშენებლობის ძალური კვანძის მებეტონეთა კომპლექსური ბრიგადის ბრიგადირი, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი.

პარტიული კონფერენცია

ჩვენი რესპუბლიკის პარტიულ ორგანიზაციებში საანგარიშო საარჩევნო კამპანიის ახალი ეტაპი დადგა — დღეიდან იწყება რაიონული და საქალაქო პარტიული კონფერენციები. ის დიდი და საქმიანი სჯა-ბაასი, რომელიც ორ თვეზე მეტი ხნის წინათ პირველადს პარტიულ ორგანიზაციებში დაიწყო, ახლა რაიონულ და საქალაქო კონფერენციებზე გაგრძელდება. ათასობით დელეგატი — პირველადი პარტორგანიზაციათა წარგზავნილი — თავის ობიექტურ და პრინციპულ შეფასებას მისცემს რაიონული, საქალაქო პარტიული კომიტეტის საქმიანობას, პარტკონფერენციებზე მიიტანს შრომითი კოლექტივების ფიქრებსა და განწყობილებას.

ხშირად ამბობენ, პარტიული კრება თუ კონფერენცია დიდმნიშვნელოვანი მოვლენააო კომუნისტთა ცხოვრებაში. ეს ჭეშმარიტად ასეა. მაგრამ წლევანდელი საანგარიშო-საარჩევნო კამპანია მაინც განსაკუთრებულია. იგი იმართება დიდი შრომის, შენების, შემოქმედებითი ძიების დროს, როცა უკვე დაძლეულია მეათე ხუთწლედის უღელტეხილი და კომუნისტთა მთელი ფიქრი, საზრუნავი თავს დატრიალებს ხუთწლედის დარჩენილ დროს — ორ წელიწადზე ცოტა მეტს, რომელმაც უნდა დააგვირგვინოს ჩვენი პარტიის XXV ყრილობის გადაწყვეტილებათა მთლიანად და წარმატებით შესრულება. და ეს დრო ხომ მომავალი საანგარიშო პერიოდი იქნება.

ბევრი რამით არის ღირსშესანიშნავი გასული საანგარიშო პერიოდი. იგი აღინიშნა საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე, წარმოების ეფექტიანობასა და მუშაობის ხარისხის ამაღლებაზე პარტიული გავლენის გაძლიერებით, საამისოდ ახალი მეთოდებისა და საშუალებების აქტიური ძიებით, მუშაობის ლენინური სტილის დაუფლებისათვის სწრაფვით. ყოველივე ამას დიდად შეუწყო ხელი პარტიის XXV ყრილობის შემდეგ ჩვენი ეკონომიკისა და კულტურის, საშინაო და საგარეო პოლიტიკის აქტუალურ საკითხებზე მიღებულმა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის უმნიშვნელოვანესმა დადგენილებებმა, ამხანაგ ლ. ი. ბრეჟნევის მოხსენებებსა და სიტყვებში, აგრეთვე შესანიშნავ მოგონებებში — „მცირე მიწაში“, „აღორძინებასა“ და „ყამირში“ მოცემულმა მითითებებმა და დასკვნებმა.

სწორედ გასულ საანგარიშო პერიოდში მიღებულ იქნა სსრ კავშირისა და საქართველოს ახალი კონსტიტუციები, დიდი ზეიმით აღინიშნა დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის მე-60 წლისთავი, სულ ახლახან ვიდღესასწაულეთ ლენინური კომკავშირის სახელოვანი იუბილე.. ერთი სიტყვით. ამ მოვლენების ცენტრში რომ ტრიალებდნენ, ჩვენი ქალაქისა და სოფლის პარტიული ორგანიზაციები კიდევ უფრო გამოიწრთო პოლიტიკურად, განმტკიცდა ორგანიზაციულად, შეიძინა დადებითი გამოცდილება.

არ არის საჭირო იმის მტკიცება, თუ რაოდენ დიდია რაიონული და საქალაქო პარტიული რგოლის მნიშვნელობა სამეურნეო და კულტურული მშენებლობისადმი ხელმძღვანელობაში, ადამიანთა პოლიტიკურ აღზრდაში. ამას პრაქტიკულად ადასტურებს აბაშის, გურჯაანის, ხობის, ჩოხატაურის, თელავის, მახარაძის და სხვა რაიონული პარტიული ორგანიზაციების მუშაობის მაგალითი. მოწინავე პარტიული კომიტეტების რიცხვი ყოველწლიურად იზრდება, მათი ინიციატივიანი, შემოქმედებითი მოღვაწეობა თვალნათლივ ჩანს რესპუბლიკის მრეწველობის მუშაკთა, მეჩაიეთა და მევენახეთა, სხვა მშრომელების საშემოდგომო ნობათებში.

ამიტომ კონფერენციათა დელეგატების უმთავრესი და უპირველესი საზრუნავი ის არის, რომ ღრმად, საფუძვლიანად გააიზრონ სკკპ XXV ყრილობის შემდეგ შეძენილი გამოცდილება.

რა თქმა უნდა, როცა ამ გამოცდილებაზე ვლაპარაკობთ, უპირველეს ყოვლისა, მხედველობაში გვაქვს მუშაობის სტილი, სადღეისო პრობლემების, საბრძოლო ამოცანების გადაწყვეტისადმი მეცნიერული მიდგომის უნარი. მაგრამ დასამალი როდია ისიც, რომ ზოგი პარტიული კომიტეტი მეტად უინიციატივოდ მუშაობს, რომ იტყვიან, კვლავ ერთ ადგილს ტკეპნის, ვერ ახდენს სასურველ გავლენას ეკონომიკისა თუ კულტურის ამა თუ იმ სფეროზე.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი, სათანადო შეფასებას აძლევს უინიციატივო გულგრილი მუშაობის ცალკეულ ფაქტებს. თავის დროზე მკაცრად ითქვა პარტიის ყაზბეგისა და წულუკიძის, ამას წინათ კი ქარელისა და სხვა რაიონული კომიტეტების მისამართით. განხორციელდა ორგანიზაციული ხასიათის ღონისძიებანიც.

ამიტომ ყოველ პარტიულ კონფერენციაზე გულახდილად და ობიექტურად უნდა განვსაჯოთ გაკეთებულიცა და გასაკეთებელიც, სადი კრიტიკა და თვითკრიტიკა, ღრმა დაინტერესება იმით, რომ ყოველი ნაკლი სწრაფად აღიკვეთოს, დროულად გამოინახოს და ამოქმედდეს წინსვლის ახალ-ახალი რეზერვები —აი რა სულისკვეთებით უნდა ჩაიაროს ყველა პარტიულმა კონფერენციამ.

საჭიროზე საჭიროა განსაკუთრებული შეუპოვრობით, მეტი სიმკაცრით ვებრძოდეთ პარტიული, სახელმწიფო და შრომითი დისციპლინის, სოციალისტური კანონიერების დარღვევის ფაქტებს, მექრთამეობასა და გამფლანგველობას, ლოთობასა და ხულიგნობას. დელეგატთა გამოსვლებში, კონფერენციების მასალებში კონკრეტულად უნდა ჩანდეს ყოველგვარ ნეგატიურ მოვლენებთან ბრძოლის ეფექტიანი ღონისძიებები, სალად უნდა განსაჯონ — რატომ ხდება, რით არის გამოწვეული აგრეთვე ბიუროკრატიზმის, ურთიერთმაამებლობის, უპასუხისმგებლობისა და უკონტროლობის ფაქტები.

რა თქმა უნდა, გაწეული საქმიანობის სწორი ანალიზი პარტიულ კომიტეტებს საშუალებას მისცემს, რომ შემდგომში თავიდან აიცილონ შეცდომები, უფრო მეტად გაავრცელონ დადებითი გამოცდილება, გააუმჯობესონ შესრულების კონტროლისა და შემოწმების ორგანიზაცია, კადრებთან მუშაობა. კონფერენციებმა ხელი უნდა შეუწყონ პარტიული კომიტეტების მუშაობის იმ დადებითი პრაქტიკის გაფართოებას, რომ უფრო სწორად და შემოქმედებითად იყენებდნენ ეკონომიკის, საზოგადოებრივი ტენდენციების განვითარების ანალიზის თანამედროვე მეთოდებს.

ბუნებრივია, რომ ყოველი კონფერენციის ყურადღების ცენტრში იქნება სოციალისტური შეჯიბრებისადმი ხელმძღვანელობის, სახელმწიფო გეგმებისა და ნაკისრი სოციალისტური ვალდებულებების შესრულებისათვის ბრძოლის საკითხები. კონფერენციათა მუშაობამ თავიდან ბოლომდე პასუხი უნდა გასცეს კითხვებს: როგორი იყო დახმარება და ხელმძღვანელობა სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოებისადმი, პროფკავშირული, კომკავშირული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისადმი და როგორ გაუმჯობესდება იგი, როგორ გამდიდრდება, რამდენად ეფექტიანი იქნება მთელი იდეოლოგიური და მასობრივ-პოლიტიკური საქმიანობა.

საქალაქო პარტიული კონფერენციების დელეგატები შინაპარტიული და აღმზრდელობითი მუშაობის ანალიზისას პირველ რიგში იმსჯელებენ იმაზე, თუ რა გავლენა მოახდინა მან წარმოების ეფექტიანობაზე, პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებაზე, შრომითი და ტექნოლოგიური დისციპლინის განმტკიცებაზე, როგორ ინერგება, ვრცელდება ის შესანიშნავი თაოსნობანი, რომლებიც ყოველდღიურად იბადება და ჩნდება მოწინავე კოლექტივებში.

სასოფლო რაიონების პარტიული ორგანიზაციების კონფერენციებზე საუბრის ერთ-ერთი მთავარი თემა იქნება სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ივლისის პლენუმისა და საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მეთორმეტე პლენუმის გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის ბრძოლის მიმდინარეობა.

კონფერენციის საქმიან შედეგს ის განსაზღვრავს, თუ როგორ არის მომზადებული იგი. პრინციპულ და ობიექტურ განხილვას ტონს აძლევს საანგარიშო მოხსენება. და საჭიროა, რომ იგი იყოს არა ერთი ან ორი ადამიანის შემოქმედება, არამედ კომუნისტთა კოლექტიური კვლევის შედეგი, რომ იგი შეიცავდეს არა მარტო რაიონის, ქალაქის სამეურნეო მაჩვენებლებისა და ჩატარებული ღონისძიებების ჩამოთვლას, არამედ მათი ურთიერთკავშირისა და ურთიერთდამოკიდებულების ღრმა ანალიზს. განსაკუთრებული ყურადღებით უნდა მოვეკიდოთ პარტიული კომიტეტების შემადგენლობაში კანდიდატურების განსაზღვრას. ჩვენს არჩევით ორგანოებში უნდა იყვნენ მხოლოდ ღირსეულნი, უკეთესზე უკეთესნი.

მომავალი საანგარიშო პერიოდისათვის კონკრეტული საბრძოლო ამოცანების სწორად განსაზღვრა, მათი შესრულებისათვის შინაარსიანი და ენერგიული მუშაობა მტკიცე გარანტია იქნება იმისა, რომ საქართველოს პარტიული ორგანიზაცია კიდევ უფრო მეტი წარმატებებით შეეგებოს პარტიის მომავალ ოცდამეექვსე ყრილობას.

დამკვრელური შრომით ვასახელოთ სამშობლო!

ვადამდე

„სასოფლოდამზადების“ გარდაბნის რაიონულმა გაერთიანებამ გადაჭარბებით შეასრულა მოსახლეობისაგან 1978 წლის ხორცის შესყიდვის წლიური გეგმა. 12.000 ცენტნერის ნაცვლად შესყიდულია და სახელმწიფოს მიეყიდა 12.640 ცენტნერი ხორცი. გაერთიანებას გადაწყვეტილი აქვს წლის ბოლომდე დამატებით სახელმწიფოს მიჰყიდოს 5.000 ცენტნერი ხორცი. ეს „კომუნისტის“ რედაქციას აცნობეს გაერთიანების თავმჯდომარემ გ. მეფარიშვილმა, პარტორგანიზაციის მდივანმა გ. ბიძინაშვილმა.

✦

გორელთა წარმატება

გორის რაიონის მევენახეებმა წელს გეგმა-ვალდებულებით უნდა მოკრიფონ და სახელმწიფოს მიჰყიდონ 4070 ტონა ყურძენი. კოლმეურნეობებმა და საბჭოთა მეურნეობებმა თავდაუზოგავად იმუშავეს პირობის შესასრულებლად და 9 ნოემბრისათვის უკვე მოკრიფეს და მარნებს ჩააბარეს 4.099 ტონა ყურძენი, რაც ვალდებულების 100,7 პროცენტია. ყურძნის კრეფა გრძელდება..

(„კომუნისტის“ კორ.).

✦

უხვი ნადავლით

ფოთი. შორეულ ოკეანეში თევზის 6-თვიანი რეწვიდან დაბრუნდა სათკანო თევზჭერის სამმართველოს ცისფერი ტრალერი „რუსთავი“.

— ეს მორიგი რეისი სსრ კავშირის კონსტიტუციის პირველ წლისთავს და ლენინური კომკავშირის 60 წლისთავს მივუძღვენით. იგი საკმაოდ ხელსავაიანი გამოდგა, — თქვა ტრალერის კაპიტან-დირექტორმა ბ. აბაკელიამ. — ყველა სახეში გადაჭარბებით შესრულდა დავალებები და ვალდებულებები, რისთვისაც საზეიმოდ გადმოგვეცა ტრალერთა ეკიპაჟებს შორის დაწესებული გარდამავალი წითელი დროშა.

ეკიპაჟის წევრებიდან განსაკუთრებით გამოიჩინეს თავი კაპიტნის უფროსმა თანაშემწემ ი. გრიაზნევმა, ელექტრომექანიკოსმა ზ. წულუკიძემ, მატროსებმა ვ. მირგატიამ, ა. ყურაშვილმა, რ. დანელიამ, ა. პაჭკორიამ, ბ. ამბალაიამ, მ. ლაგვილავამ და სხვებმა.

ახლა ტრალერი მოკლევადიან პროფილაქტიკურ რემონტს გადის და მალე კვლავ ოკეანეს დაუბრუნდება.

კ. კომახიძე.

კი ისინი, მოწინავე მშენებლები

კვლავ დაძაბული შრომის დღეებია ენგურის ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობაზე. სამშენებლო სამმართველოებს შორის დაწინაურდა თაღოვანი კაშხალის მშენებლობის სამმართველო (უფროსი — პ. ბიჩეკი, პარტბიუროს მდივანი კ. კვირკველია), რომელმაც პირველმა უპატაკა სამშობლოს ხუთწლედის სამი წლის დავალებათა შესრულება.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ენგურჰესის მშენებლობის სამმართველომ (უფროსი — სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი მ. ცისკარიშვილი) შეასრულა მიმდინარე წლის სამშენებლო სამუშაოთა გეგმა.

წელს პირველად მშენებლობის ისტორიაში კაშხალის მშენებლებმა მიაღწიეს რეკორდულ მაჩვენებლებს, კაშხალის ტანში ბეტონის ჩადების ინტენსიურობამ თვეში 60 ათას კუბურ მეტრს მიაღწია, საცემენტაციო სამუშაოებისამ — 80 ათას გრძივ მეტრს. ეს უკანასკნელი რეკორდია მსოფლიო ჰიდროენერგეტიკული მშენებლობის პრაქტიკაში.

• • •

სურათზე: თაღოვანი კაშხალის მეოთხე უბნის მოწინავე მშენებლები (მარჯვნიდან): მებეტონეთა ბრიგადის ხელმძღვანელი რ. გურჯიევი, მებეტონე ა. გაიდუკოვი, მეოთხე უბნის უფროსი დ. კვარაცხელია, სამუშაოთა მწარმოებელი ჯ. ჩხიკვაძე, მეშახტეთა ბრიგადის ხელმძღვანელი გ. პავლოვი და ზეინკალი ა. მამედოვი.

თ. ფუტკარაძის ფოტო.

სსრ კავშირის უმაღლეს საბჭოში

სსრ კავშირის მეცხრე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მეათე სესიის მოწვევასთან დაკავშირებით სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა დაავალა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პალატების საგეგმო-საბიუჯეტო და სხვა მუდმივ კომისიებს განიხილონ სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1979 წლის სახელმწიფო გეგმა, სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1978 წლის სახელმწიფო გეგმის შესრულების მიმდინარეობა, სსრ კავშირის 1979 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტი, აგრეთვე სსრ კავშირის 1977 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების ანგარიში და მოამზადონ მათ შესახებ დასკვნები სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პალატებისათვის.

ამ დოკუმენტების განხილვის წესის საკითხზე იმსჯელეს 10 ნოემბერს მუდმივი კომისიების თავმჯდომარეთა თათბირზე, რომელიც სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის პირველი მოადგილის ვ. ვ. კუზნეცოვის ხელმძღვანელობით გაიმართა. ამ საკითხზე ინფორმაცია გააკეთა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მდივანმა მ. პ. გიორგაძემ.

თათბირში მონაწილეობა მიიღო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივანმა ი. ვ. რიაბოვმა

10 ნოემბერს კრემლში გაიმართა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პალატების საგეგმო-საბიუჯეტო კომისიებისა და სხვა მუდმივ კომისიათა წარმომადგენლების გაერთიანებული სხდომა.

იმ მიზნით, რომ კომისიებში განხილულ იქნეს 1979 წლის გეგმისა და ბიუჯეტის შესაბამისი ნაწილები სახალხო მეურნეობის დარგების, გეგმისა და ბიუჯეტის ძირითადი მაჩვენებლების, მოკავშირე რესპუბლიკების გეგმებისა და ბიუჯეტების მიხედვით, შექმნილია თექვსმეტი გაერთიანებული დეპუტატთა მოსამზადებელი კომისია. (საქდესი).

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მე-60 წლისთავი

აღზრდის დიდი კერა, მეცნიერული ცოდნის ლამპარი — ჩვენი უნივერსიტეტი ზეიმობს დაარსების მე-60 წლისთავს.

სურათზე: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პირველი კორპუსი.

(საქინფორმის ფოტოქრონიკა).

10 ნოემბერი

„პრავდის“ ფურცლებზე

„სულ უფრო იგრძნობა ზამთრის მოახლოება. მინდვრები დატოვეს მოსავლის ასაღებმა აგრეგატებმა. საძოვრებიდან წაასხეს ჯოგები. მაგრამ არ ცხრება შრომითი დაძაბულობა სოფლებში, მიწათმოქმედნი და მეცხოველენი მტკიცედ იბრძვიან სოციალისტურ ვალდებულებათა შესრულებისათვის, პარტიის XXV ყრილობის, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1976 წლის ივლისის პლენუმის გადაწყვეტილებათა რეალიზაციისათვის... ათ თვეში გასული წლის იმავე პერიოდთან შედარებით ხორცის, კვერცხისა და სხვა პროდუქციის შესყიდვა გაიზარდა ქვეყნის ბევრ კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობაში. შესამჩნევად გადიდდა პირუტყვისა და ფრინველის სულადობა. მაგრამ მეურნეობათა მნიშვნელოვანმა ნაწილმა მთლიანად ვერ გამოიყენა ზაფხულის შესაძლებლობანი ფერმების პროდუქტიულობის გადიდებისათვის, ხოლო საქართველოში, ლატვიაში, ესტონეთში, უკრაინის, რუსეთის ფედერაციის მთელ რიგ ოლქებში შემცირეს კიდეც პირუტყვის წველადობა და წონა-მატება, — წერს „პრავდა“ მოწინავე წერილში „ფერმები საზამთროდ ემზადებიან“.

მოწინავე წერილში განზოგადებულია მოწინავე მეცხოველეთა გამოცდილება, ნაჩვენებია ის გზები, თუ როგორ მიაღწიეს წარმატებებს, როგორ უწყობენ ხელს პარტიული კომიტეტები პირუტყვის გამოზამთრებისათვის მზადყოფნას, რისთვისაც აქტიურებენ ორგანიზატორულ და მასობრივ-პოლიტიკურ მუშაობას ფერმებში, განამტკიცებენ მათ გამოცდილი კადრებით, ფართოდ აჩაღებენ მეცხოველეთა ქმედით სოციალისტურ შეჯიბრებას უმაღლესი მაჩვენებლების მიღწევისათვის.

„მეცხოველეებს პასუხსაგები დრო — ზამთრის ვახტი დაუდგათ. დაე დამკვრელური შრომა ყველა ფერმაში უზრუნველყოფდეს ხუთწლედის მესამე წლის გეგმებისა და სოციალისტური ვალდებულებების წარმატებით შესრულებას, დარგის შემდგომ დინამიკურ განვითარებას. მეტი რძე და ხორცი სამშობლოს!“

პარტიის სასოფლო რაიკომი. ფართო, მრავალმხრივია, როგორც თვით ცხოვრება, ის პრობლემები, რომლებსაც იგი წყვეტს. თუ როგორ უნდა წყვეტდნენ ისინი რაიონულ პარტიულ კონფერენციებს, ამ საკითხებზეა ლაპარაკი სკკპ მაიმინის რაიკომის (მთიანი ალტაის ავტონომიური ოლქი) პირველი მდივნის ვ. აფანასიევის წერილში „მართვის რაიონული რგოლი“ (რუბრიკა — „პარტიული ცხოვრება, მუშაობის ლენინური სტილისათვის“).

ციმბირის ერთ-ერთი სასიცოცხლო მაგისტრალის — ტაიშეტი-ლენას მუშაკთა სადაგ დღეებზე მოგვითხრობს „პრავდის“ სპეციალური კორესპონდენტების ვ. ერმოლაევისა და ი. კაზმინის წერილი „მეორე ხაზებზე“ (რუბრიკა — „აღმოსავლეთ რაიონებს — კომპლექსური განვითარება“).

გაზეთის მესამე გვერდი დათმობილი აქვს მშრომელთა წერილებს. მრავალფეროვანია მისი თემატიკა: მკითხველებს ესაუბრებიან სტუდენტი, მუშა, პარტიის საოლქო კომიტეტის მდივანი, მეცნიერი, საზოგადოების სხვა წარმომადგენლები.

10 ნოემბერს მთელმა ჩვენმა ქვეყანამ აღნიშნა სახელოვანი საბჭოთა მილიციის დღე. „პრავდის“ კორესპონდენტი ო. გუსევი გვიამბობს მის ერთ-ერთ მებრძოლ რაზმზე — უკრაინის დედაქალაქის შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომელთა სამსახურის სხვადასხვა მხარეზე.

მკითხველი ნომერში ნახავს აგრეთვე ჩვენი ქვეყნისა და საზღვარგარეთის ცხოვრების მრავალ საინტერესო მასალას.

ПРАВДА

ვიეტნამის დელეგაცია სამშობლოში დაბრუნდა

ტაშკენტი, 10 ნოემბერი. (საქდესი). დღეს ტაშკენტიდან სამშობლოში გაემგზავრა ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკის პარტიისა და მთავრობის დელეგაცია, რომელსაც მეთაურობენ ვიეტნამის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი ლე ზუანი და ვიეტნამის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრი, ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკის მთავრობის პრემიერ-მინისტრი ფამ ვან დონგი. დელეგაცია ოფიციალურ მეგობრულ ვიზიტად იყო საბჭოთა კავშირში.

აეროპორტში სტუმრები გააცილეს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატმა, უზბეკეთის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა შ. რ. რაშიდოვმა, სხვა ოფიციალურმა პირებმა.

• • •

ამავე დღეს ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკის პარტიისა და მთავრობის დელეგაცია ჰანოიში დაბრუნდა.

რევოლუციით შობილი

10 ნოემბერს მთელ ქვეყანასთან ერთად საქართველოს მშრომელებმა იზეიმეს საბჭოთა მილიციის დღე. თბილისის შოთა რუსთაველის სახელობის ლენინის ორდენოსან სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში გაიმართა საზეიმო სხდომა, რომელშიც მონაწილეობდნენ პარტიული, საბჭოთა, პროფკავშირული, კომკავშირული, ადმინისტრაციული ორგანოების, საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები.

საზეიმო სხდომის პრეზიდიუმში იყვნენ ამხანაგები პ. გილაშვილი, ა. ინაური, გ. კოლბინი, თ. მენთეშაშვილი, ჯ. პატიაშვილი, ს. ხაბეიშვილი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ადმინისტრაციული ორგანოების განყოფილების გამგე გ. გვეტაძე.

საზეიმო სხდომა შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს კომპარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტის მდივანმა ნ. ენდელაძემ.

სხდომის მონაწილეებმა დიდი აღმაფრთოვანებით აირჩიეს საპატიო პრეზიდიუმში სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიურო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის ამხანაგ ლ. ი. ბრეჟნევის მეთაურობით .

საბჭოთა მილიციის 61-ე წლისთავის შესახებ მოხსენება გააკეთა საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა მინისტრმა კ. კეთილაძემ.

მისასალმებელი სიტყვები წარმოთქვეს ფოლად-თუჯსასხმელო ქარხნის წარჩინებულმა მეოთდელემ სოციალისტური შრომის გმირმა ვ. ბოროდავკამ, გურჯაანის რაიონის სოფელ ველისციხის კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ ი. ნიბლაძემ, საქართველოს ალკკ კალინინის რაიკომის პირველმა მდივანმა ნ. ელიზბარაშვილმა. (საქინფორმი).

ლ. ი. ბრეჟნევი

ყამირი

გაგრძელება. დასაწყისი იხილეთ „კომუნისტის" 10 ნოემბრის ნომერში.

მარტო „კაბინეტური" ხელმძღვანელობა არ კმარა, ყოველდღიური ცოცხალი ურთიერთობა უნდა გვქონდეს ხალხთან, უნდა ჩავდიოდით ადგილებზე, საკუთარი თვალით ვნახოთ წარმატებანიც, წამოჭრილი სიძნელეებიც და, როცა საჭიროა, ოპერატიულად ჩავერიოთ. როცა ასეთ სტეპის სადგურში ხალხს გაეპაექრები, ტრაქტორისტებთან ერთად ჩამოჯდები ბრიგადის ქვაბთან, ძალზე ბევრ რამეს გაიგებ და ბევრ რამეს ისწავლი. სწავლა კი ყოველთვის სასარგებლოა, ხოლო როცა ეს-ეს არის იწყება ისეთი დიდი ოპერაცია, როგორიც არის ყამირის გატეხვა, სრულიად აუცილებელია.

თანაც, ამგვარი შემთხვევები, რომლებზეც ახლა გიამბეთ, უბრალო ეპიზოდებად არ რჩება. ხშირად მათ დიდ განზოგადებამდე მივყავართ. ალმა-ათაში რომ დავბრუნდი, პურის დამზადების საკითხი ცენტრალური კომიტეტის ბიუროზე გავიტანე და შესაბამისი გადაწყვეტილებაც მივიღეთ. მე დავუკავშირდი სსრ კავშირის გზათა მინისტრის მოადგილეს ნ. ა. გუნდობინს და გავაცანი ეს მწვავე პრობლემა. მაშინ იგი თითქმის სულ ყამირზე იყო და, არსებითად, ცელინოგრადის მთავარ სადისპეტჩერო პუნქტს მეთაურობდა. დღედაღამ ადევნებდა თვალყურს ტვირთის გავლას, ვაგონების ბრუნვას და საკმაოდ სწრაფად ეხმაურებოდა ხოლმე ჩვენს თხოვნას. ასე რომ, „წვრილმანი" ეპიზოდის ექო, შეიძლება ითქვას, მთელ ყამირს მოედო.

დავუბრუნდები ატბასარის ეპიზოდს. იმ წელს სულშემხუთავი პაპანაქება იყო. ვიღაცამ თქვა. მოდით, დამზადების პუნქტიდან ყველანი მდინარეზე წავიდეთ და ვიბანაოთო. მაგრამ, რა თქმა უნდა, ნაპირზეც ისევ საქმეზე ჩამოვარდა ლაპარაკი. რაიონის ხელმძღვანელებს ვუთხარი:

— დიდი სიძნელეების მიუხედავად, თქვენი რაიონი პურის ჩაბარების მხრივ შეიძლება მოწინავეთა შორის გავიდეს. ამისთვის ყველა შესაძლებლობა გაქვთ.

მე განუწყვეტლივ ვადევნებდი თვალს, თუ რა ხდებოდა ატბასარის დამზადების პუნქტში. იძულებული გავხდი მეთხოვა რესპუბლიკის დამზადების მინისტრისათვის, სასწრაფოდ ჩასულიყო ატბასარში პრაქტიკული დახმარების გასაწევად. ხშირად ვურეკავდი იქ, ვეკითხებოდი, რამდენი მარცვლეული მიიღეს, რამდენი გაიგზავნა, რა დახმარება სჭირდებათ. ეს ფასდაუდებელი პური მთლიანად შევინარჩუნეთ. და შემდეგ, როცა ატბასარელებმა — და სწორედ მათ გამოიჩინეს ზეგეგმითი ჩაბარების ინიციატივა — თავიანთი ვალდებულებანი შეასრულეს, როცა „პრავდამ" დაწვრილებითი სტატია გამოაქვეყნა მათი თაოსნობის (კარგი, საქმიანი თაოსნობის) შესახებ, გულახდილად ვიტყვი, ვიგრძენი, რომ პირადი წილი მედო მექანიზატორების, რაიკომელების, დამამზადებლების, რკინიგზელების წარმატებაში. ეს კი ძვირად ფასობს.

1954 წელს თავისი ისტორიის მანძილზე ყაზახეთმა პირველად დააბინავა სამშობლოს ბეღლებში თითქმის 250 მილიონი ფუთი მარცვლეული — 150 მილიონით მეტი, ვიდრე მანამდე ყველაზე ხელსაყრელ წლებში. და ჩვენ ყველანი, ყამირელები, ნამდვილად ბედნიერად ვგრძნობდით თავს ამ გამარჯვების გამო.

7.

ყამირზე შეტევა 1954 წლის შემოდგომიდან კიდევ უფრო ფართო მასშტაბით გაჩაღდა. უკვე შექმნილი 90 ახალი საბჭოთა მეურნეობის დამატებით უნდა შეგვექმნა კიდევ დაახლოებით 250. და რამდენჯერაც იზრდებოდა საბჭოთა მეურნეობების რიცხვი, იმდენჯერვე გვემატებოდა საზრუნავი.

მაგრამ ამ დროისათვის რესპუბლიკის პარტიულმა ორგანიზაციამ ყამირზე მიმდინარე მუშაობის გამოცდილებაც შეიძინა და ამასთანავე დაისახა მოქმედების საკმაოდ მკაფიო პროგრამა, რომელიც ხანგრძლივი პერსპექტივისათვის იყო გათვალისწინებული. ყაზახეთის სოფლის მეურნეობის თანამედროვე სახის ბევრი ნიშან-თვისება, მისი დარგობრივი სტრუქტურა და განვითარების ძირითადი მიმართულებანი უკვე მაშინ, თითქმის მეოთხედი საუკუნის წინათ განისაზღვრა და სულ უფრო ნათელი ხდებოდა.

რა გვაწუხებდა განსაკუთრებით მაშინ, რომელ საკითხებს ვწყვეტდით უწინარესად, როგორ მიმდინარეობდა ბრძოლა ჩვენი ზრახვების განხორციელებისათვის — ამის თაობაზე ნაწილობრივ გიამბეთ ჩემს წიგნში „სკკპ აგრარული პოლიტიკის საკითხები და ყაზახეთის ყამირი მიწების ათვისება". თავს არ შეგაწყენთ და აღვნიშნავ იმ წლების მხოლოდ ძირითად ხაზებსა და საპროგრამო ამოცანებს:

ყამირი და ნასვენი მიწების ათვისების, აგრეთვე ძველ სახნავ მიწებზე მოსავლიანობის გადიდების გზით მემარცვლეობის დარგი გადაგვექცია ყაზახეთის სოფლის მეურნეობის მთავარ დარგად, წინა პერიოდთან შედარებით სულ ცოტა ათჯერ გაგვეზარდა აქ მარცვლეულის წარმოება და, ამრიგად, გადაგვექცია რესპუბლიკა ჩვენს ქვეყანაში მარცვლეულის წარმოების ახალ უდიდეს რაიონად;

შეგვემუშავებინა და თანდათანობით დაგვენერგა ყამირზე მიწათმოქმედების მეცნიერული სისტემა, რომელიც მაქსიმალურად იქნებოდა მომარჯვებული ამ ზონის ურთულეს ბუნებრივ-კლიმატურ პირობებთან და შეგვენარჩუნებდა და გაგვიმრავლებდა აქაური მიწების ბუნებრივ ნაყოფიერებას;

ვქმნიდით რა ქვეყანაში უდიდეს მემარცვლეობის საბჭოთა მეურნეობებს, ყოველ მათგანში ავეშენებინა ყოველივე აუცილებელი — როგორც კარგად აღჭურვილი საწარმოო ობიექტები, ისე სოციალურ-კულტურული და საყოფაცხოვრებო მომსახურების სრული კომპლექსის მქონე ქალაქური ტიპის კეთილმოწყობილი დაბები. მთლიანი რეორგანიზაცია მოგვეხდინა, გაგვეფართოვებინა, ახალ მეურნეობათა ტიპის მიხედვით გარდაგვექმნა რესპუბლიკის ყველა ძველი საბჭოთა მეურნეობა და კოლმეურნეობა;

უმოკლეს ვადაში დაგვეკავშირებინა ერთმანეთთან ყამირის ოლქები რკინიგზების, მაგისტრალური გზატკეცილების, აგრეთვე საბჭოთა მეურნეობებს შორის გზების ქსელით, გაგვეყვანა ელექტროგადამცემი, სატელეგრაფო, სატელეფონო და რადიოკავშირის ხაზები, აგვეგო საკვანძო ადგილებში დიდი ელევატორები, სასოფლო-სამეურნეო მანქანების გამომშვები და შემკეთებელი ქარხნები, ათობით სხვა საწარმო და ამ გზით გადაგვექცია ჩრდილოეთ ყაზახეთი მაღალგანვითარებულ ეკონომიკურ რაიონად, რომელიც იმოქმედებდა როგორც ერთიანი სამეურნეო ორგანიზმი;

მარცვლეულის წარმოების ზრდის, მისი ნარჩენების გამოყენების საფუძველზე, საკვები კულტურების, კერძოდ, სიმინდის ნათესების მკვეთრი გადიდების ხარჯზე, აგრეთვე ნათესი ბალახების მოსავლიანობის გადიდებისა და სათიბების გაუმჯობესების გზით ძირფესვიანად განგვემტკიცებინა საკვები ბაზა და უზრუნველგვეყო მეცხოველეობის სწრაფი განვითარება. პერსპექტივაში ამ დარგის ყველა სახეობის პროდუქციის წარმოება გაგვეზარდა სულ ცოტა ორჯერ;

რესპუბლიკის სამხრეთში მელიორაციის მეშვეობით ინტენსიურად გაგვევითარებინა მებრინჯეობა, მებამბეობა, მეჭარხლეობა, მებოსტნეობა, მებაღეობა და მევენახეობა.

იოლი არ იყო ეს პროგრამა. თანაც მისი განხორციელება ნაწილ-ნაწილ კი არა, ერთბაშად გვიხდებოდა. და, ცხადია, უნდა წარმოგვედგინა ყველა სიძნელე, რომლებსაც მაშინ ვაწყდებოდით, და მომავალშიც წავაწყდებოდით. ძალზე საჭირო იყო, რომ ჩვენი რწმენა და ენერგია გადასცემოდა ყველას, ვისთანაც მაშინ გვიწევდა მუშაობა.

ავიღოთ მეცხოველეობა. საკმაოდ ბევრ ამხანაგს, რომლებიც ყველაფერს პურისათვის ბრძოლით ამართლებდნენ, მხედველობიდან რჩებოდა სოფლის მეურნეობის სხვა დიდმნიშვნელოვანი დარგები.

ჩვენ გადაჭრით მოვკიდეთ ხელი, მაგალითად, მეცხოველეობის ორგანიზაციის გარდაქმნას. ყოფილა, რომ ჩემთვის უსაყვედურებიათ კიდეც, მეტისმეტად ხშირად იმეორებო ერთხელ თქმულს: ვითომდა, ისედაც ყველაფერი ნათელია, რა საჭიროაო ერთი და იგივეს ლაპარაკი? ნათელი კია. მაგრამ საქმე ნელა მიიწევდა წინ. ხოლო ზოგჯერ საერთოდ ადგილიდან არ იძვროდა. მაგალითად, დიდი ჯაფა დაგვადგა, რომ დაგვენერგა სიმინდი, — ყაზახეთისათვის პრაქტიკულად ახალი კულტურა. ჩვენ განზრახული გვქონდა იგი სამარცვლედ დაგვეთესა, მაგრამ ნათესების დიდი ნაწილი მწვანე მასად იყო გათვალისწინებული. ეს ადგილობრივი ამხანაგების ჩუმ წინააღმდეგობას იწვევდა: ეს რა არის, სახნავში „ბალახი" მოვიყვანოთო? და კვლავ და კვლავ საჭირო ხდებოდა კამათი, დარწმუნება, იმის პრაქტიკულად ჩვენება, თუ როგორ უნდა დათესონ, დაამუშაონ, აიღონ მოსავალი, დაასილოსონ სიმინდი.

ამ კულტურის ფასი კარგად ვიცოდი უკრაინისა და მოლდავეთის მაგალითით. მაგრამ, რამდენადაც აგრონომი ვიყავი, გადავწყვიტე ერთხელ კიდევ მოვთათბირებოდი ვინმეს. წერილი გავუგზავნე ჩემს მეგობარს, განთქმულ „სიმინდის ჯადოქარს" მ. ე. ოზერნის დნეპროპეტროვსკის ოლქის სოფელ მიშურინ როგში. მარკ ესტატეს ძისგან მალე მომივიდა პასუხი ფასდაუდებელი რჩევა-დარიგებით. ჩემი თხოვნით, გვალვიანი ყაზახეთისთვის გამოსადეგი ჯიშების თესლიც გამომიგზავნა. საქმე ადგილიდან დაიძრა, მაგრამ ჩვენ კიდევ არაერთხელ გაგვიტანია ეს საკითხი ცენტრალური კომიტეტის ბიუროზე და მოგვიწყვია სემინარები სიმინდის თაობაზე.

პირველი გაზაფხულის სასინჯმა ნათესებმა იხარა და 1955 წელს ამ კულტურას უკვე 700 ათასი ჰექტარი დავუთმეთ. მეცხოველეობის მეურნეობა შეიძლება ნელა, მაგრამ მაინც დადგა აღმავლობის გზაზე და ამაშიც, ისევე როგორც სხვა საქმეებში, სწორედ თანამიმდევრობა დაგვეხმარა. 1955 წლის მარტში რესპუბლიკურ აქტივზე ვთქვი:

— არის საკითხები, რომლებსაც კვლავ და კვლავ უნდა დავუბრუნდეთ ხოლმე. რაზე მეტყველებს ეს? მე მგონია, ერთი მხრივ, ამ ამოცანის საარსებო მნიშვნელობაზე და მეორე მხრივ, მისი გადაწყვეტის უდიდეს სირთულეზე. როცა ჩვენ ხშირად ვუბრუნდებით ასეთ პრობლემებს, ეს კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ სერიოზული განზრახვები გვაქვს. ჩვენ კვლავაც თანამიმდევრულად, ურყევად და უყოყმანოდ გავიტანთ ჩვენსას როცა ჩვენი იდეების განხორციელებისათვის ვიღვწით. ეჭვი არ არის, რომ დადგება დრო, როცა ეს პრობლემები დღის წესრიგიდან მოიხსნება. და მაშინ — ეს ჩვენ მშვენივრად გვესმის — წამოიჭრება ახალი საკითხები, ახალი ამოცანები, კიდევ უფრო მასშტაბური და დიდებული.

ზოგიერთ ამხანაგს კი ეს არ ესმოდა. ყამირის პირველი პური მათ ლამის ჩვენი მუშაობის დასასრული ეგონათ. მათ სულის მოთქმის შესაძლებლობა იგრძნეს, „კადრების კადრილი" გამართეს, დაიწყეს დასაწინაურებელი მუშაკების დასახელება. სრულიადაც არ ვამბობ, თითქოს ეს მათ არ დაემსახურებინოთ. პირიქით, მახსოვს და დიდ პატივსაც ვცემ ყამირის საბჭოთა მეურნეობების პირველ დირექტორებს, მათ დიდი ტვირთი ზიდეს თავიანთი მხრებით, ბევრი მათგანი შემდეგ წარმოების დიდ ორგანიზატორად გაიზარდა, მაგრამ მაშინ ჯერ კიდევ ნაადრევი იყო ადგილებიდან ხალხის მოწყვეტა.

უეცრად ერთ-ერთმა მათგანმა თევდორე ტროფიმეს ძე მორგუნმა ისეთი პრეტენზიით მომმართა, რომელსაც ჩვეულებრივ ვერც კი ვუწოდებთ: მას უფრო მაღალი პოსტი შესთავაზეს, მაგრამ ერთი ამბავი ატეხა, არ მინდაო. ამ კაცზე დაწვრილებით ლაპარაკი საჭიროდ არ მიმაჩნია, რადგან შემდგომში თვითონ აღწერა ყველაფერი წიგნში „ფიქრები ყამირზე". მისი საბჭოთა მეურნეობაც ერთ-ერთი საუკეთესო იყო, ხშირად ვასახელებდით ნიმუშად, ჰოდა, დირექტორს რაიაღმასკომის თავმჯდომარეობა შესთავაზეს. თითქოს პატივია, მას კი გული დასწყდა: ძლივს დააყენა ფეხზე მეურნეობა, ხალხს შეეჩვია, გეგმა დასახა, როგორ გადაექცია საბჭოთა მეურნეობა იაფი მარცვლეულის ნამდვილ ფაბრიკად, ახლა კი ყველაფერი უნდა მიატოვოს. იძულებული გავხდი პირადად ჩავრეულიყავი, და აი, რა ვთქვი ამის გამო დიდ თათბირზე:

— ჩვენ ვერ დავეთანხმებით პარტიის კოქჩეტავის საოლქო კომიტეტის ბიუროს გადაწყვეტილებას გადაყვანის შესახებ, მიუხედავად იმისა, რომ „ტოლბინსკის" საბჭოთა მეურნეობის დირექტორი მორგუნ აწინაურებენ. ნუ ვიჩქარებთ ხალხის გადაყვან-გადმოყვანას. მათ უნდა დავეხმაროთ საბჭოთა მეურნეობების მშენებლობაში, ადგილობრივი ნიადაგურ-კლიმატური პირობების შესაბამისი მიწათმოქმედების სისტემის ათვისებაში, საშუალება მივცეთ წარმატებით დაამთავრონ დაწყებული საქმე და მხოლოდ ამის შემდეგ, თანაც აუცილებლობის შემთხვევაში, დავაწინაუროთ უფრო მაღალ პოსტზე.

მეორე მაგალითი. ევდოკია ანდრიას ასული ზაიჩუკოვა, ყამირზე რომ ჩამოვიდა, ორმოცდაათ წელს იყო მიწეული. მაგრამ არ დაუკარგავს ახალგაზრდული ხალისი, ნებისყოფა. მტკიცე ხასიათი და, რაც მთავარია, კომუნისტისა და პატრიოტის მგზნებარე გული ჰქონდა. ღრმად შეგნებულმა მისწრაფებამ, რომ ყველაზე საჭირო, დიდმნიშვნელოვანი და სასარგებლო რამ გაეკეთებინა ქვეყნისათვის, იგი ჩვენთან მოიყვანა. იმის ძალა მიანიჭა, რომ სტეპში საბჭოთა მეურნეობა „დვურეჩნი" შეექმნა. მალე ეს ქალიც დააწინაურეს, მაგრამ, ახალ ადგილას ცოტა ხანს მუშაობის შემდეგ, მან ასეთი განცხადება დაწერა:

„დაბეჯითებით ვთხოვ პარტიის რაიონული კომიტეტის წევრებს გამათავისუფლონ რაიკომის პირველი მდივნის სამუშაოსაგან. ამას იმიტომ გთხოვთ, რომ, ჩემი აზრით, სიცოცხლის დარჩენილ წლებში მეტ სარგებლობას მოვუტან პარტიასა და ყველა ადამიანს კონკრეტულ სამეურნეო სამუშაოზე. გთხოვთ, გამგზავნოთ ჩამორჩენილ საბჭოთა მეურნეობაში და ვალდებულებას ვკისრულობ, კომუნისტებთან და მუშებთან ერთად, ცელინოგრადის ოლქის მოწინავე მეურნეობათა რიგში ჩავაყენო იგი".

მას სიტყვა არ გაუტეხია: საბჭოთა მეურნეობა „იჟევსკი" მის დროს ერთ-ერთ პირველ ადგილზე გავიდა. ჩვიდმეტი წელი შეალია ევდოკია ანდრიას ასულმა ახალ მიწას, რომელიც ასე შეიყვარა. და როცა კვდებოდა, საავადმყოფოში მისულ მეგობრებს მხოლოდ ერთი რამ სთხოვა:

— ნუ შემოღობავთ ჩემს საფლავს, არ მინდა რამე მაშორებდეს სტეპს...

ასეთი ადამიანები პარტიისა და ხალხის ოქროს ფონდია, სიამაყეა. და ჩვენ განსაკუთრებით ვუფრთხილდებოდით მათ. ყაზახეთის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის დაუკითხავად არავის არ ჰქონდა უფლება სხვაგან გადაეყვანა სამუშაოდ საბჭოთა მეურნეობების ხელმძღვანელები, და მით უმეტეს გაეთავისუფლებინა ისინი. რაც მახსოვს, სულ ათიოდე დირექტორი შევცვალეთ, რომლებმაც ვერ ზიდეს ყამირის ტვირთი. იგივე პოლიტიკას ვადექით სხვა კადრების მიმართაც: აქტიურად ვუჭერდით მხარს საუკეთესოებს, ვუყვავებდით ნიჭიერებს და გადაჭრით ვიშორებდით თავიდან აშკარად უპერსპექტივო, ინერტულ ადამიანებს.

დიდი პურის გამო საერთო ყურადღება მიიპყრო ყამირმა. პრესაში ახმიანდა გამარჯვების ნოტები, ჩვეულებად იქცა ჩვენი ქება, მილოცვა, მაგრამ ჩვენ გვესმოდა, რომ მოდუნება არ შეიძლებოდა. ადრე იყო განცხრომისათვის თავის მიცემა. ყაზახეთის პარტიულ ორგანიზაციას კარგად ესმოდა, რომ უნდა დაგვეჩქარებინა ელევატორებისა და საწყობების მშენებლობა, რაც შეიძლება მალე გამოგვეყვანა ხალხი კარვებიდან და მიწურებიდან, — ეს სულ უფრო ძნელი უბანი, ვიწრო ადგილი ხდებოდა.

ყველაფერი ცარიელ-ტარიელ ადგილას უნდა აღგვემართა, მერე რისგან? გარშემო რომ ტყე ყოფილიყო, ეს საკითხი არ წამოიჭრებოდა. მართალია, ყამირზე ვიღებდით ასაწყობ სახლებსა და საშენ მასალას, მაგრამ არ გვყოფნიდა. განზრახვები უსწრებდა შესაძლებლობებს და, რა თქმა უნდა, მაქსიმალურად უნდა გამოგვეყენებინა ადგილობრივი რესურსები, მაგრამ ყველანი როდი იჩენდნენ ჯეროვან გერგილიანობასა და საზრიანობას.

ხანდახან ჩავიდოდი რაიცენტრში და ვიკითხავდი: როგორ მიდის მშენებლობა? მიპასუხებდნენ: ცუდად. რატომ? აგური არა გვაქვს. მაგრამ აი, მივდივართ რაიკომის მდივანთან ერთად ქუჩაში და ვხედავთ მკვიდრ შენობებს, რომლებსაც ფრონტონებზე აწერია თარიღები — 1904, 1912 წელი... ამ ადგილებში კი აგურის ქარხნები, ზუსტად ვიცი, არც ყოფილა და არც არის.

— ვინ ააგო ეს შენობები?

— ერობამ.

— სად შოულობდნენ აგურს?

— აი იქ, სტეპის ხევში, საველე ღუმელი ააგეს და იქ ხდებოდა გამოწვა. ეს სკოლაც იმ აგურით არის ნაგები....

— მაშასადამე, ერობას ყველაფრის მოგვარება შეეძლო, თქვენ კი, რაიკომსა და რაიაღმასკომს, არ შეგიძლიათ? უკაცრავული პასუხია, მაშ რის ხელმძღვანელები ვართ? ირგვლივ სავსეა თიხა. გააკეთეთ საველე ღუმელები. აქა-იქ პატარა ქარხნებიც ააშენეთ, ასი წლიწადი გეყოფათ.

— ახლა ქარხანაც მოგვინდომეთ! რისი ამშენებლები ვართ?!

გული მოგივა: როგორ წაახდენს კაცს პასიურობა!

მოსკოვის მახლობლად, ბარვიხში, ჩემი ყურადღება მიიპყრო ჩინებულმა აგურის ციხე-დარბაზმა — აქ პიონერთა ბანაკი იყო განლაგებული. ვიკითხე, რა შენობაა-მეთქი, მიპასუხეს: ვიღაც ბარონესას მამულიაო. როგორ ააშენეს-მეთქი? ძალიან კარგადაო, — მითხრეს. ააგო ქალბატონმა აგურის ქარხანა, აგურით კი ეს ქალაქგარეთა სახლი და სასამსახურო ნაგებობანი აიშენა. მერე ქარხანა გაყიდა და მთლიანად აინაზღაურა მშენებლობის ხარჯები. ცხადია, ყველაფერი თვითონ კი არ მოიფიქრა, მოურავი ჰყავდა ჰკვიანი. აი ასეა. ჩვენში კი ხშირად დღემდე მთელ კოლექტივებს, გამოცდილ ხელმძღვანელებს, ინჟინრებს, მშენებლებს, გრანდიოზულ საქმეებს რომ ეპოტინებიან, უბრალო აგურის ქარხანა ვერ აუგიათ, სულ სახელმწიფოს მისჩერებიან ხელში, საგეგმო კომიტეტს უტალახებენ კარს.

მახსოვს, ყამირზე მანქანა-ტრაქტორთა სადგურების სახელოსნოებისათვის ზოგ ძველ ცხენსაშენს დავათმობინეთ მშვენივრად ნაგები საჯინიბოები, რომლებიც იგივე საველე აგურით აუგიათ. როცა ამას ვუამბობდი ხოლმე, როცა დავტუქსავდი და შევარცხვენდი, გავიხედავდი და, გერგილიანი მეურნენი მაშინვე აწყობდნენ თავიანთი აგურის წარმოებას. მერე მადლობას მეუბნებოდნენ, ჩვენით როგორ ვერ მივხვდითო ადრევე.

ადგილობრივ საშენ მასალას განეკუთვნებოდა ლელიც. როცა შევიტყე, რომ თადარიგიანმა ხალხმა უკვე აიშენა მშვენიერი სახლები ლელის ფილებით, სანახავად წავედი და დიდად კმაყოფილი დავრჩი ამ ბინებით — ჩინებული სახლებია, პირველ წლებში გამოგვადგება. მაშასადამე, საჭიროა დიდი მასშტაბით ლელის დამზადების ორგანიზაცია და მისი ფილების წარმოების მოგვარება. გადავხედე რესპუბლიკის რუკას. სად იყო აღნიშნული ლელიანები, და გადავწყვიტე თვითონ მენახა ადგილზე. მდინარე ილის ხეობით თვით ბალხაშამდე ვიფრინე. ასი მეტრი სიმაღლიდან ლელიანის უზარმაზარი ფართობები შევნიშნე!

მალე ყველგან, სადაც კი იყო ლელიანი, დავიწყეთ მისი დამზადება — მდინარეების ნაპირებზე, სტეპის უამრავ ტბაში. ქარხნებმა სწრაფად აამზადეს მარტივი, მოსახერხებელი და მწარმოებლური დაზგები, რომლებიც ლელს აქუცმაცებდნენ და მკვრივ ფილებად წნეხავდნენ. ამ ფილებით ნებისმიერი კონფიგურაციის შენობის აწყობა შეიძლებოდა. შემდეგ მათ შეაბათქაშებდნენ, თეთრად შეფეთქავდნენ და ჩინებული თბილი სახლები გამოდიოდა. როცა ამ საქმეს ალღო ავუღეთ, ალმა-ათის მახლობლად ერთ-ერთ კოლმეურნეობაში ლელის მშენებლობის რესპუბლიკური სემინარი მოვიწვიეთ.

მშენებლობის პრობლემებს ყაზახეთის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი უპირველეს მნიშვნელობას ანიჭებდა. შემორჩენილია ჩვენი წერილი სკკპ ცენტრალური კომიტეტისადმი იმის შესახებ, თუ რა ჰქონდა რესპუბლიკას, როცა ყამირის დაპყრობას შეუდგა. ძალები დაქსაქსული იყო, ოცდაათზე მეტი სუსტი სამშენებლო ორგანიზაცია სხვადასხვა სამინისტროსა და უწყებას ექვემდებარებოდა. ყველას ერთად ჰქონდა 59 ბეტონსარევი, 6 კოშკურა-ამწე, 58 ტრანსპორტიორი, 5 ავტოსატვირთელი და ჰყავდა სულ 5.7 ათასი მუშა. ახალი გეგმები რომ შეგვესრულებინა, სულ ცოტა ათჯერ მეტი ხალხი უნდა გვყოლოდა!

რა თქმა უნდა, საშენი მასალები, განსაკუთრებით სამშენებლო აგური, გვიჭირდა. მე მივმართე ჩვენი ზოგიერთი რესპუბლიკის ხელმძღვანელებს. და, უნდა ითქვას, რომ კარგად გაგვიმართეს ხელი: წამოვიდა აგური სომხეთიდან, საქართველოდან, ესტონეთიდან და ბევრი სხვა ადგილიდან. ერთი სიტყვით, ჩვენ ვწყვეტდით. თანაც წარმატებით ვწყვეტდით ამ წამოჭრილ პრობლემებს.

8.

ყაზახეთის მწერალთა ყრილობა 1954 წლის შემოდგომაზე გაიმართა. იგი დიდ მოვლენად იქცა რესპუბლიკის კულტურულ ცხოვრებაში.

მე მანამდეც მემუშავა ეროვნულ კულტურასთან დაკავშირებულ საქმეებზე. ჯერ კიდევ მოლდავეთში მივხვდი: თუ რესპუბლიკაში ცხოვრობ, ხალხის ზნე-ჩვეულებები და ადათწესები, მისი ისტორია, მხატვრული შემოქმედებაც უნდა იცოდე. ჩავიდით თუ არა ალმა-ათაში, წიგნებს ჩავუჯექი, ხშირად ვხვდებოდი ყაზახ ლიტერატორებსა და ხელოვანებს, დავდიოდი თეატრში. თავიდანვე მიყვარდა პოეზია და ბევრს ვკითხულობდი ყაზახი პოეტების ლექსებს. განსაკუთრებით აბაის, რომელმაც მომხიბლა ლირიზმით, ხალხური სიბრძნით, ცხოვრების ღრმა წვდომით. აბაი ყაზახ ხალხს ასწავლიდა არ შეყუჟულიყო საკუთარ ნაჭუჭში, ადგილზე არ გაჩერებულიყო, გაემდიდრებინა თავისი შემოქმედება რუსი და სხვა ხალხების მიღწევებით. ეს საჭიროა ჩვენს დროშიც. ყოველი საკუთარ თავში გამოკეტილი ეროვნული კულტურა გარდაუვალად აგებს, ზოგადკაცობრიულ თვისებებს კარგავს. სამწუხაროდ, ეს ყველას და ყოველთვის არ ესმის.

სოციალიზმმა დიდი ხანია დაამტკიცა: რაც უფრო ინტენსიურად იზრდება თითოეული ეროვნული რესპუბლიკა. მით უფრო ნათლად ვლინდება ინტერნაციონალიზაციის პროცესი. ყაზახეთი, შესაძლოა, ამის ყველაზე მკაფიო მაგალითი იყოს. სრულიად გაუზვიადებლად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ყამირმა იგი „ასი ენის პლანეტად" აქცია. ყაზახური კულტურა ისისხლხორცებდა ყოველივე საუკეთესოს ეროვნული კულტურებისაგან და ამ გზით ვითარდებოდა. კარგია ეს თუ ცუდი? ჩვენ, კომუნისტები, ვამბობთ: კარგია, ძალიან კარგი! რადგან ეროვნული ტრადიციებისა და თავისთავადობის უმნიშვნელოვანეს საკითხს ვერ გავამარტივებთ. მას ვერ ამოწურავს მარტოოდენ ეთნოგრაფია და ყოფითობა: რუსეთში — ქოხები, „ხოროვოდები" და კოკოშნიკები, ყაზახეთში — იურტები და ცხენის რემები.

ჩვენ ცენტრალურ კომიტეტში ვცდილობდით ყოველდღიური დახმარება გაგვეწია შემოქმედი ინტელიგენციისათვის. ყამირის საქმეთა სიძნელეების მიუხედავად, სწორედ ამ დროს შეიქმნა ყაზახეთის სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი, განახლდა გაზეთ „ყაზახ ადებიეთის" გამოცემა, ფართოდ გაჩაღდა მზადება მოსკოვში ყაზახური ლიტერატურისა და ხელოვნების დეკადისათვის. ესეც საკამათო გახდა, ზოგ-ზოგები ყურადღებას უთმობდნენ მხოლოდ აკინების ზეპირ შემოქმედებას. რესპუბლიკის ლიტერატურაში კი ღრმა თვისებრივი ცვლილებები მიმდინარეობდა, რომლებსაც იწვევდა თვით სოციალისტური მშენებლობის მიმდინარეობა, ყაზახი შემოქმედი ინტელიგენციის ზრდა. გაჩნდა ნიჭიერი ახალგაზრდობა, რომელმაც იცოდა და უყვარდა არა მარტო ძველი ტრადიციები და სიმღერები, არამედ მთელი საბჭოთა, მსოფლიო ლიტერატურა. ესენი იყვნენ რუტინისაგან თავისუფალი ადამიანები და ჩვენც მათი მხარდაჭერა გვმართებდა. მაგრამ მთავარი მაინც ის გახლდათ, რომ გაგვეჯანსაღებინა თვით ატმოსფერო შემოქმედებით კავშირებსა და ინტელიგენციის წრეებში. უნდა შეგვეკავშირებინა ისინი, გაგვეერთიანებინა მთელი ძალები რესპუბლიკის წინაშე წამოჭრილი უზარმაზარი ამოცანების გადასაწყვეტად.

შევნიშნავ, რომ „წმინდა ეროვნული ტრადიციების" დაცვის საბაბით ეროვნული განკერძოების მომხრენი ჩვეულებრივ შენიღბულად გამოდიან ხოლმე და იშვიათად ლაპარაკობენ გულახდილად. პირიქით, ისინი მოხერხებულად სარგებლობენ მოწინააღმდეგეთა ყოველგვარი შეცდომით და სურთ, როგორც იტყვიან, მამა აბრამის ბატკნად მოგაჩვენონ თავი. მახსოვს, რა ბურზაური ატეხეს ვინმე კენესარას როლის გარშემო. თავდაპირველად იგი გამოაცხადეს პროგრესულ მოღვაწედ, რომელიც რუსეთთან ყაზახეთის შეერთებას მოითხოვდა. შემდეგ ნახეს დოკუმენტები, რომელთა თანახმად იგი რეაქციონერი ყოფილა და არ სურდა გაერთიანება... არ მინდა ძველი ისტორიის ქექვა და არც ამ დარგის სპეციალისტად მიმაჩნია თავი. მე სხვა რამ მაწუხებდა. ბატალიებმა, რომლებსაც თავს გვახვევდა ზოგიერთი დემაგოგი, ის გამოიწვია, რომ ისეთი გამოჩენილი ადამიანები, როგორიც არიან მწერალი მუხტარ აუეზოვი და აკადემიკოსი კანიშ სატპაევი, იძულებული გახდნენ რესპუბლიკა მიეტოვებინათ.

ჩვენ დავეხმარეთ მათ, რომ ალმა-ათაში დაბრუნებულიყვნენ. შესანიშნავმა მეცნიერმა კანიშ იმანტის ძე სატპაევმა დიდი ღვაწლი დასდო ყაზახეთის საწარმოო ძალების განვითარებას. მუხტარ ომარხანის ძე აუეზოვი ყაზახური ლიტერატურის აღიარებული კლასიკოსია. მადლიერებით ვიგონებ ამ ადამიანებს, რომლებსაც ხშირად ვხვდებოდი, მჭიდროდ ვთანამშრომლობდი და საერთოდ ვმეგობრობდი. საუბრის დროს ჩვენ მუდამ ვამბობდით ხოლმე, რომ ყოველგვარი უკიდურესობა მავნეა. არ შეიძლება არც ზეპირი შემოქმედების დავიწყება, რომელიც ხალხს უყვარს. „ლენინგრადელნო, ჩემო შვილებო!" — ჯამბულის ეს ხატოვანი სტრიქონები მთელ ჩვენს ქვეყანას ახსოვს. დაე, ცოცხლობდეს და ვითარდებოდეს აკინების შემოქმედება ყაზახური ეროვნული და საბჭოთა მრავალეროვნული ლიტერატურის საერთო კალაპოტში.

კიდევ ერთი რამ მაფიქრებდა: როგორ მიმეპყრო შემოქმედი ინტელიგენციის ყურადღება ყამირის თემისადმი? დახეთ, ვუთხარი მწერლებს ცენტრალურ კომიტეტში შეხვედრაზე, რა ამბები ხდება ჩვენ თვალწინ. ამოძრავდა ადამიანთა უზარმაზარი მასები, იქმნება მრავალეროვანი კოლექტივები. ახალი ოჯახები, ვაჟკაცდება ხასიათები, იწრთობიან ჩვენი დროის გმირები. ყაზახეთში პური ყოველთვის ნუგბარი იყო და ძვირად ფასობდა. ძველად მოლებიც კი ამბობდნენ: „ყურანი საღვთო წიგნია. მაგრამ შეგვიძლია ყურანზე შევდგეთ, თუ პურის ნაჭერს ვერ ვწვდებითო". და აი ახლა, ეს მხარე პურის მხარე ხდება. იცვლება ცხოვრების მთელი ყაიდა, ყალიბდება ადამიანის ახალი ფსიქოლოგია. განა ყოველივე ამის სიდიადე და დრამატიზმი არ აღელვებს ჭეშმარიტ ხელოვანს? ჩვენ ვერავინ ვერ გაგვიგებს ახლა, ვერ გაგვიგებს მომავალშიც, თუ ეს ეპოპეა მკაფიოდ არ აღიბეჭდა ისტორიისათვის.

მაშინდელ ვითარებაში საჭირო იყო, რომ რესპუბლიკის მწერალთა ყრილობა მთელი საბჭოთა კულტურის ზეიმი გამხდარიყო. ჩვენ ალმა-ათაში მივიწვიეთ მ. ა. შოლოხოვი, ლ. მ. ლეონოვი, კამილ იაშენი, მირზო ტურსუნ-ზადე, მაქსიმ ტანკი და სხვა ცნობილი მწერლები. ამის შემდეგ ყამირის ხშირი სტუმრები გახდნენ კომპოზიტორები, მსახიობები, მხატვრები, ქვეყნდებოდა ნარკვევები და მოთხრობები პურისათვის ბრძოლის შესახებ. გამოვიდა კინოფილმები, იდგმებოდა სპექტაკლები, აჟღერდა ახალი სიმღერები. მათ, უდავოდ, დადებითი როლი შეასრულეს.

იმხანად მე ვოცნებობდი, რომ ყამირის ეპოპეა ოდესმე ისეთივე ძალითა და სიღრმით ასახულიყო მხატვრულ ნაწარმოებებში, როგორც აისახა სამოქალაქო ომი „წყნარ დონში", ხოლო კოლექტივიზაცია — „გატეხილ ყამირში". ლიტერატურისა და ხელოვნების მოღვაწეებისათვის არ არსებობს უფრო საინტერესო და შთამაგონებელი ამოცანა, ვიდრე ის, რომ ასახონ ხალხის გმირობა, მათ შორის ყამირზე.

9.

1955 წელს „სასოწარკვეთის წელიწადს" უწოდებდნენ ყამირზე. მაგრამ მე მოვერიდებოდი ესოდენ უკიდურეს შეფასებას, თუმცა ძალზე გვიჭირდა. მთელი ზაფხულის განმავლობაში, მაისიდან მოყოლებული, წვეთი წვიმა არ მოსულა. ვერ გვეღირსა აგრეთვე ჩვეულებრივი, ივნისის წვიმა, რომელიც დაბარებულივით მოდის ხოლმე. უნდა მზად ვყოფილიყავით უარესისათვის.

(გაგრძელება მე-8 გვერდზე)

ყამირი

(გაგრძელება)

ვინც ისეთ დროს სტეპში არ ყოფილა, ვერ გაიგებს მიწათმოქმედის გულისწუხილს. უცნაური გრძნობა გეუფლება: გაზაფხულობით სტეპში ზოგჯერ ზღვად მოვარდებოდა ხოლმე წყალი, ხალხი თავის ბრიგადებამდე ნავით მიდიოდა. მაგრამ ჩაივლიდა გაზაფხულის წყალდიდობა და — მორჩა! გავარვარებული მზე დილიდანვე იწყებდა თავის გამატიალებელ მოქმედებას, ნელა მიცურავდა უფერულ, გახუნებულ ცის თაღზე და აუტანლად აცხუნებდა, მწუხრისას კი გეწამული მზე ზანტად იძირებოდა ჰორიზონტის მღვრიე ნისლში. ხეირიანად სულის მოთქმასაც არ გვაცლიდა, და კვლავ ამოდიოდა მეორე დღეს და ისევ წვავდა და ბუგავდა ყოველივე ცოცხალს. ასე მისდევდა კვირა კვირას, თვე თვეს....

ამასობაში სახნავები შარშანდელთან შედარებით ერთიორად გავზარდეთ. თითქმის ათი მილიონი ჰექტარი მარცვლეული დაითესა ახლად ათვისებულ მიწებზე. გეგმის გადამეტებით მილიონ-ნახევარი ჰექტარი დაიკავა საგაზაფხულო კულტურებმა. თესვაც უფრო სწრაფად, ერთსულოვნად, უკეთ მიმდინარეობდა, ვიდრე პირველ გაზაფხულზე, რესპუბლიკამ ერთ წელიწადში უზარმაზარი ნაბიჯი გადადგა მიწათმოქმედებაში. ხალხი უკვე ნათლად ხედავდა თავისი მუშაობის ნაყოფს და კვლავ დაძაბულად შრომობდა, არც კი იცოდა, რა უბედურება ელოდა...

რა თქმა უნდა, ვიცოდით, რომ სიცხე და გვალვა ამ მხარეში უცხო ხილი არ არის. მაგრამ ჯერ კიდევ არ ვიცოდით, რა შემზარავად ულმობელი ყოფილა სტეპის კალენდარი, რომელსაც ათ წელიწადში ერთხელ მაინც განსაკუთრებით სასტიკი, დამღუპველი გვალვა ახასიათებს, ჩვენ ვიცოდით ჯერ კიდევ შეტევის დაწყებამდე, რომ აქ სტიქიასთან ბრძოლა გარდაუვალი იქნებოდა. როცა ადგენდნენ ყამირის ათვისების ეკონომიკურ გაანგარიშებას, მეცნიერები გამოთქვამდნენ აზრს: თუნდაც რომ ყოველ ხუთწლეულზე ორი ძლიერ გვალვიანი წელიწადი მოვიდეს, საშუალოდ ჩვენ მაინც მივიღებთ სტეპში 500 მილიონ ფუთ პურს წელიწადში. გაანგარიშება ეჭვს არ იწვევდა, ვიცოდით, რაც მოგველოდა, მაგრამ ცოდნა სხვაა, ნახვა სხვაა, ნახვა იმისა, თუ როგორ ნადგურდება თვალსა და ხელს შუა ძვირფასი, ასეთი გარჯით მოპოვებული ჰირნახული.

როგორ ელიან ამ დროს ადამიანები წვიმას! ნერვიული დაძაბულობა უკიდურესობას აღწევს. ზოგჯერ ღამ-ღამობით გარეთ გამოცვივდებიან, როგორც კი ყურს მოჰკრავენ რაიმე წკაპაწკუპს სარკმლის მინებზე. „წვიმა!". მაგრამ, თურმე, წვეთები კი არა, მშრალი ქარით მონაქროლი ქვიშა სცემს სარკმლებსა და სახურავებს.

სტეპში გიჭირს სუნთქვა. ღუმელიდან ვამოვარდნილივით გავარვარებული ჰაერი ცეცხლად ედება ფილტვებს. ისევე, როგორც დიდი ყინვის დროს, ცაში ფრინველის ჭაჭანება არ არის. ხმება, ცვივა და მტვრად იფშვნება ფოთლები. მიწა ისეთი ღრმა ბზარებით იშაშრება, რომ შეიძლება დაგეკარგოს შიგ ჩაგდებული ძალაყინი. ხორბლის უზარმაზარ მასივებს რუხი ფერი ედება, ჩვენ თვალწინ თეთრდება, შრიალებს ფუყე, უმწიფარი თავთავები. ხან უცებ ამოვარდება ხორშაკი, მტვრის კორიანტელს დაატრიალებს, გლეჯს მავთულებს, სახლის სახურავებს.

გასაგებია მიწათმოქმედის გულისტკივილი, როცა ხედავს, რა უმოწყალოდ ნადგურდება, ილუპება მისი მთელი წლის ნაჯაფი, მთელი მისი გარჯა და იმედი. სულით უტეხი და მაგარი ნერვების პატრონი უნდა იყო, რომ გაუმაგრდე ამ ჭირს. იმის შეგნებაც კი, რომ მომავალ სეზონში სტეპი აგვინაზღაურებდა ზარალს, არცთუ ისე გვამხნევებდა: კაცს ყოველთვის დღეს, ახლავე გინდა მოსავალი.

არ მინდა გავამარტივო სიტუაცია, შევალამაზო ის, რაც იყო. იმ თვეებში ჩვენთან, ცენტრალურ კომიტეტში მოდიოდა წერილები ასეთი შეკითხვებით: როგორ მოვიქცეთ, რა ვქნათო?

ყაზახეთის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიურომ გადაწყვიტა ყამირელთა კოლექტივებში ყველგან გაემართათ საერთო კრებები, გულახდილად ეთქვათ, თუ როგორი იყო სინამდვილეში საქმის ვითარება, გაემხნევებინათ ხალხი. დაესახათ მათთვის ამ პირობებში ყველაზე დიდმნიშვნელოვანი ამოცანები, აეხსნათ, რომ მიწათმოქმედებაში წელიწადი წელიწადს არა ჰგავს, და რომ ყამირელების დღეც აუცილებლად დადგება. ამავე დროს ვაფრთხილებდი იმათ, ვინც ადგილებზე ჩადიოდა, ყოჩაღბიჭობანა არ ეთამაშათ, ვითომდა აქ არაფერიაო. ასეთი იყო იმ მომენტში პარტიულ-მასობრივი მუშაობის მთავარი ამოცანა.

უნდა ითქვას, რომ გულახდილი, ღია კრებების შემდეგ, რომლებიც ყოველ საბჭოთა მეურნეობაში მოეწყო, ყამირელები კვლავ გულიანად იწყებდნენ მუშაობას. მზე აცხუნებდა, მაგრამ ჩვენ განვაგრძობდით მკასათვის მზადებას. გვიან შემოდგომამდე ვამზადებდით საკვებს. კიდევ უფრო ფართოდ და აქტიურად გავაჩაღეთ მშენებლობა. უწინარეს ყოვლისა, საბჭოთა მეურნეობებში. ყამირის რაიონებში სასურსათო და სამრეწველო საქონელი ისეთი ოდენობით მოდიოდა, რომ გარანტირებული იყო მთელი ზამთრის მანძილზე შეუფერხებელი მომარაგება.

პარტიის ცენტრალური კომიტეტი ყოველნაირად გვეხმარებოდა და გვიჭერდა მხარს.

მინდა გულთბილად მოვიხსენიო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრები და ცენტრალური კომიტეტის მდივნები, რომლებმაც ბევრი რამ გააკეთეს იმ წლებში. რათა რაც შეიძლება სწრაფად და წარმატებით აგვეთვისებინა ყამირი მიწები. მე არაერთხელ შევხვედრივარ და მოვთათბირებივარ მათ და ყოველთვის ზუსტი, კონკრეტული პასუხი მიმიღია აღძრულ კითხვებზე, მიგრძვნია მტკიცე პარტიული და კეთილი მორალური მხარდაჭერა.

სიძნელეების მიუხედავად ჩვენ რწმენით განვაგრძობდით მუშაობას 1955 წელს. რას ეფუძნებოდა ეს ჩვენი რწმენა? რა თქმა უნდა, ყოველი ჩვენგანი შეწუხებული იყო, როცა ხედავდა, რომ მიწაში ჩაქცეულმა უზარმაზარმა ჯაფამ სასურველი ნაყოფი ვერ გამოიღო. მაგრამ რამდენიმე მეურნეობაში რიგიანი მოსავალი მოვიწიეთ. მაგალითად, კოქჩეტავის ოლქის „ჟდანოვსკის" საბჭოთა მეურნეობამ, რომელიც 1954 წელს შეიქმნა. 22,5 ათასი ჰექტარი ფართობიდან საშუალოდ ჰექტარზე მოიწია 7,9 ცენტნერი მარცვლეული, ხოლო ალმა-ათის ოლქის „როსლაველსკის" საბჭოთა მეურნეობამ 20 ათას ჰექტარზე — საშუალოდ 9,1 ცენტნერი. და ასეთი მეურნეობანი არც ისე ცოტა იყო. იმ დროისათვის არცთუ ცუდი მოსავალი მოიწიეს მთელმა რაიონებმა და ოლქებმაც კი, მაგალითად, ჩრდილოეთ ყაზახეთისა და კოქჩეტავის ოლქებმა. გულმოდგინედ უნდა გავრკვეულიყავით, თუ რატომ მოხდა, რომ ზოგმა მაინც მოიწია პური, სხვებს კი ნათესები გადაებუგა. დავსძენ, რომ საერთო მცირე მოსავლიანობის მიუხედავად, მარცვლეულის მთლიანი მოსავლის 80 პროცენტი რესპუბლიკამ იმ წელს მაინც ყამირზე მოიწია. ყაზახეთმა კვლავ გაცილებით მეტი უხეში საკვები დაამზადა, ვიდრე ყამირის ათვისებამდე, და 85 ათასი ტონით მეტი რძე, 122 ათასი ტონით მეტი ხორცი ჩააბარა. ჩვენ შევძელით თითქმის მილიონ-ნახევარი ტონა სილოსი, უმთავრესად სიმინდის სილოსი ჩაგვედო. რა თქმა უნდა, ეს დიდი მიღწევა არ იყო, მაგრამ გვარწმუნებდა, რომ ყამირი უკვე ასრულებს და მომავალში სულ უფრო მზარდ როლს შეასრულებს მარცვლეულისა და სოფლის მეურნეობის სხვა პროდუქტების წარმოების გადიდებაში. ამიტომ — ვიმუშაოთ! ასეთი იყო ჩვენი ლოზუნგი.

მაგრამ მოუსავლიანობა მაინც მოუსავლიანობაა, და მან ძალზე გაგვირთულა ბევრი საკითხის გადაწყვეტა.

1955 წლის დიმლევს მოსკოვში ვიყავი ხელმძღვანელი პარტიული და საბჭოთა მუშაკების საკავშირო თათბირზე. ასეთ თათბირებზე, რა თქმა უნდა, მთლად კარგად ვერა გრძნობ თავს, როცა დაუსრულებლივ გეკითხებიან. რა იყო და რა მოხდაო, ან, პირიქით, განზრახ სხვა რამეზე გელაპარაკებიან, რითაც თავიანთ ფარულ თანაგრძნობას გამოხატავენ. და როცა თათბირის ტრიბუნიდან განვაცხადე, გაისად ყაზახეთი სახელმწიფოს 600 მილიონ ფუთ მარცვლეულს ჩააბარებს-მეთქი, დარბაზი უნდობლად აგუგუნდა.

როგორ შეიცვალა დრო! ახლა რომ ყამირიდან წელიწადში 500-600 მილიონი ფუთი მიგვეღო, რაც მაშინ დიდი წყალობა გვეგონა, ამას ისე შევხვდებოდით, როგორც სერიოზულ მარცხს, ახლა ჩვენ საშუალოდ წელიწადში დაახლოებით მილიარდ ფუთ ყაზახურ პურს ვიღებთ!

როგორც „ფრეგატ „პალადაში", — გვიამბობს ი. ა. გონჩაროვი, — იაპონიაში ოდესღაც გუბერნატორები საკუთარი თავით აგებდნენ პასუხს ყველაფრისათვის, რაც მათ მიწებზე მოხდებოდა — იქნებოდა ეს ტაიფუნი, კოკისპირული წვიმა თუ მიწისძვრა. ჩვენს თავებს თითქოს არავითარი საფრთხე არ ელოდა, მაგრამ 1955 უიღბლო წლის შემდეგ გულში რაღაც მძიმე დანაშაულს ვგრძნობდით იმისათვის, რაშიც დამნაშავენი არ ვიყავით. ეს გრძნობა არ დამვიწყებია. და დღეს, ზოგჯერ, ვრეკავ ხოლმე რაიონებში, რომლებსაც სტიქიური უბედურება დაატყდათ, რათა გავამხნევო ხელმძღვანელები. ერთხელ როგორღაც ულიანოვსკის ოლქში მიმიწვიეს: „ლეონიდ ილიას ძევ, ჩამობრძანდით, ნახეთ, რა ხოდაბუნები გვაქვს!". მალე კი ამოვარდა ხორშაკი, და ყველაფერი გადახრუკა. საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი, ცხადია, შეწუხებული, დანაღვლიანებული იყო, ღელავდა. როგორც ყოველთვის, დინჯი საუბარი მქონდა მასთან. უნდა შევთანხმებულიყავით საჭირო ღონისძიებებზე, დავხმარებოდით ამხანაგებს.

იმ ავბედ წელს კი ჩვენ, ვისაც ბოლომდე გვწამდა წარმატება, ხშირად გვიჭირდა ხოლმე დაგვემტკიცებინა ჩვენი სიმართლე. როცა ერთ-ერთ დიდ თათბირზე ნ. ს. ხრუშჩოვის თანდასწრებით განვაცხადე, აი ნახავთ, ყამირს რა შეუძლია-მეთქი, მან საკმაოდ მკვახედ შემაწყვეტინა:

— თქვენი დაპირებებით ნაზუქებს ვერ დავაცხობთ!

მაგრამ მე ყოველგვარი საფუძველი მქონდა მტკიცედ მეპასუხა:

— და მაინც ჩვენ გვწამს: მალე, ძალიან მალე იქნება ყამირზე დიდი პური!

ჩვენ შეუპოვრად ვემზადებოდით ახალი გაზაფხულისათვის. დარჩა ერთადერთი ხსნა, ერთადერთი იმედი, ერთადერთი მალამო — მუშაობა. 1956 წელს ყამირის ნათესებს უნდა დაეკავებინა უკვე 27 მილიონი ჰექტარი, აქედან მარცვლეულს — 22 მილიონი. და კვლავ შემიპყრო წყურვილმა, ყველაფერი მენახა, ყველას შევხვედროდი, ყველგან მომესწრო ყოფნა...

10.

მარცვლეულის, ხორცის, ბოსტნეულის წარმოების ზრდისათვის ახლა ჩვენ უზარმაზარ მატერიალურ და ფულად რესურსებს გამოვყოფთ. რაზეც იმ წლებში ვერც კი ვიოცნებებდით. ვნერგავთ უახლეს ტექნიკას, ხელახლა ვაიარაღებთ სოფლის მეურნეობას, თანამედროვულად ვამკვიდრებთ წარმოების სპეციალიზაციასა და კონცენტრაციას, ვიღებთ ისეთ კომპლექსურ პროგრამებს, როგორიც არის რუსეთის არაშავმიწანიადაგიანი ზონის ოდინდელი მიწების გარდაქმნა — ეს დღეს ჩვენი მოწინავე ხაზია.

მაგრამ აი რისი შეხსენება გვჭირდება დღენადაგ: სახალხო მეურნეობაში არ არსებობს „უკანა ხაზი". ჯერ კიდევ გვხვდებიან ამხანაგები, რომლებიც მზად არიან მილიონები და მილიარდები ატრიალონ, ეგრეთ წოდებული წვრილმანები კი მხედველობიდან გამორჩებათ ხოლმე. ამავე დროს ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანაა გავუფრთხილდეთ, რაციონალურად გამოვიყენოთ ყოველივე, რაც გვაქვს, რაც წარმოებულია ქვეყანაში. მფლანგველობა შეუწყნარებელია, და რაც უფრო ფართოა ეკონომიკის გაქანება, მით უფრო მტკივნეულად ვლინდება ასეთი უყაირათო მიდგომა.

ამას ჯერ კიდევ ყამირზე მივხვდი და ამიტომ არ მინდა გამომრჩეს ის „წვრილმანები", რომლებზეც ძალიან ბევრი რამ არის დამოკიდებული ხალხის ცხოვრებაში. აი, მაგალითად, ჩრდილოეთ ყაზახეთში დიდი მოგზაურობის დროს ცელინოგრადის ოლქის „იზობილნის" საბჭოთა მეურნეობაში ჩავედი. იგი მდებარეობდა შორეულ სტეპში, მდინარე სელეტის ნაპირას, თვალწარმტაც. მაშინ ჯერ კიდევ ველურ ადგილას. იქ წინათაც ვყოფილვარ, ყამირის ათვისების დასაწყისში, მინახავს პირველი ცხრა კარავი, ამჯერად კი მთელი დაბა დამხვდა. იდგა მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლები, სასადილო, მაღაზია, აბანო, ფურნე, სახელოსნოები, კანტორა, გარაჟი. გარდა ამისა, და ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო, ხალხს ოთხმოცამდე ინდივიდუალური სახლი აეშენებინა. მაშასადამე, მართლაც სამუდამოდ ჩამოსულან აქ.

გავესაუბრე, გამოვკითხე, რა უჭირთ, როგორ მოაგვარეს ცხოვრება. და აი, რა მოვისმინე:

— კასრები არა გვაქვს. კიტრი ვერ დაგვიმწნილებია.

— გოჭები გვინდა, სად ვიყიდოთ?

— დეკეული მინდა შევიძინო...

რა მეთქმოდა, საქმიანი საკითხები იყო. ყამირზე ბევრი რამ ჩამოგვქონდა, მაგრამ აი, თურმე, კასრები ნდომებიათ. პირუტყვიც უნდათ გაიჩინონ. თანაც არა მარტო დამხმარე მეურნეობისათვის. ჯერ კიდევ პირველ წელს ვნახე ახალმოსახლენი, რომლებსაც ცალ ხელში ჩემოდანი ეჭირათ, მეორეთი კი კალათი მოჰქონდათ, რომელშიც ლეკვი ან კატა ჰყავდათ. „იაროსლავსკის" საბჭოთა მეურნეობაში ერთი ჭაბუკი ჩამოვიდა ზაპოროჟიედან და გალიით მამალი ჩამოიყვანა. „სტეპში, — მითხრა მან, — უკეთეს მაღვიძარას ვერ ინატრებო". რა თქმა უნდა, ხუმრობდა, მაგრამ ამ ხრიოკ მიწაზე მამალი ყველას ახარებდა. ბიჭები ზაზუნებსა და ველის ფრინველებსაც კი იშინაურებდნენ.

შეიძლებოდა ეს ადამიანურ სისუსტეთა გამოვლინებად მიმეჩნია. მაგრამ ცხოვრებამ მასწავლა, რომ უნდა გესმოდეს, პატივს უნდა სცემდე ამ სისუსტეებს. ბავშვობაში მეც სიყვარულით ვადევნებდი თვალს ცაში მტრედის გუნდების ფარფატს. რა თქმა უნდა, ყამირზე ჩვენთვის მთავარი იყო მილიონობით ჰექტარები და მილიარდობით ფუთები, მაგრამ უნდა დავხმარებოდით ხალხს გაეშენებინათ საკუთარი ბაღ-ბოსტანი, მოეშენებინათ პირუტყვი და ფრინველი. უამისოდ მილიონებისა და მილიარდების საქმეც ვერ წავიდოდა რიგიანად. სოფლელ კაცს ეზო-კარი ისევე სჭირდება, როგორც ხეს ფესვები. იმ წლებში საჭირო იყო თავიდანვე დაგვენახვებინა ხალხისთვის, რომ სტეპში დასახლებას მტკიცედ, სამუდამოდ ვაპირებდით.

ამ ფიქრებში გართული, ყანას გავცქეროდი, რომ უცებ კიდევ ერთ ახალმოსახლეს მოვკარი თვალი: შავ ხნულს შარიანი აგრონომივით უტრიალებდა ერთი ჭილყვავი. ჭილყვავი კი, მოგეხსენებათ, მინდვრის ფრინველია. რაკი ჩამოფრინდა, მაშასადამე, აქ აპირებს დაბუდებას.

მახსოვდა რა „იზობილნიში" გამართული საუბარი, შემდგომში ზოგიერთი ძველი დოკუმენტი ამოვქექე. ჯერ კიდევ 1934 წელს ყაზახეთის სამხარეო კომიტეტში გაუგზავნიათ სკპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის ბარათი. ამ ბარათში, ფრიად ფართოდ და გადაჭრით იყო დასმული როგორც სოფლად, ისე სამრეწველო რაიონებში მებოსტნეობის განვითარების საკითხი. უაღრესად დაწვრილებით უხსნიდნენ, როგორ უნდა დახმარებოდნენ ამ საქმეს აქტიურად და ყოველმხრივ პარტიული, საბჭოთა და სახელმწიფო ორგანოები, აგრეთვე კოლმეურნეობების, საბჭოთა მეურნეობებისა და კოოპერაციის ხელმძღვანელები, და მებოსტნეობაც მალე განვითარდა, საიმედო მატერიალური საფუძველი შეიძინა. მაგრამ გავიდა ხანი, და უეცრად დაიწყო მისი დაკნინება, თითქმის სანახევროდ შემცირდა. კარტოფილს კი, მაგალითად, რესპუბლიკა ორ-ნახევარჯერ მეტს იღებდა ინდივიდუალური ბოსტნებიდან, ვიდრე კოლმეურნეობებიდან და საბჭოთა მეურნეობებიდან.

როცა ზოგიერთ დირექტორს ვაკრიტიკებდი, ხალხს ცარიელა ატრიასა და ნახარშნუხარშს აჭმევთ-მეთქი, პასუხად ერთი და იგივე მესმოდა: ფონდები არა გვაქვს, ფონდები მოგვეცითო! თქმა არ უნდა, მთელი რიგი პროდუქტების ცენტრალიზებული ფონდები სოფლისთვისაც უნდა გვქონდეს. მაგრამ კარტოფილის, კომბოსტოს, კიტრის, საზამთროს რა ფონდებზე შეიძლება ლაპარაკი? ყოველივე ეს მშვენივრად ხარობს ნებისმიერ მეურნეობაში. იგივე შეიძლება ითქვას კვერცხსა და რძეზე. გლეხკაცს ოდითგანვე თავისი ქათმები ჰყავდა, ქალაქში ყიდიდა კვერცხს, მაშ ახლა თითოეული კვერცხი განაწესით რატომ უნდა მიიღოს მოსკოვიდან?

ის, რაზეც ვწერ, ფრიად აქტუალურია დღესაც. ჯერ კიდევ არიან ხელმძღვანელები, რომლებიც მხოლოდ იმით სულდგმულობენ, რომ ყოვლისშემძლე ფონდების იმედი აქვთ, არცკი უფიქრდებიან, საიდან უნდა ჰქონდეს სახელმწიფოს ეს ფონდები. ჩვენს ქვეყანაში ყოველგვარი შესაძლებლობა, ყოველი გოჯი მიწა უნდა გამოვიყენოთ, რათა ყველგან გავზარდოთ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოება, „ულუფა" შევმატოთ ჩვენს საერთო სუფრას. ხდება ხოლმე, მიდიხარ მატარებლით, სარკმელში კი აქა-იქ გაიელვებს გასარეველიანებული ნაკვეთები, რომლებიც შეგვეძლია დავამუშავოთ, ბალახი დავთესოთ, პირუტყვი მოვაშენოთ. ყველაფერი ეს ხომ დაგვეხმარება უკეთ უზრუნველვყოთ მოსახლეობა ადგილობრივი რესურსების ხარჯზე და სამხრეთიდან არ ვეზიდებოდეთ, მაგალითად, კიტრსა და პამიდორს, ასობით კილომეტრიდან არ შემოგვქონდეს კვერცხი, ხაჭო და რძე.

ყოველივე ეს უნდა ახსოვდეთ პარტიულ, საბჭოთა და სამეურნეო ორგანოებს, მრეწველობის ხელმძღვანელებს. ისინი მოვალენი არიან განავითარონ დიდი და პატარა ქალაქების გარშემო მტკიცე სასოფლო-სამეურნეო ბაზები, ჰქონდეთ სპეციალიზებული კომპლექსები და დამხმარე მეურნეობანი, რათა უხვად იქონიონ მაღაზიებში კარტოფილი, ხორცი, რძე, მწვანილი და ხილი. ამის საშუალება აქვთ სვერდლოვსკშიც, ტიუმენშიც, ირკუტსკშიცა და ქვეყნის ნებისმიერ სხვა ქალაქში. სწორედ ეს შევახსენე ადგილობრივ ხელმძღვანელებს 1978 წლის გაზაფხულზე ურალში, ციმბირსა და შორეულ აღმოსავლეთში მოგზაურობის დროს.

ყაზახეთში კი, ჯერ კიდევ მაშინ, 1955 წელს, გადავწყვიტეთ, ფართოდ გაგვევითარებინა მებოსტნეობა, ყველა მსურველისათვის გამოგვეყო ნაკვეთები, შემოგვეზიდა ინვენტარი, დავხმარებოდით ყოველნაირად. ასევე გადავწყვიტეთ, ფრინველისა და პირადი სარგებლობის პირუტყვის გაყიდვის საკითხი. არანაკლები მნიშვნელობა ჰქონდა ყველა საბჭოთა მეურნეობაში დამხმარე მეურნეობათა შექმნას. აქ უცნაური ამბავი ხდებოდა: ყამირის ათვისების დასაწყისისათვის მათი რიცხვი რესპუბლიკაში ლამის ოთხჯერ შემცირდა. ანუ, გლობალურ გეგმებს რომ ადგენდა, დიდ საქმეებს რომ ეჭიდებოდა, ხალხმა დაივიწყა, ის, რაც მეორეხარისხოვნად ეჩვენებოდა.

ეს „წვრილმანები" კი — აქ ციფრები უნდა მოვიშველიო — ასე გამოიყურებოდა: დამხმარე მეურნეობებში ფურების რიცხვი შემცირდა 11 ათასით, ცხვრისა — 280 ათასით, კაცმა არ იცის, რა იქნა 3,7 ათასი ჰექტარი ბაღჩები, 5 ათასი ჰექტარი ბოსტნები, 11 ათასი ჰექტარი კარტოფილის ნათესები. ქვეყანას ჯერ კიდევ უჭირდა. ჩვენ კი უამრავ პროდუქციას ვაკლებდით. სასწრაფო ღონისძიებებს მივმართეთ. დამხმარე მეურნეობებს გამოვუყავით სახსრები და მიწები, ჩამოვიყვანეთ მეწველი პირუტყვი, ავაგეთ სათბურები, საფრინველეები, გავაშენეთ საკვნერეები, მათი პროდუქცია საბჭოთა მეურნეობების გეგმებში შევიტანეთ და დირექტორებს მკაცრად მოვთხოვეთ ამ გეგმების შესრულება. ყველაფერი ეს საჭირო იყო ყამირელთა უკეთ მომარაგებისთვისაც, ადამიანების ფსიქოლოგიური განწყობისთვისაც, რომლებიც ხედავდნენ, როგორ დგებოდა კალაპოტში სტეპის ცხოვრება.

როცა ყოველივე ამას ვიხსენებ, როცა იმ წლების დოკუმენტებს ვკითხულობ, ვხედავ, რომ ხშირად ვიხსენიებ კურგალჯინის რაიონს. მაშინ ძალიან მაწუხებდა მისი საქმეები და განსაკუთრებით ის, რაც მორიგი მოგზაურობის დროს ვნახე „სტეპნიაკის" საბჭოთა მეურნეობაში. ამ მეურნეობაში ჯერ კიდევ 1954 წლის ზაფხულში ვიყავი.და სავალალო სურათი ვნახე. ასეთ ადგილებში პირველი წუთიდანვე გრძნობ, რომ ყველაფერი რიგზე ვერ არის: ხალხი გარს შემოეხვევა ხოლმე ყოველ ახალჩამოსულ კაცს, ჯგროდ დასდევს და ჩივის. მეც მაშინვე მომიახლოვდა ერთი ქალი და სხაპასხუპით დამაყარა:

— ამხანაგო წარმომადგენელო, არ ვიცი, ვინა ბრძანდებით, მაგრამ გაცითხ-გამოიკითხეთ, დაგვეხმარეთ, ელექტრონი არა გვაქვს, არც სათბობი, არც ნავთი, რაზე მოვამზადოთ კერძი? არც მოსამზადებელი გვაქვს რაიმე....

მასთან ერთად შევედი მაღაზიაში. მარილიც კი არ ჰქონდათ. მეორე, ბავშვიანმა ქალმა ასევე აღელვებულმა მომმართა:

— ამხანაგო ბრეჟნევ, რძე არ არის, მანანას ბურღული არ არის, რა ვაჭამო ბავშვებს? თქვენც გეყოლებათ, ალბათ, ბავშვები. მამა იქნებით, დაგვეხმარეთ როგორმე.

მუშათა კოოპერატივის წარმომადგენელი გამოვიძახე. შუბლზე ერთი ძარღვი არ შესტოკებია, ისე მითხრა, მანანას ბურღული სულ ერთი დღეა არა გვაქვსო. თან თვალებს აცეცებს აქეთ-იქით, ვხედავ რომ ცრუობს. ქალებს დავპირდი, სურსათ-სანოვაგის საქმეს მივხედავ-მეთქი, მაგრამ უფრო იმან გამაკვირვა, რძე რომ არ იყო. მაშინ ხომ ბევრ საბჭოთა მეურნეობას მივეცით პირუტყვი დამხმარე მეურნეობებისათვის, მათ შორის იყო „სტეპნიაკიც". მოვითხოვეთ ცნობა, ვის რამდენი ძროხა, ღორი, ცხენი, ფრინველი გამოეყო, და გული დავიარხეინეთ. მაგრამ აი, გზად ხალხმა სასადილოში შემიყვანა. ჩამოვსხედით სასაუბროდ.

— რამდენი ძროხა გყავთ დამხმარე მეურნეობაში?

— ორმოცდაათამდე.

— მაშასადამე, რძე უნდა იყოს.

— რას ბრძანებთ! ისინი აქედან სამოცვერსზე არიან, საძოვარზე.

ამასობაში დირექტორი კოვალენკოც [illegible]ვეს. მოირბინა თუ არა, წუწუნს მოჰყვა:

— რა უბედურებაა, ლეონიდ ილიას ძევ! ერთი ქალიც ვერ [illegible] მწველავობაზე, არავის არა [illegible].

— თქვენ რა, საძოვრებზე ძროხას არ წველით?

— ასე გამოდის.

— მერე არ გაწუხებთ, რომ ბავშვებს რძე არა აქვთ, რომ ძროხებს ცური გაუშრებათ?

— როგორ არ მაწუხებს, მეშინია, პასუხისგებაში არ მიმცენ-მეთქი, მაგრამ რაღაცას გავახერხებ... უკვე წერილი გავგზავნე უკრაინაში, გოგოები მინდა ჩამოვიყვანო, რომ დაგვეხმარონ.

ამ კაცთან ყველაფერი გავარკვიე და ახლა ქალებს მოვუბრუნდი.

— რატომ არ ეხმარებით? ხომ ხედავთ, რა მდგომარეობაა...

— ბავშვებს რაღა ვუყოთ, — აჰქაჩდნენ ისინი. — ჩვენ ყველანი ქმარშვილიანები ვართ.

— კარგით. ახლა მითხარით, ჯერჯერობით სახლებში რომ ჩამოგირიგოთ ძროხები, მოუვლით? მოწველით?

— მა რას ვიზამთ! კიდეც მოვწველით, საძოვარზეც გავრეკავთ. ჩვენს ქმრებსაც შეუძლიათ მოწველა.

— ეს რა არის, ამხანაგო კოვალენკო, საცხედ ემზადებით, უბრალო რამ კი ვერ მოგიფიქრებიათ. დაურიგეთ ძროხები საბჭოთა მეურნეობების მუშებს. კიდეც მოწველიან და ბავშვებსაც გამოკვებავენ. მერე მწველავებსაც გამოვნახავთ.

— ვერ მოვიფიქრე, ახლა კი რაღაცას გავახერხებ....

დირექტორთან ერთად შემოვიარე დაბა, ვხედავ, საძაგლად აშენებენ, უსაძირკვლოდ დგამენ ქოხებს. მკვახე საუბარი გამოგვივიდა. მართალი გითხრათ, უკვე აღარ ვენდობოდი კოვალენკოს, რადგან რაც უნდა მეთქვა, კაპიკაპივით გაიძახოდა: „რაღაცას გავახერხებ, რაღაცას გავახერხებო..." ვუთხარი, აუცილებლად ჩამოვალ კიდევ, ყველაფერს შევამოწმებ-მეთქი. და აი, როცა მეორედ ჩავედი „სტეპნიაკში", სახტად დავრჩი: საბჭოთა მეურნეობაში თითქმის არაფერი არ შეცვლილიყო! მაღაზიისა და სასადილოს მომარაგება უკეთესი იყო, მაგრამ ეს შარშანდელ ჩარევას მოჰყვა. სხვა მხრივ კი კოვალენკოს თითიც არ გაუნძრევია. ხალხს უწინდებურად ყველაფერი აკლდა, წყალიც კი, თუმცა ჯერ კიდევ მაშინდელი ჩამოსვლისას ვუთხარი დირექტორს, ავზი დაედგათ მანქანაზე და კარდაკარ ეტარებინათ წყალი — ეს იყო და ეს, გადაწყდებოდა პრობლემა. და ისევ ყოველ ჩემს შენიშვნაზე პასუხად მესმოდა ნაცნობი:

— რაღაცას გავახერხებ, რაღაცას გავახერხებო...

ასეთი, მე ვიტყოდი, გასაოცარი უმწეობისა და გულგრილობის შემთხვევები ყამირზე მაინც იშვიათი იყო, თუმცა უწესრიგობას ხშირად ვაწყდებოდი. მუშაკებს, რომლებიც ესოდენ საძაგლად ეკიდებოდნენ თავიანთ მოვალეობებს, ვერ შევიწყნარებდით, რაც საგანგებოდ ვთქვი ცელინოგრადის საოლქო კომიტეტის უახლოეს პლენუმზე. კეთილმოწყობა — ეს არის სიკეთის ქმნა ადამიანებისათვის, ზრუნვა მათთვის. ეს ყოველთვის მარტოოდენ სამეურნეო მუშაობა კი არ არის, არამედ, უწინარეს ყოვლისა, პოლიტიკაა, სადაც შეცდომები ძვირად გვიჯდება. შეცდომები ყოველთვის ზედმეტ მსხვერპლს იწვევს: ომში — ხალხი იღუპება, მშვიდობიან ხანაში — მატერიალური და ზნეობრივი დანაკარგები მატულობს.

სრულფასოვანი ცხოვრების დამკვიდრება მოითხოვდა, რომ სტეპის ახალშენებს სათავეში ჩასდგომოდნენ ადამიანები, რომლებსაც გული შესტკიოდათ არა მარტო გეგმებისათვის, არამედ ყველაფრისთვისაც, რაც ხალხს ასულდგმულებს. კოქჩეტავის ოლქში მე მიყვარდა, მაგალითად, კოლმეურნეობა „კრასნოარმეეცში" ჩასვლა. არა მარტო იმიტომ, რომ იქ ჭკვიანურად უძღვებოდნენ მეურნეობას, არამედ იმიტომაც, რომ საოცრად გემრიელ პურს აცხობდნენ. ალბათ, ჩემს ცხოვრებაში არსად არასოდეს არ მიჭამია უკეთესი პური, ვიდრე აქაური — ფაფუკი და სურნელოვანი. განსაკუთრებით კარგად გამოსდიოდათ ეს პეტრე ივანეს ძე ნიკოლაევის ბრიგადაში. „ისეთ პურს ვაცხობთ, — მეუბნებოდა იგი, — რომ ერთ ვერსზე ტრიალებსო მისი სუნი!" მახსოვს, ერთხელ როგორღაც ვთხოვე კიდეც რამდენიმე პურის კვერი, რათა ალმა-ათაში ამხანაგებს გავმასპინძლებოდი და ქალაქელი ხაბაზებისთვისაც მეჩვენებინა.

დაბებში ჩასვლისას, მახსოვს, მიხაროდა, როცა კარგ ჭას, სიყვარულით დარგულ ხეს ვნახავდი. აღტაცებული ვიყავი, რა გულმოდგინედ უვლიდნენ ყვავილებსა და ხეებს გამრჯე პატრონები, და მიკვირდა ხან, როგორ გულგრილად ეკიდებიან ზოგნი თავიანთი კარმიდამოსა და მთელი დაბის იერს.

ერთხელ, როგორღაც ღამე გავათიე პავლოდარის ოლქის ყოფილი გალკინის რაიონის სოფელში (სამწუხაროდ, სოფლის სახელიც დამავიწყდა და იმ კოლმეურნეობის თავმჯდომარის გვარიც, ვისთანაც ჩამოვხდი). დილით ქუჩაში გამოვედი, სოფელში გავისეირნე, და ფრიად გავკვირდი. სულ ორი ქუჩა იყო, მაგრამ ერთზე სახლების მახლობლად აქა-იქ ხეები იდგა; მეორე კი სრულიად მოშიშვლებული იყო. რატომ? და მაშინ თავმჯდომარემ ასეთი ამბავი მიამბო.

ერთხელ ომსკიდან ამ სოფელში ჩამოსულა სტეპის იმ მხარის გუბერნატორი, რომელშიც რევოლუციამდე ახლანდელი ჩრდილოეთ ყაზახეთის სტეპებიც შედიოდა. ჩამოსულა და უბრძანებია, ყოველ ოჯახს თავისი სახლის წინ იმდენი ხე დაერგო, რამდენი წევრიც იყო ოჯახში. სამი წლის შემდეგ გუბერნატორს კვლავ შეუვლია სოფელში თავისი ბრძანების შესრულების შესამოწმებლად. ხედავს: ზოგ სახლთან ხეებია დარგული, ზოგთან კი კვლავ მტვრიანი ხრიოკია. მაშინ გუბერნატორს უბრძანებია, ყველა მცხოვრები გამოეყვანათ ერთადერთ ქუჩაზე და ყოველი ოჯახი თავთავისი ჭიშკრის წინ დაეყენებინათ. შემდეგ ჯარისკაცისთვის მიუცია მძიმებალთიანი მათრახი და ქუჩაში ჩამოუვლია. ვისაც ხე დაურგავს, მადლობას უხდიდა და ვერცხლის მანეთიანებს ურიგებდა. ის გლეხები კი, რომლებიც მუყაითად არ მოეკიდნენ საქმეს. ბრძანება ქამრით ეცემათ: რამდენი ხეც ვერ აზარდეს, იმდენი დაერტყათ იმხანად. ... გუბერნატორი კი, თურმე, ჯარისკაცს დასძახოდა: „შენ ეი, ვასილ, ბალთით დასცხე, ბალთით..."

(გაგრძელება მე-4 გვ.)

ყამირი

(გაგრძელება)

— აი, ასე გაჩნდა ქუჩებში ხეები, — დაამთავრა ამბავი თავმჯდომარემ და გაეცინა.

ხუმრობა იქით იყოს, და ახალი საბჭოთა მეურნეობების გამწვანებისათვის ბრძოლა უკვე მაშინ გვიხდებოდა. და ახლა, როცა ყამირზე ჩავდივარ და ვხედავ, როგორ არის დაბურული მწვანით საბჭოთა მეურნეობების დაბები, როგორ შრიალებენ დაჩრდილული პარკები, როგორ ყვავის ვაშლი და ალუბალი, აკაცია და იასამანი, როგორ ელვარებს და გიზიდავს მიმოფანტული ტბები და წყალსაცავები, რომელთა მზით გადაბუგულ ნაპირებზეც დგანან და დგანან მოანკესენი, — ღიმილით მაგონდება ომსკელი გუბერნატორის ამბავი.

X X X

ბევრი მგზავრობა მიხდებოდა — ხან მატარებლით, უფრო ხშირად თვითმფრინავით, ზოგჯერ კი ერთი მივლინების დროს — ორივეთი. ასეთი შეხამება მიზოგავდა დიდძალ დროს, რომელიც არასოდეს არ მყოფნიდა. როცა ხანგრძლივად ვჩერდებოდი საკვანძო სადგურებში ან საოლქო ცენტრებში, ვაგონი სასტუმროს როლსაც ასრულებდა. ამ პუნქტებში წინასწარ გვიგზავნიდნენ თვითმფრინავს და ჩვენ შეგვეძლო რამდენიმე რაიონი და საბჭოთა მეურნეობა შემოგვევლო.

„ან-2" თვითმფრინავი სპეციალური შეკვეთით დაგვიმზადეს კიევში. მას ჰქონდა მძლავრი რაცია, სალონში ექვსი მოსახერხებელი სავარძელი იყო. ეკიპაჟს თან დაჰქონდა კიდევ დასაკეცი საწოლი, რომელიც ყოველთვის თვითმფრინავის კუდში იდგა. სხვა მხრივ ეს იგივე, ყველასათვის ნაცნობი გამრჯე „ანტონი" იყო. ჩვენი მიმოსვლისათვის იგი შეუცვლელი გახლდათ. მფრინავები ჰაერიდან ირჩევდნენ დასაჯდომ ადგილს და შეეძლოთ თვითმფრინავი სტეპში დაესვათ ნებისმიერ ადგილას — ნებისმიერ კვალთან, ტრაქტორთან, საველე ბანაკთან.

ყველაფერი კარგი იყო, მაგრამ ეს საჰაერო ეტლი ქანცს მაცლიდა. მე, ასე თუ ისე, შევეჩვიე, მაგრამ ერთხელ ყოველივე ეს გამოსცადეს ჩვენმა პატივცემულმა მსახიობებმა ლ. პ. ორლოვამ, მ. ა. ლადინინამ და ნ. ა. კრიუჩკოვმა. ისინი ყამირზე იმისთვის ჩამოვიდნენ, რომ თავიანთი ხელოვნებით დაეტკბოთ ხალხი, მაგრამ მაყურებელი არ აღმოჩნდა: ყველა სტეპში იყო გასული. შემომჩივლეს:

— კუსტანაიში უკვე გამოვედით, მაგრამ თვითონ ყამირელების ნახვაც ხომ გვინდა. გვიშველეთ, რაიმე ტრანსპორტი მოგვეცით.

— აი, ბატონო, ინებეთ ჩემი თვითმფრინავი, — ვუპასუხე და ეკიპაჟს მივმართე: — ხვალ საქმე მაქვს ქალაქში, თქვენ კი ამ ამხანაგებს ბრიგადები მოატარეთ, სადაც ხალხს მოჰკრავთ თვალს, იქ დასვით თვითმფრინავი.

მფრინავებმა თავი გამოიდეს. ერთ დღეში ორი თუ სამი რაიონი მოატარეს. ქარიანი დღე იყო, თვითმფრინავი საშინლად ირყეოდა, მსახიობები ცოცხალ-მკვდარნი დაბრუნდნენ ქალაქში. კრიუჩკოვი, როგორც გამოცდილ კაცს შეშვენის, ყოჩაღად იყო, მაგრამ ქალებს ძალზე გაუჭირდათ. მე გადავხედე მათ, და დავტუქსე მეთაური:

— ნამეტანი ხომ არ მოგივიდა, ნიკოლოზ?

— რას ბრძანებთ, თვითონ გვთხოვეს. გამოვიდოდნენ მანქანიდან, ცოტა ხანს წამოწვებოდნენ ფრთის ქვეშ, მერე წარმოდგენა, და ისევ — წავედით! ძალიან ვაჟკაცური ქალები არიან...

მე მადლობა გადავუხადე მსახიობებს, მაგრამ შევნიშნე, რომ უკვე ისეთი შურის თვალით აღარ უყურებდნენ ჩემს თვითმფრინავს, როგორც დილით. ყოფილა დღეები, როცა საათობით დავსტრიალებდით სტეპს. ერთხელ ეკიპაჟის მეთაურმა მითხრა:

— მე მგონია, შეგვიძლია პილოტად ჩაგრიცხოთ. ასი საათი მაინც გაქვთ ნაფრენი.

— რამდენია მფრინავის ნორმა?

— ას ოცი.

— მაშ, ჩემი პილოტობა ნაადრევი ყოფილა.

— ნუ იტყვით. ჩვენ ხომ არანორმალურად დავფრინავთ.

— როგორ, არანორმალურად?

— როგორია ჩვენი სამუშაო სიმაღლე? ასი მეტრი. მიწას კი რამდენ ხანს ვუტრიალებთ, მოედნის შესარჩევად? არა, ასეთი ფრენის დროს ერთი საათი ორად უნდა ითვლებოდეს.

მე მომწონდა თვითმფრინავის ეკიპაჟი — მეთაური ნიკოლოზ მოისეევი, მეორე პილოტი მუბინ აბიშევი და ბორტმექანიკოსი ალექსანდრე კრუგლიკოვი. რა დღეში არ ჩავარდნილა მათი პატარა მანქანა — „კოლონა", როგორც ისინი უწოდებდნენ. სტეპში, სადაც წელიწადში ორმოცდაათიოდე უქარო დღე თუ გამოერევა, ეს პატარა თვითმფრინავი თითქმის განუწყვეტლივ ლაყლაყებდა. არც მიწაზე ჰქონდა მოსვენება: ხშირად, ქარს რომ არ გადაებრუნებინა და არ დაემსხვრია ჩვენი „ან-2", დატვირთული თვითმცლელები მოგვყავდა და ზედ ვაბამდით თვითმფრინავს. მთელი წლის განმავლობაში დავფრინავდით, ხშირად არად ვაგდებდით ამინდს და ზოგჯერ ინსტრუქციასაც ვარღვევდით. ჩემი მუდმივი თანამგზავრები, დავრწმუნდი, თავიანთი საქმის ჩინებული ოსტატები იყვნენ.

იმხანად ბევრი მფრინავი უკვე ოცნებობდა დიდ სიჩქარეებზე, შორეულ რეისებზე, რეაქტიულ თვითმფრინავებზე, ალბათ, ამაზე ფიქრობდნენ ჩემი პილოტებიც. მაგრამ რას იზამ, ბედმა მათ სხვა სამსახური არგუნა, და ისინიც მოთმინებითა და ნამუსიანად ასრულებდნენ მას. მხოლოდ ერთხელ ვნახე ისინი ძალზე შეწუხებულნი, ლამის შეშინებულნი. ეს, თუ არ ვცდები, ტამანის დივიზიის სახელობის საბჭოთა მეურნეობაში მოხდა. შორიულ ბრიგადას ვეწვიეთ. მაისი იყო, უკვე მწვანედ ბიბინებდა ბალახი. მოწმენდილი ამინდი იდგა. ქვემოთ სწორი, გადატკეცილი სტეპი მოჩანდა. ასეთ ველზე დასაჯდომი მოედნის მოძებნა ძნელი არ არის. როგორც მომეჩვენა, მშვიდად დავჯექით, მაგრამ ისის იყო ჩაქრა მოტორი, რომ პირველი პილოტი, რომელიც ჩვეულებრივ ჩემს შემდეგ გამოდიოდა ხოლმე მანქანიდან, კარს ეცა:

— უკაცრავად...

მე კვალდაკვალ გამოვყევი და დავინახე, რა სწრაფად მიჰყვებოდა ბალახში თვითმფრინავის თვლების კვალს, და რაღაცას ეძებდა. ბოლოს შეჩერდა; ხელის ქნევით და ძახილით მოუხმო ტრაქტორისტებს, რომლებიც მახლობლად მუშაობდნენ. ხალხმა თავი მოიყარა, მეც მივედი, და გაფითრებულმა და განრისხებულმა მოისეევმა თქვა:

— დახეთ, ერთი!

ბალახში მარცხენა თვლის კვალიდან ნახევარ მეტრზე გადმობრუნებული, კბილებაშვერილი ფარცხი ეგდო. ჰაერიდან პილოტი ვერავითარ შემთხვევაში ვერ შენიშნავდა მას და მხოლოდ დაჯდომის მომენტში დაინახა. ცუდად შეიძლებოდა წასულიყო საქმე. ძლივს დავაშოშმინე მფრინავები, რომლებიც კინაღამ ეცნენ ბრიგადირსა და ტრაქტორისტებს. ცხადია, მათ არ შეეძლოთ სცოდნოდათ, რომ სწორედ ამ ადგილას დაჯდებოდა თვითმფრინავი, მაგრამ ფარცხი, ისევე როგორც ყველა სხვა იარაღი, მინდვრის სამუშაოების შემდეგ კი არ უნდა მიეგდოთ, არამედ შეენახათ. ეს შემთხვევა თვალსაჩინოდ გვიჩვენებს, რომ უყაირათობასა და უქნარობას დანაშაული შეიძლება მოჰყვეს.

როცა ყაზახეთიდან მოვდიოდი, ხომალდის მეთაურმა გამოთხოვებისას მითხრა, რომ ჩემთან ერთად ორი წლის ფრენის დროს 480-ჯერ დავმჯდარვართ სტეპში სულ სხვადასხვა ადგილას. მითხრა ამაყად, და პროფესიონალის ეს სიამაყე გასაგები იყო ჩემთვის. მე კარგად ვიცოდი ამ შესანიშნავი პილოტის ოსტატობა და შემდეგშიც, როცა უკვე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ვიყავი. ყამირზე ჩასვლისას მხოლოდ ნიკოლოზ გრიგოლის ძე მოისეევთან ერთად დავფრინავდი ხოლმე.

ამრიგად, ჩვენი საქმიანობა კვლავ ფართოდ გაჩაღდა, სულ გზაში ვიყავი, ხანდახან თუ წავიძინებდი ხოლმე, ხან სად ვსადილობდი, ხან სად. ერთხელაც ცელინოგრადში ცუდად შევიქენი, გონს რომ მოვედი, საკაცეზე ვიწექი. მანამდე ერთხელ უკვე ჩამიყვანეს სემიპალატინსკიდან ალმა-ათაში გულის შეტევის გამო. იძულებული გავხდი შინ დავწოლილიყავი, არ დავმორჩილებოდი ექიმებს, რომლებიც საავადმყოფოში მიპირებდნენ მოთავსებას. ვეხუმრებოდი: თქვენს ხელში მტერი ჩავარდა, ფეხებს გააფშეკინებთ-მეთქი. მაგრამ მთავარი ის იყო, რომ ავადმყოფობისათვის არ მცალდა. ყამირმა უამრავი ახალი საქმე და საზრუნავი გაგვიჩინა — ძნელი, ხშირად ჩახლართული და ყოველთვის გადაუდებელი.

დგებოდა პურისათვის ბრძოლის გადამწყვეტი ჟამი.

11.

მინდა მოკლედ შევეხო ყამირზე ჩვენს აგროტექნიკურ პოლიტიკას. ვითომ სულ არ გვქონია შეცდომები მუშაობაში? არა, ამას ვერ ვიტყვი. ვიცოდით თუ არა, რომ განსაკუთრებით სარისკო მიწათმოქმედების ზონაში მივდიოდით? დიახ, ვიცოდით და წინასწარ ვემზადებოდით ამისთვის. გვსმენია თუ არა მეცნიერთა გაფრთხილება, რომ მთლიანმა გადახვნამ სტეპი შეიძლება ხრიოკ უდაბნოდ აქციოს? რა თქმა უნდა, გვსმენია და გავითვალისწინეთ კიდეც. ყამირზე პარტიის აგროტექნიკური პოლიტიკა, მოკლედ რომ ვთქვათ, იმით გამოიხატებოდა, რომ შეძლებისდაგვარად შეგვემცირებინა სტეპის პირველქმნილ ბუნებაში ადამიანის ჩარევის უარყოფითი შედეგები, დაგვემკვიდრებინა აქ მემინდვრეობის უმაღლესი კულტურა, შემდეგ კი შეგვექმნა კიდეც გვალვიანი ზონისათვის კარგად მომარჯვებული მიწათმოქმედების სისტემა. მაგრამ როგორი იქნებოდა იგი კონკრეტულად, თავდაპირველად არც ვიცოდით და ვერც გვეცოდინებოდა.

გზა სიარულმა დალიაო — ამბობს ერთი კარგი აღმოსავლური ანდაზა. ვ. ი. ლენინი ჯერ კიდევ რევოლუციამდე წერდა:

„რუსეთის მუშათა კლასი მოიპოვებს თავისუფლებას და თავისი შეცდომებით აღსავსე რევოლუციური მოქმედებით ბიძგს მისცემს ევროპას — და, დაე, იყოყოჩონ ვიგინდარებმა თავიანთი შეუცდომელი რევოლუციური უმოქმედობით".

შეუცდომელი უმოქმედობა — კარგად არის ნათქვამი! იმაზე ადვილი არა იყო რა, რომ ხელი არ გვეხლო ბუნების საგანძურისათვის, მაშინ კი ნამდვილად არ გვექნებოდა შეცდომები. მაგრამ, როცა ამ სტეპში მოვდიოდით, ღრმად გვწამდა ადამიანის გონების ძალა. გვწამდა, რომ ყამირზე უხარმაზარი, ხალხისათვის საჭირო მუშაობის მსვლელობაში გამოვნახავდით მიწის ნაყოფიერების შენარჩუნების საშუალებას. და პირველი ნაბიჯებიდანვე ვეძებდით ამ ახალ საშუალებებს.

საკმაოდ სწრაფად მოვახერხეთ საგაზაფხულო თესვისწინა ხვნის ლიკვიდაცია, ძირითადად გვქონდა მხოლოდ მაისისა და ივნისის ანეულები და მზრალი. დავნერგეთ კულისებად თესვა, მოვაწყვეთ თოვლის შეკავება, მხედველობიდან არ გაგვიშვია საიმედო საანეულო ნაკვეთები. ერთი სიტყვით, ყველაფერი ვიღონეთ, რათა გადაგვეჭრა გვალვიანი სტეპის ზონაში მიწათმოქმედების მთავარი ამოცანა — შეგვენარჩუნებინა ნიადაგში ტენი. დავაზუსტეთ თესვის ვადებიც, თუმცა ეს იოლი არ იყო. ახლა ყამირზე არავინ აღარ თესავს მაისის მეორე ნახევარზე ადრე, ეს ანბანურ ჭეშმარიტებად იქცა. მაშინ კი... „მიწა მოხან ნაგზაური, ყანა მოვა აზნაური!" — წამდაუწუმ იმეორებდნენ ამ ძველ, მიჩვეულ ნათქვამს. ყამირზე ადრეულ თესვას მოითხოვდა ზოგიერთი მეცნიერიც.

მაგრამ იყო სხვაგვარი თვალსაზრისიც, და უკვე პირველი წლის გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ მაისში დათესილმა მასივებმა პურის უხვი მოსავალი მოგვცა. რა იყო ამის მიზეზი — ახალი მიწა თუ გვიანი თესვა? 1955 წელს გვიანი ნათესები ბევრად გაიზარდა და აშკარად უკეთ გაუძლო გვალვას. თითქოს ყველაფერი ნათელი იყო, მაგრამ დავა გრძელდებოდა, განსაკუთრებით გაჭირდა ძველ მკვიდრთა დარწმუნება. იმავე კოლმეურნეობა „კრასნოარმეეცში" ბრიგადირმა ნიკოლაევმა, რომელიც გემრიელი პურით გამიმასპინძლდა, ასე დაამთავრა საუბარი ამ თემაზე:

— ვცდით, რა თქმა უნდა, მაგრამ თქვენ ვერც კი წარმოიდგენთ, როგორ გაგვიჭირდება ჩვენი გლეხკაცის დაოკება. ისინი ხომ, როგორც კი დაინახავენ, რომ შეიძლება სახნავში ფარცხის გატანა, მაშინვე სულ სირბილით იწყებენ ხოლმე თესვას! მიეჩვივნენ...

ასე იყო თუ ისე, 1956 წლის გაზაფხულისათვის უკვე ბევრ ახალ მეურნეობაში ადრეული თესვა ისევე საგანგებო შემთხვევად იყო მიჩნეული, როგორც ცოტა ხნის წინათ — გვიანი. მაგრამ ძველ ჩვევებს ჯერ კიდევ გაჰქონდა თავისი. პარტიის ესილის რაიკომის პირველმა მდივანმა ანატოლი როდიონის ძე ნიკულინმა — ჩინებულმა მუშაკმა, რომელიც ყამირზე სოციალისტური შრომის გმირი გახდა, — ერთხელ მოსკოვში მიამბო, როგორ დაარღვია მაინც ერთ-ერთმა დირექტორმა თესვის ახალი ვადები.

— და, როგორ გგონიათ, ვინ იყო ეს? — ნიკულინმა დამისახელა საბჭოთა მეურნეობის დირექტორის გვარი. — პირველი მაისი არც კი გვეზეიმა, რომ შემოვარდა ეს „ჩემპიონი" რაიკომში: „ამხანაგო მდივანო, საბჭოთა მეურნეობამ თესვა დაამთავრა!". ხელი საფეთქელთან მიიტანა და მხედრულად შემოჰკრა ქუსლი ქუსლს. ლამის შევხტი სავარძელში: „რამ გამოგაშტერათ?! რა გეჩქარებოდათ?" ესაო და, რაიონში პირველები გვინდოდა ვყოფილიყავითო. „კი მაგრამ, პურს ხომ ვერ მოიწევთ!".

ასეც მოხდა: რაიონმა საშუალოდ ჰექტარზე თექვსმეტი ცენტნერი მოიწია, ხოლო ამ „მოწინავემ" — სულ ექვსი ცენტნერი. ძველი ამბავია, იმ შემთხვევის შემდეგ ამხანაგი კარგად მუშაობდა, თავს არ ზოგავდა, ამიტომაც არ ვასახელებთ მის გვარს. მაგრამ რა უსაშველო გახდა ეს ჩვევა — ოღონდ გიპატაკონ, თანაც აუცილებლად პირველებმა, და მერე თუნდაც ქვა ქვაზე ნუ ყოფილა. ჰოდა, ხდება კიდეც ხოლმე ასე.

ვიტყვი, ზოგჯერ უარესიც ხდება: კარგად მოხნავენ, დროზე დათესავენ, მერე კი მკის, გადაზიდვის, შენახვის, გადამუშავების დროს ლამის ჭირნახულის მესამედს კარგავენ. დანაკარგების წინააღმდეგ ბრძოლა ახლა სოფლის მეურნეობაში ერთ-ერთი მთავარი რეზერვია. სავსებით ცხადია, რომ უკვე წარმოებული პროდუქციის მოვლას გაცილებით ნაკლები შრომა და სახსრები სჭირდება, ვიდრე მის წარმოებას. მაშასადამე, ასეთი გზა ხელსაყრელია, შეესაბამება პარტიის კურსს — ეფექტიანობის ამაღლების კურსს, და, რაც მთავარია, შეესაბამება ხალხის ინტერესებს.

განსაკუთრებულ პატივს ვცემ იმათ, ვინც დინჯად, უფაციფუცოდ და უხმაუროდ მისდევს თავის გზას სოფლის მეურნეობაში, და მუდამ ხედავს საბოლოო მიზანს. ყამირზე ბევრი აგროტექნიკური წესი გახდა გადასასინჯი. მაგალითად, თესვის ვადებზე ნაკლებ საინტერესო არ იყო ჩვენთვის თესლის ჩათესვის სიღრმე. როგორც გამოირკვა, კოქჩეტავის ოლქმა შემთხვევით არ გაუძლო სხვებზე უკეთ 1955 წლის გვალვას. ჯერ კიდევ თესვის დროს, „ჟდანოვსკის" საბჭოთა მეურნეობაში ყოფნისას, შევნიშნე, რომ თესლს რაღაც უჩვეულოდ ღრმად თესავდნენ. რაიკომის მდივანმა მ. გ. როგინეცმა კვლავ ამიხსნა „ერთი წვრილმანი":

— ჩვენი აგრონომის აზრით, სამი-ოთხი სანტიმეტრის სიღრმეზე კი არ უნდა ვთესოთ, როგორც გათვალისწინებულია საყამირე აგროწესებით, არამედ ექვს-რვა სანტიმეტრზე.

— კი მაგრამ, ეგრე ხომ მხოლოდ სიმინდს თესავენ.

სამწუხაროდ, არ მახსოვს იმ აგრონომის გვარი, მისი ახსნა-განმარტება კი დამახსომდა:

— მე, ლეონიდ ილიას ძევ, ჯერ კიდევ შარშან მქონდა ასეთი ღრმა თესვის საცდელი ნაკვეთები. შედარებაც კი შეუძლებელია! ადვილი გასაგებია: ნიადაგის ზედა შრე აქ მალე შრება, მცენარე ფესვის გამოღებას ძლივს ასწრებს, რომ ნიადაგი ზემოდან სკდება და ფესვებს წყვეტს. ჩვენთან კი, სანამ მიწა გაშრებოდეს, ფესვი განვითარებას ასწრებს, ქვედა ტენს სწვდება, მერე კი წვიმაც მოუსწრებს ხოლმე.

ორ დღე-ღამეს ვადევნებდი თვალს ახლებურ თესვას. „ჟდანოვსკიდან" ამ აგრონომთან ერთად „ჩერნიგოვსკში" გავფრინდი, მერე სხვა საბჭოთა მეურნეობებს ვეწვიეთ, გავუმართეთ სათესი მანქანები, კვლებში დავცოცავდით, თითები გადაგვეყვლიფა იმის სინჯვაში, თუ როგორ ჩადიოდა თესლი... მართლაც, ხორშაკმა რომ დაჰბერა, ამ მეურნეობათა ნათესები მწვანე კუნძულებად მოჩანდა გადაბუგულ სტეპში — მაშასადამე, ღირდა ხელი მოგვეკიდა ამ საქმისათვის. ახლა ყამირზე სხვა ადგილებისაგან განსხვავებით თესლს რვა სანტიმეტრის სიღრმეზე თესავენ, და ეს ჩვეულებრივ აგროხერხად იქცა.

ასე მისხალ-მისხალ ვიძენდით გამოცდილებას. მაგრამ მიღწევებთან ერთად წამოიჭრებოდა ხოლმე ახალი პრობლემებიც. მეცნიერთა წინასწარმეტყველება ქარისმიერი ეროზიის შესახებ მართლდებოდა. მახსოვს, პავლოდარის ოლქში რაიკომების მდივნებთან დ. ბ. ასანოვთან და ი. [illegible] ბურნეევთან ერთად ვნახე ყანების თავზე დატრიალებული პირველი ქარბორბალები და გზებზე ავარდნილი ქვიშიანი ქარები. საშინელება ყოფილა შავი გრიგალი, სუნთქვა ჭირდა. მალე კი სარეველამაც ამოყო თავი მიწიდან.

ყოველივე ამან მაფიქრებინა ჩავსულიყავი კურგანის ოლქში, კოლმეურნეობა „ლენინის ანდერძში" — ტ. ს. მალცევთან. ტერენტი სიმონის ძემ მიჩვენა თანაბარი, სრულიად უსარეველო ხორბლის ყანები, მერე კი მიამბო. ეს კაცი ძალზე დამაჯერებლად ლაპარაკობს, და ამის მიზეზია მრავალი წლის გამოცდილება, ხალხური სიბრძნე და მიწის ერთგულება. მოკლედ, აფორიზმებით მელაპარაკებოდა:

— ბელტის გადასაბრუნებელი გუთანი ველის მიწათმოქმედების მთავარი მტერია. ჩემი სისტემა გამოგადგებათ. მაგრამ, იქნებ, რაიმე უფრო მაგარი, უფრო ახალი მოიფიქროთ?

— მაქსიმალურად შეამცირეთ ნიადაგის დამუშავებათა რიცხვი! გატეხეთ ყამირი, მაგრამ მერე წარამარა ნუ ჩიჩქნით.

— ანეულები — აი სტეპის მოსავლის მთავარი პირობა. უანეულოდ ყამირზე უპუროდ დარჩებით.

— სარეველა მომრავლდა? მოსალოდნელი იყო. ჯერჯერობით აქა-იქ უკვე იღებენ შვრიუკანარევ ხორბალს, მერე კი ხორბალნარევ შვრიუკასაც მიიღებენ. ზოგი დაიბნა: ვითომდა, ღონიერიაო შვრიუკა, რა ვუყოთო? ეს კი, პირიქით, სუსტი სარეველაა. მაშინ არის ღონიერი, როცა პატრონი შეხვდება სუსტი. კარგია, რომ გვიან თესავთ. უნდა დავიცადოთ, გამოვიტყუოთ შვრიუკა და მოვსპოთ, აი, მერე კი ვთესოთ. მაგარი ნერვები უნდა გვქონდეს. ვისაც ნერვები არ უვარგა, მას მემინდვრეობასთან არაფერი ესაქმება...

ბევრი რამ გავიგე. თუ ასეა, იკითხავს მკითხველი, მაშ რატომ მაშინვე არ გავრცელდა სასარგებლო გამოცდილება მთელ ყამირზე? გიპასუხებთ: მიწას ჰყავს უფრო საშიში მტერი, ვიდრე გუთანი და სარეველა, — ეს არის ის, რომ მას თავს ვახვევთ ხოლმე ყოველგვარ „რეკომენდაციებს". ძალზე ბევრი იყო ეს რეკომენდაციები და ძალზე ძვირად უჯდებოდა ისინი ქვეყანას, რომ მიმხვდარიყავით: სოფლის მეურნეობა ისეთი ბუნებისაა, რომ არ უყვარს ბრძანებები. და თუმცა, ვაღიარებ, ძალზე მინდოდა ზოგჯერ „დამეჩქარებინა" და „მივწოლოდი", მაგრამ თავს ვიკავებდი. საშუალება უნდა მივეცა ხალხისათვის, თვითონ გარკვეულიყვნენ ყველაფერში, რათა შემუშავებულიყო კოლექტიური გამოცდილება.

რა თქმა უნდა, ჟურნალისტებს ვთხოვდი უფრო ფართოდ გაეშუქებინათ საუკეთესო საბჭოთა მეურნეობების მიღწევები, ვაწყობდი სემინარებს, ვმართავდი თათბირებს ცენტრალურ კომიტეტში. უმნიშვნელოვანეს საქმედ მიგვაჩნდა სამეცნიერო დაწესებულებათა ქსელის გაშლა, მათ ამოცანად ვუსახავდით შეესწავლათ საბჭოური და უცხოური გამოცდილება, გამოენახათ ნიადაგის ეროზიასთან ბრძოლის საიმედო მეთოდები. არ შემიძლია არ აღვნიშნო მეცნიერთა დიდი მუშაობა ა. ი. ბარაევის, ამჟამად ლენინური პრემიის ლაურეატის მეთაურობით. მახსოვს, რა დაბეჯითებით გვიმტკიცებდა, „მცირე რწყვის" — ანეულების დიდ მნიშვნელობას. და შემთხვევითი არ არის, რომ მიწათმოქმედების ნიადაგდაცვის სისტემა შემდგომში სწორედ ყაზახეთის ყამირზე იშვა.

ვცდილობდით ყოველნაირად დაგვეცვა ანეულები. მოვიყვან ერთ საგულისხმო დოკუმენტს. ჩემს კაბინეტში სპეციალისტთა თათბირი მიმდინარეობდა. ეს იყო 1955 წლის 9 ივნისს, გაგანია გვალვაში. საშინლად ცხელოდა, ყანები იწვოდა, ჩვენ კი მომავალზე — ყაზახეთის სოფლის მეურნეობის განვითარების მთელ ხუთწლიან გეგმაზე ვბჭობდით. აი სტენოგრამის ნაწილი, რომელიც გვიჩვენებს, როგორ ისმებოდა მაშინ საკითხი:

„ამხ. მელნიკი (რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მინისტრი): ახლა თესლბრუნვაზე მოგახსენებთ. მილიონობით ჰექტარი ყამირი მიწების ამოქმედების გამო ჩვენ დიდძალი სახნავი ანეულებს უნდა დავუთმოთ. ვალდებული ვართ, და ასეც მოვიქცევით. სამი წლის განმავლობაში ამ ახალ მიწებზე ვთესოთ ხორბალი, მაგრამ მეოთხე წელს მას გადავიყვანთ ანეულებად. თუ მხოლოდ ნახევარ-ნახევარ მილიონ ჰექტარს გადავიყვანთ წელიწადში, როგორც ამას გვთავაზობენ, 1960 წლისათვის ანეულებს მთელი სახნავის მხოლოდ მეექვსედ ნაწილზე დავნერგავთ. აგროტექნიკის თვალსაზრისით, ეს ძალიან ცუდია. 1960 წლამდე რომც გამოვნახოთ კიდევ ორი მილიონამდე ჰექტარი ყამირი სახნავების გასაფართოებლად, მაინც რამდენადმე უნდა შევამციროთ 1960 წლისათვის გათვალისწინებული ახლანდელ გაანგარიშებებში სახნავის რაოდენობა მარცვლეულისათვის. მხოლოდ ასე შევძლებთ მიწათმოქმედების კულტურული წარმოების უზრუნველყოფას. და ეს უნდა გავაკეთოთ რადაც უნდა დაგვიჯდეს. თორემ პირველი ხვნისთანავე წავახდენთ მიწას.

ამხ. ბრეჟნევი: ვინ გვდავებათ ამაში?

ამხ. მელნიკი: გვედავება ყაზახეთის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს დადგენილება. სადაც ჩაწერილია მარცვლეულის სხვა ციფრი. ლაპარაკია იმაზე, რომ შევცვალოთ ეს წინათ მიღებული გადაწყვეტილება, რადგან, როცა ამ გადაწყვეტილებას იღებდნენ, ჯერ კიდევ არ შეგვეძლო ბევრი რამ ზუსტად გაგვეთვალისწინებინა.

ამხ. **ბრეჟნევი:** კარგი იქნებოდა, ანეულებთან დაკავშირებით [illegible] ნათლად ჩამოგვეყალიბებინათ [illegible], რომ გარკვეულ [illegible] ჩვენი დადგენილების [illegible]?

ამხ. **მელნიკი:** დიახ, იგი ხელ-ფეხს გვიბოჭავს.

ამხ. **ბრეჟნევი:** უნდა ვიხელმძღვანელოთ სამეურნეო მიზანშეწონილობით. საგულდაგულოდ, სალად უნდა გავიანგარიშოთ ყველაფერი, როგორც ამას მეურნეობის გაძღოლის პირობები გვიკარნახებს. უკვე ახლა იგრძნობა, რომ ჩვენ ნაკლები ტენიანობის ზონაშიც, უარესი ხარისხის მიწებზეც უნდა გავიდეთ. ვფიქრობ, პირობითად შეიძლება მივიღოთ, რომ კიდევ ორ მილიონამდე ჰექტარს გამოვნახავთ. მაგრამ რა ვუყოთ მთლიან მოსავალს? დიდ ფართობს ხომ არ უთმობთ ანეულებს?

ამხ. **მელნიკი:** არა. ყველაფერი აწონ-დაწონილი და ოლქებთან შეთანხმებულია.

ამხ. **არისტანბეკოვი** (რესპუბლიკის საბჭოთა მეურნეობების მინისტრის მოადგილე): ანეულების რაოდენობა 16-18 პროცენტამდე უნდა გავზარდოთ, მაშინ შევძლებთ დასახული დავალებების შესრულებას.

ამხ. **ბრეჟნევი:** და მაინც, რა გამოდის? თუ საშუალოდ რესპუბლიკაში გვექნება, ვთქვათ, 17 პროცენტი ანეულები, მაშინ საჭირო მთლიან მოსავალს ვეღარ მოვიწევთ? იცოდეთ. მთლიანი მოსავლის მხრივ ყაზახეთი განსაკუთრებულ, თავისებურ მდგომარეობაშია. ამას მკაცრად ადევნებენ თვალყურს პარტია და მთავრობა. ხან ისე და ხან ასე, არ ივარგებს. ანეულები უნდა გვქონდეს, მაგრამ რამდენი? რამდენი ანეული იყო ყამირის ათვისების დაწყებამდე?

ამხ. **ანდრიანოვა** (რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მეცნიერების სამმართველოს უფროსი): 1940 წელს 18 პროცენტი იყო. ჩვენი ზონისათვის ანეულები მიწათმოქმედების საფუძველია. გარდა ამისა, მინდა მოგახსენოთ მრავალწლოვან ბალახებზე. მხედველობაში მაქვს რაიონები, სადაც ქარისმიერი ეროზია იცის. იქ ჩვენ თესლბრუნვა უნდა დავიწყოთ უფრო ხანგრძლივი როტაციით და ბალახები ნიადაგის დასამაგრებლად დავთესოთ. გაანგარიშებებში ეს მომენტი გათვალისწინებული არ არის. მალცევისეულ თესლბრუნვასთან ერთად უნდა გვქონდეს თესლბრუნვები მრავალწლოვანი ბალახებით.

ამხ. **ბრეჟნევი:** კარგი საქმეა... მაგრამ როგორი იონჯა იქნებათ წლეულს, ვთქვათ, პავლოდარელებს? არც ბალახი, არც დამაგრება.

ამხ. **ანდრიანოვა:** იქ ბალახს არ დათესავენ, არადა, უნდა თესონ. თორემ ოლქში ისეთი ეროზია იქნება, როგორიც არსად არ ყოფილა. ქარისმიერი ეროზია ჩვენში საშინელი უბედურება გახდება, თუ ამთავითვე არ დავიწყეთ მისგან დაცვა. ეს ღონისძიებები უნდა აისახოს ჩვენს ხუთწლიან გეგმებსა და გაანგარიშებებში.

ამხ. **ბრეჟნევი:** გეთანხმებით. როგორც ჩანს, სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და მთავრობისადმი ჩვენს მოხსენებითს ბარათში პირდაპირ უნდა აღვნიშნოთ, რომ მარცვლეულის წარმოების ზრდა რესპუბლიკაში მიაღწევს ამა და ამ დონეს და მერე შეჩერდება. ეს სავსებით გასაგებია. ორ წელიწადში ავითვისებთ 18 მილიონ ჰექტარს. სამ წელიწადს სულ ხორბალს დავთესავთ, მერე კი ასე ვეღარ გაგრძელდება. ის, რაც საორიენტაციოდ ჩავწერეთ წინათ, თვითნებური, ჩვენთვის სასურველი ციფრი იყო. შემდგომში ჩვენ შევძლებთ მივაღწიოთ დასახულ მიჯნას ყამირის მასივების დამატებითი ამოქმედების გზით და არა მიწის გამოფიტვის გზით.

ამხ. **მელნიკი:** ბარათის შესადგენად ცოტა დრო დაგვრჩა, სულ სამიოდე დღე.

ამხ. **ბრეჟნევი:** ცენტრალური კომიტეტის მდივანმა ფაზილ კარიბჟანის ძე კარიბჟანოვმა ითავოს ეს საქმე. შეკრიბოთ ყველანი თავისთან, ჰოდა, ფურცელ-ფურცელ წერეთ დღედაღამ.

ამხ. **მელნიკი:** მაშ დაგვიკეტია სამინისტრო, და ეგ არის...

ამხ. **ბრეჟნევი:** ეს ისეთი სამუშაოა, რომ ყველაფრად ღირს: დაწერეთ მოკლე ბარათი. ადვილად წასაკითხი — მხოლოდ ციფრები და დასკვნები. ნუ გაართულებთ. ტვინს ნუ იჭყლეტთ, ყველაფერი ზუსტი და მკაფიო უნდა იყოს.

ბარათი დაიწერა და გაიგზავნა მოსკოვში. დრომ გვიჩვენა, რომ ჩვენი გაანგარიშებები სწორი ყოფილა.

1956 წლის თებერვალში სკკპ XX ყრილობაზე მე ამაყად მოვახსენე პარტიას, რომ ყამირის გატეხვის საქმე წარმატებით დაგვირგვინდა. ორი წლის მანძილზე სათესი ფართობები რესპუბლიკაში 27 მილიონ ჰექტარამდე გაიზარდა. მარცვლეულისათვის გამოყოფილი იყო 23 მილიონი, აქედან 18 მილიონი ჰექტარი ხორბლისათვის — ოთხჯერ მეტი, ვიდრე ახალი მიწების ათვისებამდე. ყველა ყამირელის სახელით ყრილობას აღვუთქვი, რომ ყაზახეთს შეუძლია მოგვცეს მილიარდი და მეტი ფუთი მარცვლეული.

მაგრამ, რამდენადაც არ მიმაჩნდა, რომ ყველაფერი დამთავრებული და გადაწყვეტილია და ყველა სიძნელე უკან დარჩა, შემდეგ ვთქვი:

— ყაზახეთის პარტიული ორგანიზაცია ითვალისწინებს, რომ ახლა, როცა რესპუბლიკაში სათესი ფართობები 27 მილიონ ჰექტარამდე იზრდება, მარცვლეულის წარმოების შემდგომ გადიდებაში ჩვენი მთავარი რეზერვია მოსავლიანობის ზრდა. აქ ჩვენ ჯერ კიდევ ბევრი ნაკლი გვაქვს. ყამირი მიწების ათვისებასთან დაკავშირებით გადაუდებელი საქმეა თითოეული კოლმეურნეობისა და საბჭოთა მეურნეობის ადგილობრივი თავისებურებების შესაბამისად მეურნეობის გაძღოლის სისტემის შემუშავება. რათა უზრუნველვყოთ მიწების საუკეთესო გამოყენება და ნიადაგის ნაყოფიერების შენარჩუნება. ეს დიდი და რთული სამუშაოა. გთხოვთ, რომ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემია, საბ-

(დასასრული მე-5 გვ.)

ყამირი

(დასასრული)

ჭოთა კავშირის ვ. ი. ლენინის სახელობის სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემია, სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, საბჭოთა მეურნეობების სამინისტრო დაგვეხმარონ ამ დიდმნიშვნელოვან საკითხში, რათა ყამირი მიწების ათვისების დიდი საქმე წარმატებით დავაგვირგვინოთ.

1956 წელს დადგა ყამირის ნანატრი საათი. ყაზახეთის სტეპებში უუხვესი მოსავალი მოვიწიეთ, და დაპირებული 600 მილიონის ნაცვლად რესპუბლიკამ სახელმწიფოს მილიარდი ფუთი მარცვლეული ჩააბარა. და მე ნამდვილად ბედნიერი ვიყავი, როცა იმ წელს ყაზახეთს გადასცეს პირველი ლენინის ორდენი პირველი მილიარდი ფუთი ყამირული პურისათვის. სწორედ იმ პირველი მილიარდისათვის, რომელმაც მტკიცე ავტორიტეტი შეუქმნა ყამირს და ეს ავტორიტეტი მერე უკვე ვეღარ შეარყია ვერც სტიქიის შემოტევამ, ვერც თვითნებურმა გადაწყვეტილებებმა, რომლებიც აძლიერებდა ამ შემოტევის მოქმედებას.

სამწუხაროდ, მე აღარ მომესწრო ის გოლიათური მოსავალი, რომელსაც ამდენი ძალ-ღონე შევალიე. XX ყრილობაზე კვლავ ამირჩიეს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივნად.

საღამოს სასტუმრო „მოსკოვში“, სადაც მაშინ დავბინავდი, მოსალოცად მოვიდნენ კუნაევი, სატპაევი, ჟურინი, მაკარინი და ყაზახეთიდან ჩამოსული სხვა ამხანაგები. განშორება აფორიაქებული, გულითადი და, ცოტა არ იყოს, სევდიანი გამოგვივიდა. მათ უკვე შინ მიეჩქარებოდათ. მე კი ახალ სამუშაოზე ვფიქრობდი. მაგრამ, უნდა გითხრათ, გული მწყდებოდა, რომ ვეთხოვებოდი მეგობრებს, სტეპს, ასე რომ შემიყვარდა, ჩემთვის ძვირფას და ახლობელ ადამიანებს — ყამირელებს.

◆

12.

საბედნიეროდ, ეს განშორება დროებითი აღმოჩნდა. ყამირი, რომელიც ჩემს ცხოვრებაში ძვირფასი და დიდმნიშვნელოვანი პერიოდი გახდა, ყოველთვის მაღელვებდა, მიზიდავდა. და აი კვლავ დავუბრუნდი ყამირის საქმეებს მას შემდეგ, რაც რამდენიმე ხნით მოვწყდი მას სხვა სამუშაოს გამო. სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის პოსტზე სხვა მრავალ საქმეთა შორის ერთ-ერთი იყო ყამირზე მიწათმოქმედების ნიადაგდაცვის სისტემის მხარდაჭერა, რომელიც საბჭოთა მეცნიერებმა შეიმუშავეს ა. ი. ბარაევის მეთაურობით. ახლა ეს სისტემა დანერგილია და მან სამუდამოდ დაიცვა ყამირი ქარისმიერი ეროზიისაგან. ჩვენ შევძელით მალე გამოგვეყენებინა იგი უზარმაზარ ტერიტორიაზე, მათ შორის ქვეყნის სხვა სტეპის ზონებში და მეცნიერების რეკომენდაციები განგვემტკიცებინა ტექნიკური შეიარაღებით.

ახლაც მუდამდღე მიხდება ყამირის საქმეებზე მუშაობა. ხშირად ვარ ხოლმე ყაზახეთში და შემიძლია ვთქვა, რომ ვხედავ, როგორ ახდა ჩემი ოცნება და ასიათასობით ყამირელის ოცნება.

უდავოა, ყამირის სტეპებში ჯერ კიდევ ყველაფერი არ გაკეთებულა, უზარმაზარი რეზერვებია ასათვისებელი. მაგრამ ეს სხვა თემაა. მე კი მინდა მოგახსენოთ უკვე მიღწეულზე, რომელიც გასახარიც არის და შთამბეჭდავიც.

ყამირის გატეხვა ყაზახეთში არა მარტო უდიდესი, არამედ ეკონომიკურადაც ხელსაყრელი აქცია გახდა. მოვიყვან ამის დამამტკიცებელ ციფრებს. განვლილი ოცდაოთხი წლის მანძილზე ყაზახეთმა სახელმწიფოს მიჰყიდა 250 მილიონ ტონაზე მეტი მარცვლეული — ეს 15,5 მილიარდი ფუთია! ამასთანავე 1954-1977 წლების მანძილზე რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში გაწეულმა მთელმა დანახარჯებმა, — ხაზს ვუსვამ: მთელ დარგში და არა მარტო ყამირზე — შეადგინა 21,1 მილიარდი მანეთი. ხოლო ამ წლების მანძილზე პურის გაყიდვის ბრუნვის გადასახადი მიღებულია 27,2 მილიარდი მანეთი, ესე იგი ქვეყანამ 6,1 მილიარდი მანეთი წმინდა მოგება მიიღო. ამასთან მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ, რომ ყაზახეთის კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში ძირითადი და საბრუნავი ფონდების ღირებულება დღეს 15 მილიარდ მანეთს შეადგენს. ამრიგად, მთელი გარჯა და დანახარჯები მაქსიმალურად მოკლე ვადაში ანაზღაურდა და მოგება მოგვცა. აი, რა კარგი შედეგით მოვიგეთ კაცობრიობის სამეურნეო ისტორიაში ყველაზე შთამბეჭდავი ბრძოლა პურისათვის! გოლიათი აღმოჩნდა უძველესი სტეპი. ადამიანის გარჯით სახეშეცვლილმა სტეპმა სტაბილურობა მიანიჭა მთელ ჩვენს სოფლის მეურნეობას, უზრუნველყო საჭირო ოდენობის მარცვლეულის მიღების გარანტია. და ეს მიწა სულ უფრო იკრებს ძალას.

თვალი მოავლეთ თვითმფრინავიდან უკიდეგანო სტეპებს. დაინახავთ არა მარტო პურის ყანებს, არამედ მოასფალტებულ გზებს, დაბებს, რკინიგზებს, ელექტროგადამცემ ხაზებს, ელევატორების კორპუსებს, დიდ ქარხნებს, ფაბრიკებს, ქალაქებს, ყოველივე ამას ყოფილ ვაციწვერას მხარეში სიცოცხლე შთაბერა მძლავრმა ყამირულმა პურმა.

მახსენდება, როგორი იყო აკმოლინსკი, როცა პირველად ვნახე. ალიზის ქოხმახები, ვიწრო ქუჩები, ოთხმოცი ათასი მცხოვრები... ახლა? ქალაქში, რომელსაც ცელინოგრადი ეწოდა, სამჯერ მეტი ხალხი ცხოვრობს, ლამის მთლიანად განახლებულია, ხელმეორედ გაშენებული, აქ არის ათობით სამრეწველო საწარმო, ოთხი უმაღლესი სასწავლებელი, თხუთმეტი ტექნიკუმი, სადაც მარტო ამ ბოლო სამი წლის მანძილზე ოცი ათასზე მეტი სპეციალისტი მომზადდა.

ყამირმა მძლავრი ბიძგი მისცა ყაზახეთის საწარმოო ძალების განვითარებას, მისი ეკონომიკის, მეცნიერებისა და კულტურის ზრდას. გაჩნდა [illegible] შეიქმნა ოთხმოცდაათი ახალი ქალაქი, მათ შორის მთელ ქვეყანაში ცნობილი რუდნი, ეკიბასტუზი, ერმაკი, კენტაუ, არყალიყი, შევჩენკო. რესპუბლიკა იღებს და აწარმოებს ქვანახშირსა და ნავთობს, თუჯსა და ფოლადს, ფერად ლითონებს, მინერალურ სასუქებს, უახლეს ჩარხებს, მანქანებს, ტრაქტორებს. და აღარავის აღარ აოცებს, რომ ოდესღაც ჩამორჩენილ ყაზახეთში ამუშავდა სწრაფნეიტრონებიანი რეაქტორი.

მოძმე რესპუბლიკათა თანავარსკვლავედში ახლა კიდევ უფრო აელვარდა ყაზახეთის ვარსკვლავი. რესპუბლიკა წლებისა და ხუთწლედების მანძილზე ვითარდებოდა. მაგრამ ყოველივე ამაზე მსჯელობა და ფიქრი ბევრად ადრე დაიწყო. ამ მხარის თანამედროვე სახის მრავალი ნიშანი განისაზღვრა უკვე მაშინ, თითქმის მეოთხედი საუკუნის წინათ, როცა ცენტრალურ კომიტეტში, ჩემს კაბინეტში სულ უფრო ხშირად მოდიოდნენ მეცნიერები, მაძიებლები, მეგეგმავები, დამპროექტებლები, რაც აგრეთვე მოითხოვდა ყურადღებას, დროს და ძალებს.

მიმიხვდებით, რა ბედნიერი ვარ ახლა, როცა ვხედავ: ამ მხარეში შეიქმნა გიგანტური აგრარულ-სამრეწველო კომპლექსი, რომელმაც მძლავრი გავლენა მოახდინა ქვეყნის მთელი ეკონომიკის განვითარებაზე. ყამირის ეპოპეამ ერთხელ კიდევ უჩვენა მთელ მსოფლიოს საბჭოთა ადამიანების კეთილშობილური, ზნეობრივი თვისებები, იგი გახდა სამშობლოს ერთგული სამსახურის სიმბოლო, სოციალისტური ეპოქის დიადი გამარჯვება.

ჩვენი უნივერსიტეტი

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი 60 წლისაა

ცოდნის ტაძარი

რაოდენ მრავლისმეტყველი და სიმბოლურია ის, რომ თბილისის უნივერსიტეტის იუბილეს დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 61-ე წლისთავის დღესასწაულობისას ვზეიმობთ. და დღეს, როცა ჩვენს უნივერსიტეტზე, მის სახელოვან წარსულსა და ნათელ მომავალზე ვლაპარაკობთ, ჩვენ აუცილებლად ვგულისხმობთ ჩვენს დიად რევოლუციას, რომლის პირმშო, მშრომელი ქართველი ხალხისათვის ერთ-ერთი პირველი საჩუქარია უნივერსიტეტი.

სწორედ ხალხის დიდ მადლიერებას გამოხატავდა ივანე ჯავახიშვილი, როცა ამბობდა: თუ არა ოქტომბრის რევოლუცია, არ იქნებოდა არც თბილისის უნივერსიტეტიო.

არ იქნებოდა თბილისის უნივერსიტეტი, თუ არა რუსული კულტურისა და მეცნიერების ისეთი უმსხვილესი ცენტრები, როგორიც მოსკოვის, პეტერბურგისა და სხვა რუსული უნივერსიტეტები იყო, რომელთა კედლებში აღიზარდნენ ქართული ინტელიგენციის მთელი თაობები.

რუსეთის უნივერსიტეტებში მიიღეს განათლება და დიდ მეცნიერებად იქცნენ დ. ბაქრაძე, ნ. მარი, პ. მელიქიშვილი, კ. კეკელიძე, ე. თაყაიშვილი, ა. შანიძე, შ. ნუცუბიძე, გ. ახვლედიანი, ი. ყიფშიძე და, რა თქმა უნდა, ივანე ჯავახიშვილი — ჩვენი უნივერსიტეტის დამაარსებელი და სულისჩამდგმელი.

უნივერსიტეტი მთელი თავისი არსებობის მანძილზე გრძნობდა და ამ ბოლო წლებში განსაკუთრებით გრძნობს კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა სახელმწიფოს მამობრივ ზრუნვასა და ყურადღებას. ამის მკაფიო დადასტურება გახლდათ 1966 წლის ნოემბერში საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის, საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის სტუმრობა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. პროფესორებთან და სტუდენტებთან ლეონიდ ილიას ძის შეხვედრამ წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა, ახალი ბიძგი მისცა უნივერსიტეტის მთელი საქმიანობის გაუმჯობესებას. ძვირფასი ლეონიდ ილიას ძის მითითებით დაიწყო თბილისის უნივერსიტეტის ახალი კომპლექსის მშენებლობა.

ლ. ი. ბრეჟნევის ინიციატივით მიღებულ იქნა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ისტორიული დადგენილებები საქართველოს პარტიული ორგანიზაციის შესახებ, რომლებსაც პრინციპულად და თანამიმდევრულად ახორციელებს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი. ამის შედეგია ის ძირეული ცვლილებები, რომლებიც მოხდა რესპუბლიკის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ და სამეურნეო-კულტურულ ცხოვრებაში.

ახლა, როცა თვალს ვავლებთ უნივერსიტეტის მიერ განვლილ გზას, უდიდესი მადლიერების გრძნობით ვიგონებთ იმათ ძვირფას სახელებს და საქმეებს, ვინც უნივერსიტეტის მშვენიერ დღევანდელობას ქმნიდა.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი 60 წლის მანძილზე მეცნიერების ჭეშმარიტ ცენტრად, ქვეყნის ერთ-ერთ უდიდეს და მოწინავე უნივერსიტეტად იქცა, სადაც მოქმედებს 17 სასწავლო და ოთხი კვალიფიკაციის ასამაღლებელი ფაკულტეტი. 130 კათედრა, სადაც სწავლობს 17 ათასი სტუდენტი, საქმიანობს 18 სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულება, ასწავლის და სამეცნიერო-კვლევით მოღვაწეობას ეწევა 43 აკადემიკოსი, 234 პროფესორი, დოქტორი, 700-ზე მეტი დოცენტი, მეცნიერების კანდიდატი. მათ შორის არიან ლენინური და სახელმწიფო პრემიების ლაურეატები, მრავალი საზღვარგარეთული აკადემიის საპატიო წევრები.

უნივერსიტეტის დაარსების დღიდანვე აქ გაჩაღდა ინტენსიური კვლევა ქართველოლოგიის დარგში, რომელსაც სათავეში ედგა უნივერსიტეტის დამაარსებელი აკადემიკოსი ივ. ჯავახიშვილი. მისი ხელმძღვანელობით უნივერსიტეტის მეცნიერები შეუდგნენ საქართველოს კულტურის, ენის, ისტორიის მრავალმხრივ შესწავლას. წარმატებით ვითარდებოდა უნივერსიტეტში რუსისტიკა.

საქვეყნოდ არის ცნობილი ქართული მათემატიკური სკოლა, რომლის აყვავება დაკავშირებულია გამოჩენილ ქართველ მეცნიერთა სახელებთან — ნ. მუსხელიშვილთან, ა. რაზმაძესთან, ი. ვეკუასთან, ვ. კუპრაძესთან.

ჩვენი უნივერსიტეტის კედლებში ჩამოყალიბდა ახლა ფართოდ ცნობილი ფსიქოლოგიური სკოლა, რომლის დამაარსებელია გამოჩენილი მეცნიერი დ. უზნაძე.

მძლავრი, დიდად ავტორიტეტულია უნივერსიტეტის ლინგვისტიკური სკოლა, რომელიც შექმნეს ა. შანიძემ, გ. ახვლედიანმა და არნ. ჩიქობავამ და რომელიც ენათმეცნიერების მრავალ უმნიშვნელოვანეს ზოგად და კერძო პრობლემას შეისწავლის.

უნივერსიტეტში შეიქმნა და წარმატებით ვითარდება მსოფლიოში ცნობილი ქართული სკოლა სემიტოლოგიისა, რომელსაც სათავეში ედგა თანამედროვეობის გამოჩენილი მეცნიერი გ. წერეთელი; სკოლა კლასიკური ფილოლოგიისა და ბიზანტიოლოგიისა, რომლის სათავეებთან იდგნენ აკადემიკოსები გ. წერეთელი და ს. ყაუხჩიშვილი; სკოლა ხელოვნების ისტორიისა და თეორიისა, რომელსაც საფუძველი აკადემიკოსმა გ. ჩუბინიშვილმა ჩაუყარა.

ფიზიოლოგიის დარგში სამეცნიერო საქმიანობას იმთავითვე მეთაურობდა გამოჩენილი ფიზიოლოგი ი. ბერიტაშვილი — ქართული ფიზიოლოგიის სკოლის დამაარსებელი. დღეს კი ბიოლოგიის დარგში მეცნიერულ-კვლევითი მუშაობა თანამედროვე ბიოლოგიის ყველა საკითხს მოიცავს.

ინტენსიური და პერსპექტიული მეცნიერული მუშაობა წარმოებს ქიმიის, ფიზიკის, გეოლოგიის, ეკონომიკისა და იურიდიული მეცნიერების დარგებში, გეოგრაფიის, ბოტანიკის, ასტრონომიის, პედაგოგიკის, კიბერნეტიკის, საზოგადოებრივ მეცნიერებათა დარგებში და სხვა.

რით გამოირჩევა უნივერსიტეტის თანამედროვე სამეცნიერო, სასწავლო და აღმზრდელობითი პროცესი მისი არსებობის 60 წლის თავზე?

— ეს არის, ჯერ ერთი, ის, რომ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ნიადაგ მაღლდება ფუნდამენტური მეცნიერული კვლევის როლი, ამასთან მნიშვნელოვნად მცირდება მისი შედეგების წარმოებაში დანერგვის ინტერვალები; მეორეც ის, რომ უნივერსიტეტის თანამედროვე მეცნიერული დონე საშუალებას იძლევა ვაწარმოოთ ყველაზე რთული, მრავალმხრივი კომპლექსური კვლევა-ძიება. ამგვარი კვლევა-ძიება ამასთანავე ითვლება სწავლის უმნიშვნელოვანეს ასპექტად, რადგან ქმნის ახალ, მანამდე არარსებულ სპეციალობებსა და სპეციალიზაციებს;

მესამეც: ხდება უმაღლესი განათლების მოდერნიზაცია, ინდუსტრიალიზაცია. ეს ერთ-ერთი პრობლემაა, რომელიც ახლა წარმატებით წყდება ჩვენს უნივერსიტეტში. მისი საბოლოოდ გადაწყვეტა ხელს შეუწყობდა სწავლების ეფექტიანობის შემდგომ ამაღლებას, რადგან სწორედ ამ უკანასკნელ ხანს განსაკუთრებით მწვავედ დადგა სტუდენტთა უმაღლესი სწავლებისა და უშუალო შრომითი საქმიანობის პროცესის გაერთიანების აუცილებლობის საკითხი.

და, ცხადია, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს იდეურ-აღმზრდელობით მუშაობას, კომუნისტური მსოფლმხედველობის, მაღალი შეგნების გამომუშავებას.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში კი სტუდენტთა აღზრდის თვალსაჩინო გამოცდილება დაგროვდა. დიდი ყურადღება ეთმობა აღზრდის ფორმების, მეთოდების, სტილის შემდგომ სრულყოფას: სტუდენტთა ცხოვრებაში მტკიცედ დამკვიდრდა იდეურ-პოლიტიკური პრაქტიკა. ყურადღების ცენტრში დგას სტუდენტობის ინტერნაციონალური და პატრიოტული აღზრდის საკითხები.

თბილისის უნივერსიტეტის მაღალ სამეცნიერო პოტენციალს მოწმობს მისი უფართოესი კავშირურთიერთობა ჩვენი ქვეყნის ისეთ უმაღლეს სასწავლებლებთან, როგორიც არის მოსკოვის, ლენინგრადის, ნოვოსიბირსკის, კიევის, ოდესის, აზერბაიჯანის, ერევნის და სხვა უნივერსიტეტები. თბილისის უნივერსიტეტი ნაყოფიერად თანამშრომლობს აგრეთვე იენის (გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა), ბრატისლავის (ჩეხოსლოვაკია), ლოძის (პოლონეთი), რაბათის (მაროკო) და სხვა საზღვარგარეთულ უნივერსიტეტებთან.

არსებობის 60 წლის მანძილზე ჩვენმა უნივერსიტეტმა ქვეყანას უმაღლესი განათლების 70 ათასზე მეტი სპეციალისტი მისცა. მათი მეშვეობით ჩვენმა დიადმა პარტიამ განახორციელა რესპუბლიკაში კულტურული რევოლუცია, სულიერად აღორძინა ჩვენი ხალხი.

ცხოვრება კი სწრაფად ვითარდება და წინ მიდის. მომწიფებული სოციალიზმის პირობებში სკკპ XXV ყრილობამ უმაღლეს სკოლას გრანდიოზული ამოცანები დაუსახა. უნივერსიტეტის უზარმაზარი სამეცნიერო პოტენციალი იმის საწინდარია, რომ ეს ამოცანები წარმატებით შესრულდება.

ნათელი და მშვენიერია უნივერსიტეტის მომავალი. მის მომავალს ითვალისწინებს პარტიის დიადი გეგმები, უნივერსიტეტის მომავალი — ეს არის ჩინებული, შრომისმოყვარე ახალგაზრდობა, რომელიც მის კედლებში მოდის და ამდიდრებს მის ცხოვრებას ძიებისა და ოცნების ახალი ენერგიით, ახალგაზრდობა, რომელსაც წილად ხვდება ბედნიერება მოესწროს ჩვენი დიადი რევოლუციისა და ჩვენი უნივერსიტეტის მე-100 წლისთავს.

პროფესორი დ. ჩხიკვიშვილი,
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი.

წინამორბედი

ქართველი ხალხის შემოქმედებითი გენიის, მისი უშრეტი სულიერი ენერგიის მთელი ძალ-ღონით ამოქმედება, თავისუფალი აღმავლობა შესაძლებელი გახდა მხოლოდ ჩვენს ხანაში, დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ, რომელმაც აღორძინა საუკუნეთა სიღრმიდან მომდინარე სახელოვანი ტრადიციები ქართული მეცნიერული აზროვნებისა და უმაღლესი განათლებისა.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, რომლის ორგანიზატორი და სულისჩამდგმელი იყო დიდი ქართველი მეცნიერი ივანე ჯავახიშვილი, ის მადლიანი კერაა, რომელმაც სათავე დაუდო ახალ ქართულ კულტურასა და მეცნიერებას, ამიტომ არის დღევანდელი დღე ჩვენი ეროვნული კულტურის, მთელი ჩვენი მეცნიერების ზეიმი.

ეს განსაკუთრებით მახლობელი და მშობლიურია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიისათვის, რომელიც ღვიძლი შვილია თბილისის უნივერსიტეტისა. საკმარისი აღმოჩნდა მხოლოდ ორი ათეული წელი, რომ ჩვენს უნივერსიტეტს ყოველმხრივ მოემზადებინა პირობები ეროვნული მეცნიერებათა აკადემიის შესაქმნელად.

ცნობილია, რომ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია ჩამოყალიბდა ძირითადად იმ სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტებისა და ლაბორატორიების ბაზაზე, რომლებიც მანამდე უნივერსიტეტთან არსებობდა. მეცნიერებათა აკადემიის დამფუძნებელ წევრთა დიდი უმრავლესობა უნივერსიტეტის მესვეურები და აღზრდილები იყვნენ. თბილისის უნივერსიტეტი ყოველთვის იყო და არის ის მაცოცხლებელი წყარო სიბრძნისა, რომელიც გულუხვად აწვდის აკადემიას, მის სამეცნიერო დაწესებულებებს სხვადასხვა დარგის განსწავლულ სპეციალისტებს, მკვლევართა კადრებს.

არსებობის სამოცი წლის მანძილზე თბილისის უნივერსიტეტმა განვლო დიდი შემოქმედებითი გზა, მყარი საფუძველი შეუქმნა მეცნიერების განვითარებას საქართველოში, მხარი უსწორა მსოფლიო მეცნიერების დონეს და გვერდში ამოუდგა მსოფლიოში სახელმოხვეჭილ ისეთ უნივერსიტეტებს, რომლებსაც საუკუნოვანი ისტორია აქვთ. თბილისის უნივერსიტეტის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მან უმაღლეს დონეზე აიყვანა მეცნიერული ქართველოლოგია და მთელ მსოფლიოს დაანახვა ქართველი ერის უძველესი კულტურის სიდიადე და საკაცობრიო მნიშვნელობა. ჩვენი უნივერსიტეტის მიღწევები საბუნებისმეტყველო და ზუსტ მეცნიერებათა განვითარებაშიც საყოველთაოდ არის ცნობილი და დაფასებული საბჭოთა კავშირში თუ საზღვარგარეთ.

დიდი სიხარულის, ჭეშმარიტი მადლიერებისა და მოწიწების გრძნობით მაქვს პატივი მივესალმო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სახელით და ვუსურვო მას დიდი წარმატებანი და გამარჯვებანი კადრების — პატრიოტთა და ინტერნაციონალისტთა მომზადების საქმეში, შემოქმედებითს მოღვაწეობაში.

ევგენი ხარაძე,
საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი.

სურათზე: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი კორპუსი.
(საქინფორმის ფოტოქრონიკა).

უკვდავების წყარო

1918 წლის 26 იანვარი დამახსოვრდა, როგორც დღე, როდესაც „უკუღმა ბრუნვითი“ ჩვენი სულიერი კულტურის ბორბალი „წაღმა დატრიალდა“. იმ დღეს სვებედნიერ ივანე ჯავახიშვილს თავის თანამებრძოლებთან ერთად საჯაროდ ეთქვა: „გიხაროდეთ, ქართველო ხალხო, საქართველოს უნივერსიტეტი დაარსებულია“.

აი ამ სიტყვებს ელოდა ხალხი და, როდესაც გაიგონა, კი არ ახმაურდა, არამედ თავი მაღლა ასწია, ბევრის გაბრწყინებული თვალებიდან სიხარულის ცრემლმა იწვიმა.

და აი, როდესაც ცაზე აბრჭყვიალდა ბრწყინვალე ვარსკვლავი, ქართველმა ხალხმა იწამა თავისი მომავალიც.

საქართველოში ავბედობის დროსაც ყოველთვის იბადებოდნენ ადამიანები, რომელნიც სანთელივით დნებოდნენ, ოღონდაც განათლების კერა აენთოთ ერის დიდებისათვის. გიორგი მთაწმინდელი, იოანე პეტრიწი, სულხან-საბა, იაკობ გოგებაშვილიც კმარა.

და მეოცე საუკუნეშიც ბედის კაშკაშა ვარსკვლავმა ჩაჰბერა უკვდავების სული და ძალა სულმნათ ივანე ჯავახიშვილს, მის თანამებრძოლთ, რომელთაც დიდი შრომის შედეგად 60 წლის წინათ დააარსეს ქართული უნივერსიტეტი და რომელსაც ეწერა ხალხის აღორძინებისათვის შრომა და ბრძოლა, მისი ბედის ბორბლის წაღმა შემობრუნება.

უნივერსიტეტის გაბრწყინებამ გამოამჟღავნა ერის უდიდესი პოტენციური ძალა. ამ ძალამ შექმნა სულ მცირე ხანში სამეცნიერო სკოლები. ქართველ მეცნიერთა სახელი ჩადგა მსოფლიოს მეცნიერთა შორის: ივანე ჯავახიშვილი, აკაკი შანიძე, კორნელი კეკელიძე, დიმიტრი უზნაძე, ანდრია რაზმაძე, ივანე ბერიტაშვილი, ნიკო მუსხელიშვილი და მრავალი სხვა სახელი ამშვენებს ამ პლეადას.

ჩვენი სოფლის მეურნეობა უნიკალურია მთელ საბჭოთა კავშირში, არსად მსოფლიოში ახალი სასოფლო-სამეურნეო დარგი ისე სწრაფად არ აუთვისებიათ, როგორც ჩვენში. დღეს ჩაისა და სხვა სუბტროპიკულ მცენარეთა მოვლა-მოშენება ისეთივე მშობლიურია, როგორც მევენახეობა და ხვნა-თესვა. ამაში დიდია უნივერსიტეტის, მისგან გამოყოფილი სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის აღზრდილთა წვლილიც.

ვერ შეეხებით ჩვენი ცხოვრების ვერც ერთ დარგს, სადაც ჩვენს უნივერსიტეტს თავისი მადლი არ დაებერტყოს, თავისი სინათლე არ მიეფინოს.

მაგრამ მთავარი მაინც ის არის, რომ უნივერსიტეტმა დაანახვა ხალხს, რომ მისი ეროვნული ენერგია არ დაშრეტილა, კვლავ ამოჩუხჩუხდა როგორც უკვდავების წყარო, რომლის დინებას ვერავითარი ძალა ვერ შეანელებს.

ნიკო კეცხოველი.

დედაბოძი

დღეს ჩვენი უნივერსიტეტის 60 წლის თავს აღვნიშნავთ.

1968 წელს რესპუბლიკამ ზეიმით გადაიხადა უნივერსიტეტის 50 წლის იუბილე.

სამართლიანად არის ნათქვამი, რომ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი არის სათავე უმაღლესი განათლებისა ჩვენში, რომ უნივერსიტეტის წიაღში ჩაისახა სამედიცინო, [illegible] სასოფლო-სამეურნეო, პოლიტექნიკური, პედაგოგიური ინსტიტუტები.

[illegible] უნივერსიტეტი გვაქვს. თბილისის უნივერსიტეტი იყო პირველი უნივერსიტეტი კავკასიის მიწა-წყალზე. მისი დაარსება შესაძლებელი გახდა მეფის მთავრობის დამხობის შემდეგ.

თბილისის უნივერსიტეტი ერთი ფაკულტეტით დაიწყო, მაშინ უნივერსიტეტს თოთხმეტი პროფესორ-მასწავლებელი ჰყავდა და [illegible]

რომ თბილისის უნივერსიტეტში შეიქმნა [illegible] სამეცნიერო [illegible] საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის [illegible]

[illegible] როპის ენითა და ლიტერატურათა...

მოპოვებული მიღწევები შრომის წითელი დროშის ორდენით აღინიშნა.

მეცნიერულ-კვლევითი პოტენციალის მიხედვით ჩვენი უნივერსიტეტი საბჭოთა კავშირის უნივერსიტეტთა პირველ ათეულში დგას. უნივერსიტეტების რიცხვი [illegible] მოსკოვის (1755 წ.), ტარტუს (1803 წ.), ყაზანის (1804 წ.), ხარკოვის (1805 წ.), ლენინგრადის (1819 წ.), კიევის (1834 წ.), ოდესის (1865 წ.).

[illegible]

პროფ. არნ. ჩიქობავა.

იუბილეს აღსანიშნავად

დღეს, 11 ნოემბერს, 14 საათზე, საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის დიდ დარბაზში გაიმართება თბილისის შრომის წითელი დროშის ორდენოსანი სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსების მე-60 წლისთავისადმი მიძღვნილი სხდომა.

წლევანდელი წელი საიუბილეოა რესპუბლიკის უძველესი უმაღლესი სასწავლებლის — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ცხოვრებაში. აქ აღიზარდა სახალხო მეურნეობის ათასობით სპეციალისტი. უნივერსიტეტის ლაბორატორიებსა და აუდიტორიებში იწყებს თავის შრომითსა და სამეცნიერო ბიოგრაფიას ასობით სტუდენტი, რომელთაც ყველა პირობა აქვთ შექმნილი შემოქმედებითი ნიჭის გამოსავლენად.

* * *

ამ სურათზე თქვენ ხედავთ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტებს.

ს. ელიზბარაშვილის ფოტო (საქინფორმის ფოტოქრონიკა).

ერების ტურნირზე

მოჭადრაკეთა საერთაშორისო ოლიმპიადა ჯერ არ დამთავრებულა, სსრ კავშირის ქალთა ნაკრებმა კი უკვე პირველი პრიზი მოიპოვა. მეცხრე ტურში ესპანელებთან მშრალი ანგარიშით (3:0) მოგების შემდეგ საბჭოთა ნაკრებმა 4,5 ქულით ჩამოიტოვა მეორე ადგილზე მყოფი იუგოსლაველები, რის გამოც უკანასკნელ ტურს უკვე გადამწყვეტი მნიშვნელობა აღარ აქვს.

საბჭოთა ნაკრებში თამაშობენ მსოფლიოს ჩემპიონი მაია ჩიბურდანიძე, მსოფლიოს ექს-ჩემპიონი ნონა გაფრინდაშვილი, დიდოსტატები ნანა ალექსანდრია და ელენე ახმილოვსკაია.

ვაჟთა შორის ერთი ტურით ადრე ლიდერობენ უნგრელები, რომლებსაც 34 ქულა აქვთ, საბჭოთა მოჭადრაკეებს — 33 ქულა და 1 გადადებული პარტია, აშშ-ს მოჭადრაკეებს — 31,5 ქულა და 3 გადადებული პარტია.

მეცამეტე ტურში საბჭოთა მოჭადრაკეები შეხვდნენ კანადელებს. ჯერჯერობით ანგარიშია 2,5:0,5 საბჭოთა სპორტსმენების სასარგებლოდ.

ფიდეს კონგრესზე

ნონა გაფრინდაშვილი — ვაჟთა შორის საერთაშორისო დიდოსტატი

არგენტინის დედაქალაქ ბუენოს-აირესში — საჭადრაკო ოლიმპიადასთან ერთად მიმდინარეობს ფიდეს კონგრესი. კონგრესზე საბჭოთა სპორტსმენებს მიენიჭათ საერთაშორისო დიდოსტატთა წოდება. მათ შორის არის ნონა გაფრინდაშვილი. ასზე მეტ დიდოსტატს შორის ნონა გაფრინდაშვილი მსოფლიოში პირველი ქალია, რომელსაც ვაჟთა შორის მიენიჭა ეს წოდება. საბჭოთა სპორტსმენთაგან საერთაშორისო დიდოსტატის წოდება მიენიჭათ აგრეთვე ვ. ბაგიროვს, ი. დორფმანს, ი. მიხალჩიშინს და ს. პალატნიკს.

საბჭოთა მილიციის დღის აღსანიშნავად

შენ ჩემი კერის სიმშვიდეს იცავ!..

ჩვენი ცხოვრების ბევრ უბანზე მხედრული შემართებით იღვწიან ჩვენი მებრძოლი გუშაგები. მათი მღელვარე დღეებისა და ღამეების, მათი სასახელო საქმეების აღნუსხვას მთელი ტომები დასჭირდება. ამჯერად კი ჩვენი დედაქალაქის შინაგან საქმეთა სამმართველოს ერთი ქვეგანყოფილების საქმიანობაზე უნდა შევაჩეროთ მკითხველის ყურადღება.

ბოლო ხანებში ჩვენში საგრძნობლად იმატა ავტომანქანების გატაცების შემთხვევებმა. ქალაქ თბილისის შინაგან საქმეთა სამმართველოს სისხლის სამართლის სამძებრო განყოფილებასთან შეიქმნა ავტომანქანების გატაცებისა და ქურდობის წინააღმდეგ მებრძოლი სპეციალური ქვეგანყოფილება.

— ოთხი თვეა, რაც არსებობს და მოქმედებს ჩვენი ქვეგანყოფილება, — გვეუბნება ამ ქვეგანყოფილების უფროსი, მილიციის პოდპოლკოვნიკი ნოდარ ლომსაძე. — და ამ ხნის მანძილზე ქვეგანყოფილების პირადმა შემადგენლობამ, ქალაქის შინაგან საქმეთა სამმართველოს სხვა სამსახურებთან კონტაქტით გამოავლინა ბოროტმოქმედთა 55 ჯგუფი. დღეისათვის მოუნახავი გვაქვს წელს გატაცებული ავტომანქანების ნაწილი, მათ შორის ახლად გატაცებული 16 ავტომანქანა. ჩვენს ხელთ არსებული ოპერატიული ინფორმაციები იმის გარკვეულ გარანტიას იძლევა, რომ ამ მანქანებსაც მივაკვლევთ და მათ მფლობელებს დავუბრუნებთ.

ქვეგანყოფილებამ ლენინისა და 26 კომისრის რაიონების ტერიტორიებზე განხორციელებული კომპლექსური ღონისძიებების შედეგად გამოავლინა ავტომანქანების 12 კერძო შემკეთებელი, რომლებსაც უკვე სარეალიზაციოდ ჰქონდათ გამზადებული დაშლილი ავტომანქანების ნაწილები. კარგ შედეგებს იძლევა ქვეგანყოფილების მიერ მოწყობილი ღამის რეიდები. ერთ-ერთი ასეთი რეიდის დროს დააკავეს გარდაბნის რაიონის სოფელ მარტყოფის მცხოვრებ თ. ო. გამბაროვის ავტომანქანა, რომლითაც ვინმე ზ. კ. მიგრიაულს, ორ სხვა თანამზრახველთან ერთად, გადაჰქონდა წინა დღეს ჩელუსკინელების ქუჩიდან გატაცებული, შემდეგ მარტყოფში ჩაყვანილი და იქ მცხოვრები გამბაროვისა და კანდელაკის დახმარებით დაშლილი მანქანის ნაწილები. იმავე მიგრიაულმა, ბ. ჭყონიასთან ერთად, ფალიაშვილის ქუჩიდან გაიტაცა და მარტყოფის ტყეშივე გაძარცვა მოქალაქე სხვიტარიძის ავტომანქანა. ამავე ჯგუფმა ფალიაშვილის ქუჩაზევე ტექნიკური საშუალებების დახმარებით გახსნა გარაჟი და შიგ მდგომ „ჟიგულს“ ოთხივე საბურავი მოხსნა.

და რაოდენ პარადოქსულადაც უნდა მოგვეჩვენოს, გატაცებული ავტომანქანების ზოგიერთი მფლობელი გამტაცებელთა წამხალისებლად და ხელისშემწყობადაც გვევლინება — მომხდარ ფაქტს არ ატყობინებს შინაგან საქმეთა ორგანოებს, ეძებს ბოროტმოქმედებთან პირადი კონტაქტების არაკანონიერ გზებს.

თბილისელი დ. ტ. მაცაბერიძე, რომლის ავტომანქანაც დიღმის მასივიდან გაიტაცეს, ვინმე სანიკიძისა და გასპაროვის შუამავლობით დაუკავშირდა და ფასზეც მოურიგდა მანქანის გამტაცებლებს. მაგრამ როცა იგი დათქმულ დროსა და ადგილზე — ნუცუბიძის ქუჩაზე მდებარე პროფილაქტორიუმთან გამოცხადდა და თან 2000 მანეთი მიიტანა, ავტომანქანების გატაცების წინააღმდეგ მებრძოლი ქვეგანყოფილების ფხიზელ მუშაკებს უკვე დადგენილი ჰქონდათ ავტომანქანის ადგილსამყოფელიც და გამტაცებელთა ვინაობაც — ისინი დააპატიმრეს.

ავტომანქანების გამტაცებლები სარგებლობენ საკომისიო მაღაზიების ზოგიერთი მუშაკების გულგრილობითაც, რომლებიც ავტომანქანებს სარეალიზაციოდ იღებენ მეორე ან მესამე პირის მეშვეობით, ყალბად შედგენილი მინდობილობების, გადაკეთებული ტექნიკური პასპორტების საფუძველზე.

არაერთგზის ნასამართლევმა ზ. ა. ჩახნაშვილმა და ზ. ვ. ფოლადაშვილმა დიღმის მასივიდან გატაცებული, მოქალაქე ლაშაურის „ვაზ-2103“ ტიპის უნომრო მანქანა მოსკოვში ჩაიყვანეს და ერთ-ერთი საკომისიო მაღაზიის მეშვეობით მიჰყიდეს უზბეკეთის სოფელ ანგარის მცხოვრებ ლალახანოვს. ქვეგანყოფილების მუშაკთა ოპერატიული მუშაობის შედეგად გამოვლენილი ბოროტმოქმედნი საკადრისად დაისჯებიან, ხოლო ავტომანქანა თავის კანონიერ მფლობელს დაუბრუნდება.

ავტომანქანასთან ადამიანის ურთიერთობა მისი მართვის უფლების წიგნაკითა და ტექნიკური პასპორტით იწყება. და თურმე ყოფილან ისეთებიც, რომლებიც ამ დოკუმენტებზე ნადირობენ და ამით ითბობენ ხელს.

დაუდგენელმა ბოროტმოქმედებმა მოქალაქე ს. კუნჩენკოს სწორედ ეს დოკუმენტები ამოაცალეს და მერე შინ აახლეს წერილი — თქვენი დოკუმენტებისათვის პლეხანოვის კლუბის ბაღში შემოიარეთო. ს. კუნჩენკო რამდენჯერმე ეწვია ბაღს — პირველად არავინ შეეგებებია, მერე ფრთხილად აუარ-ჩაუარეს, აზომდაზომეს და როცა გადაწყვიტეს, რომ კუნჩენკო უხიფათო კაციაო, ფრთხილად გამოელაპარაკნენ, შეევაჭრნენ და დოკუმენტების დაბრუნების ფასზე მოურიგდნენ. ბაღის გვერდით ფეხსაცმლის სახელოსნო ჯიხურში მომუშავე რასიმბეკ ბედბედოვი და ამ ბაღის მუდმივი სტუმარი, ადრე ნასამართლევი გიორგი გასპაროვი, რომელიც არსად არ მუშაობდა. მათ კავშირი ჰქონდათ სისხლის სამართლის დამნაშავეებთან, რომლებსაც აქ მოჰქონდათ ბინებიდან მოპარული თუ ჯიბეებიდან ამოცლილი სხვა დოკუმენტებიც და მათი შუამავლობით გარკვეული თანხის საფასურად უბრუნებდნენ პატრონებს.

დაოსტატებული თაღლითები ერთხანს „სუფთად მუშაობდნენ“, მაგრამ ამჯერად კოვზი ნაცარში ჩაუვარდათ — ს. კუნჩენკოსაგან ფულის აღების მომენტში დამთავრდა მათი მოღვაწეობა.

მილიციის პოდპოლკოვნიკი ნოდარ ლომსაძე გვიამბობს ქვეგანყოფილების მუშაკთა შემართებასა და თავდადებაზე, მათ სიფხიზლესა და გამჭრიახობაზე, გვაცნობს ავტომანქანების გატაცებათა წინააღმდეგ ბრძოლისათვის ღრმად გააზრებულ ღონისძიებათა კომპლექსს, რომელთა განხორციელებაც მინიმუმამდე შეამცირებს ამ აღმაშფოთებელ დანაშაულს — ავტომანქანების გატაცებას, რასაც ზოგ შემთხვევაში მფლობელისა და გამტაცებლის სამარცხვინო ვაჭრობა მოსდევს.

ჩვენ მხოლოდ ერთი ქვეგანყოფილების საქმიანობაზე ვილაპარაკეთ და ისიც ასე ძუნწად. რევოლუციურ ტრადიციებზე აღზრდილი ჩვენი მილიცია შეურიგებელ ბრძოლას ეწევა ყოველგვარ დანაშაულობათა წინააღმდეგ. დიახაც რომ, შეურიგებელი უნდა იყოს ეს ბრძოლა, რადგანაც ბოროტმოქმედნი სახელმწიფოსათვის ზარალის მოტანისა და მოქალაქეთა ცხოვრების გამწარების გარდა, ჩრდილს აყენებს ჩვენი რესპუბლიკის ღირსებასა და სახელს.

შესანიშნავად თქვა მაიაკოვსკიმ:

— ჩემი მილიცია მე მიცავს!

ჩვენი ეპოქის დიდი პოეტის ამ ფრთადებულმა თქმამ შთააგონა ეს გულწრფელი სტრიქონებიც, რითაც დაბადების დღე მინდა მივულოცო ჩვენს საბჭოთა მილიციას:

შენ ჩემი კერის სიმშვიდეს იცავ,
შენ ჩემი ჭერის სიმკვიდრეს
იცავ,
შენ ჩემი ქვეყნის სიმდიდრეს
იცავ!

შენ მუდამ ფხიზლობ,
შენ მუდამ გღვიძავს,
მშრომელ ხალხსა და მშობლიურ
მიწას
მშვიდი რომ ჰქონდეს ძილიც,
ღვიძილიც,

შრომაც, შენებაც,
და დასვენებაც,
ღამის სიზმარიც, დღის
გათენებაც.

თ. ჯანგულაშვილი.

დიდი ნაბიჯი

სან-ფრანცისკო, 9 ნოემბერი. (საკდესი). ამერიკელ სპეციალისტთა წრეებში მაღალ შეფასებას აძლევენ საბჭოთა მეცნიერებისა და ტექნიკის ახალ უთვალსაჩინოეს წარმატებას — საბჭოთა კოსმონავტების ვ. ვ. კოვალიონოკისა და ა. ს. ივანჩენკოვის პილოტირებულ ფრენას, რომელიც უხანგრძლივესი იყო კოსმონავტიკის ისტორიაში.

ჩვენ აღტაცებით ვადევნებდით თვალს საბჭოთა კოსმონავტების გმირულ მოქმედებას, განაცხადა საკდესის კორესპონდენტთან საუბარში საავიაციო კორპორაცია „ალასკა ინტერნეშნლ ეირ ინკორპორეიტედის“ ვიცე-პრეზიდენტმა ელ როჯერსმა. საბჭოთა მეცნიერებამ დიდი ნაბიჯი გადადგა კოსმოსური სივრცის ათვისების გზაზე, რომელიც კაცობრიობას უახლოებს საპლანეტთაშორისო ფრენის განხორციელებას. როგორც სპეციალისტს არ შემიძლია აღტაცებით არ მოვიხსენიო საბჭოთა მეცნიერები და ინჟინრები, რომლებიც ორბიტულ სადგურთან კოსმოსური ხომალდების შეპირაპირების რთულ ამოცანებს წყვეტენ. ჩვენ ყველას კარგად გვახსოვს საბჭოთა კავშირ-ამერიკის ერთობლივი ექსპერიმენტის დროს კოსმოსში განხორციელებული შეპირაპირებით მიღებული შთაბეჭდილება. ვფიქრობ, ამერიკა-საბჭოთა კავშირის თანამშრომლობის შემდგომი განვითარება კოსმოსის ათვისების დარგში ხელს შეუწყობს არა მარტო კოსმოსური მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებას, არამედ ჩვენი ქვეყნების ურთიერთობის განმტკიცებასაც სხვა დარგებში.

ელ როჯერსმა ხაზი გაუსვა, რომ საბჭოთა კავშირი მტკიცედ ინარჩუნებს პირველობას ხანგრძლივი პილოტირებული კოსმოსური ფრენის, ორბიტულ სადგურში ფართო ექსპერიმენტების განხორციელებაში და შეპირაპირების საკითხთა გადაწყვეტაში.

მეგობრობის დღეები

საბჭოთა წარმომადგენლები გვინეა-ბისაუში

ბისაუ, 10 ნოემბერი. (საკდესი). ბაფატში — გვინეა-ბისაუს ერთ-ერთ უდიდეს ქალაქში დიდი წარმატებით ჩაიარა საბჭოთა კავშირის დღეებმა. ქალაქის კინოთეატრის დარბაზში საქართველოს სსრ ახალგაზრდული ანსამბლის დასკვნითი კონცერტის დაწყებამდე გამოვიდა „გვინეა-ბისაუ — სსრ კავშირის“ მეგობრობის საზოგადოების ხელმძღვანელობის წევრი პაულუ მედინა. მან ხაზგასმით აღნიშნა საბჭოთა კავშირისა და გვინეა-ბისაუს ხალხების ურთიერთობის ძმური ხასიათი.

ბაფატში ყოფნისას საბჭოთა წარმომადგენლებმა დაათვალიერეს სახლი, სადაც დაიბადა გვინეისა და მწვანე კონცხის კუნძულების აფრიკელთა დამოუკიდებლობის პარტიის დამაარსებელი ამილკარ კაბრალი. მათ დაათვალიერეს აგრეთვე ქალაქის საავადმყოფო, სადაც საბჭოთა ექიმები მუშაობენ, და სკოლა-ინტერნატი.

კაცობრიობის ინტერესებისათვის

ნიუ-იორკი, 9 ნოემბერი. (საკდესი). საბჭოთა კავშირ-ამერიკის მოლაპარაკება სტრატეგიული შეტევითი შეიარაღების შეზღუდვის შესახებ უაღრესად მნიშვნელოვანია მთელი ჩვენი პლანეტის მცხოვრებთა ბედისათვის, ამიტომ ეს მოლაპარაკება არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დავუკავშიროთ რაიმე სხვა პრობლემებს, განაცხადა ამერიკელმა სენატორმა ე. კენედიმ ბრაზილიურ ჟურნალ „ვეჟისათვის“ მიცემულ ინტერვიუში. ამ საკითხში ამერიკის შეერთებული შტატებისა და სსრ კავშირის შეთანხმების მიღწევა, აღნიშნა სენატორმა, ხელს შეუშლიდა ახალ სახეობათა შეიარაღების შექმნას და მოამზადებდა პირობებს ატომური იარაღის გამოცდის საყოველთაო და სრული აკრძალვისათვის.

აძლიერებენ ზემოქმედებას

ვაშინგტონი, 9 ნოემბერი. (საკდესი). დაახლოებით ერთი თვეა გრძელდება აქ ამერიკა-ეგვიპტე-ისრაელის მოლაპარაკება, რომელზეც განიხილავენ კაიროსა და თელ-ავივს შორის დასადები სეპარატული გარიგების დეტალებს. საგარეო საქმეთა მინისტრი დაიანი და თავდაცვის მინისტრი ვეიცმანი, რომლებიც ისრაელის დელეგაციას მეთაურობენ, გუშინ შეხვდნენ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო მდივანს ს. ვენსს. როგორც პრესა იუწყება, მათ ვენსს გადასცეს „შესწორებათა“ სია, რომელთა შეტანაც ისრაელს საჭიროდ მიაჩნია სეპარატული „საზავო“ ხელშეკრულების უკვე შემუშავებულ ტექსტში.

დამატებითი არჩევნების შედეგები

დელი, 9 ნოემბერი. (საკდესი). ინდოეთის პარლამენტის ქვედა პალატის დამატებით არჩევნებში კარნატაკის შტატის ჩიკმაგალურის საარჩევნო ოლქისაგან გამარჯვება მოიპოვა ქვეყნის ყოფილმა პრემიერ-მინისტრმა ინდირა განდიმ. ახლა, პარლამენტის წევრი რომ გახდა, ინდირა განდის აქვს ფორმალური საფუძველი არჩეულ იქნეს ოპოზიციის ლიდერად, ვინაიდან მის პარტიას — ინდოეთის ეროვნულ კონგრესს — პარლამენტის ორივე პალატაში ყველაზე მეტი დეპუტატის მანდატი აქვს მმართველი ჯანატა პარტიის შემდეგ.

უარყოფენ ცილისმწამებლურ მონაჭორებს

ჰანოი, 9 ნოემბერი. (საკდესი). ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ უარყო კამპუჩიის ხელისუფალთა მტკიცება, თითქოს ვიეტნამმა შხამიანი გაზის საარტილერიო ჭურვები დაუშინა კამპუჩიის მხარის ტერიტორიას რატანაკირის პროვინციაში. ამ ნაყალბევს მაშინვე ჩასჭიდა ხელი სინხუას სააგენტომ.

ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა სამინისტრო, ნათქვამია აქ გავრცელებულ ცნობაში, სავსებით უარყოფს კამპუჩიის მხარის ამ უხეშ მონაჭორებს. პნომპენის ხელისუფალთა ცილისმწამებლური ჭორების მიზანია შეცდომაში შეიყვანოს მსოფლიოს საზოგადოებრივი აზრი, რომელიც ენერგიულად გმობს მათ დანაშაულობებს ვიეტნამელი ხალხის წინააღმდეგ და გენოციდის პოლიტიკას კამპუჩიის ხალხის მიმართ. ამასთან ამ მონაჭორების მიზანია ის, რომ შენიღბონ პეკინის მიერ კამპუჩიისათვის სხვადასხვა სახეობის იარაღის გაძლიერებით მიწოდება, სულ უფრო მეტი ჩინელი სამხედრო მრჩევლებისა და სამხედრო მოსამსახურეების გაგზავნა, რომლებიც პნომპენის მმართველ წრეებთან ერთად გამალებით ემზადებიან ახალი სამხედრო ავანტიურებისათვის ვიეტნამის წინააღმდეგ და რეპრესიებისათვის კამპუჩიის ხალხის წინააღმდეგ.

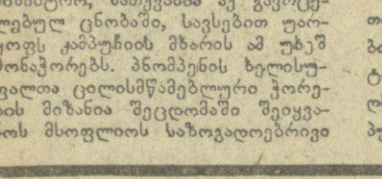

მსოფლიო დღეს

ქართველ ფეხბურთელთა ოქროს შემოდგომა

დინამოელი დუბლიორებიც პირველნი არიან

გუშინ ვ. ი. ლენინის სახელობის „დინამოს“ სტადიონზე გაიმართა უმაღლესი ლიგის დუბლიორთა გუნდების ბოლო ტურის შეხვედრა. თბილისელი დინამოელები მასპინძლობდნენ „ტორპედოს“. ამ შეხვედრის შედეგს თბილისელთათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა: გამარჯვების შემთხვევაში უფროსი თანაკლუბელების მსგავსად გათამაშებაში პირველ ადგილს დაიკავებდნენ. დინამოელთა დუბლიორებმა მატჩი აღმავლობით ჩაატარეს და გამარჯვებაც მოიპოვეს — 2:0. პირველი გოლი გაიტანა ჩელებაძემ (მე-60 წუთი), ხოლო მეორე — თავაძემ (68-ე). ამრიგად, დინამოელებმა ასპარეზობა 44 ქულით დაამთავრეს, პირველობა მოიხვეჭეს და ოქროს მცირე მედლებს დაეუფლნენ.

თბილისელმა დუბლიორებმა ამ მატჩში ასეთი შემადგენლობით ითამაშეს: გაბელია, ხიზანიშვილი, დურდიაძე, ჯოხაძე, მუჯირი, მინაშვილი, ჭილაია, კოპალეიშვილი, ჩელებაძე, ბაზაზაშვილი (თავაძე), კაკილაშვილი.

კვლავაც გამარჯვებით გილოცავთ ახალგაზრდა ფეხბურთელებო, მთავარი გუნდის ღირსეულო ცვლავ!

გუშინვე ცნობილი გახდა დუბლიორ დინამოელთა მეტოქის — ცსკას მატჩის შედეგი. არმიელებმა დონეცკში „შახტიორთან“ ფრედ — 0:0 ითამაშეს და 43 ქულით მეორე ადგილს დასჯერდნენ.

ოცდამეათე ტური

დღეს უმაღლესი ლიგის ფეხბურთელთა საკავშირო ჩემპიონატის ბოლო, 30-ე ტურის შეხვედრები გაიმართება. გთავაზობთ მატჩების განრიგს: „კაირატი“-„სპარტაკი“. „პახტაკორი“-„დინამო“ (კიევი), „არარატი“-„ზარია“, „ნეფთჩი“-„დინამო“ (მოსკოვი), „ჩერნომორეცი“-„ზენიტი“. „შახტიორი“-ცსკა, „დნეპრი“-„ლოკომოტივი“.

რაც შეეხება თბილისის „დინამოს“, იგი უკვე სსრ კავშირის 1978 წლის ჩემპიონის და პირველი გუნდის რანგით მასპინძლობს მოსკოვის „ტორპედოს“. მაშ ასე, „დინამოს“ ქომაგები ჩემპიონისაგან ჩემპიონურ თამაშს ელიან.

□

კალათბურთელთა ტურნე ამერიკაში

სსრ კავშირის კალათბურთელ ვაჟთა ნაკრებმა თავისი ამერიკული ტურნეს მეოთხე მატჩი გამართა კენტში (ოჰაიოს შტატი) ადგილობრივი უნივერსიტეტის გუნდთან და გაიმარჯვა ანგარიშით 80:69.

ნაკრებში მიიწვიეს

1978 წლის ჩემპიონის — თბილისის „დინამოს“ ფეხბურთელები დავით ყიფიანი, ვიტალი დარასელია, ვლადიმერ გუცაევი და თამაზ კოსტავა მიწვეული არიან სსრ კავშირის პირველი ნაკრების შემადგენლობაში, ხოლო რამაზ შენგელია და თენგიზ სულაქველიძე — ახალგაზრდულ ნაკრებში.

სსრ კავშირის პირველი ნაკრები ამ დღეებში გაემგზავრება იაპონიაში და იქ რამდენიმე ამხანაგურ შეხვედრას გამართავს. ნაკრების ერთ-ერთ მწვრთნელად მიწვეულია წლევანდელ ჩემპიონთა უფროსი მწვრთნელი ნ. ახალკაცი.

„ტორპედო“ ლაოსში

ქუთაისის „ტორპედოს“ ფეხბურთელები საერთაშორისო ამხანაგური შეხვედრების გასამართავად იმყოფებიან ლაოსის სახალხო-დემოკრატიულ რესპუბლიკაში. ტორპედოელებმა ამ ქვეყნის დედაქალაქ ვიენტიანში ქალაქის საწარმოთა საუკეთესო ფეხბურთელთა ნაკრებთან გამართეს შეხვედრა და გაიმარჯვეს ანგარიშით 3:0.

ტექნიკის სიახლენი

უხმაურო ტელეტაიპი

ფირმა „ფილიპსმა“ შექმნა ახალი ავტომატური, უხმაურო ტელეტაიპი. მოცულობით იგი ჩვეულებრივ საბეჭდ მანქანას არ აღემატება, ხოლო უხმაურობის გამო სპეციალურ ოთახს არ მოითხოვს. ასეთი აპარატი იმითაც არის მოხერხებული რომ, იგი შეიძლება საერთო სამუშაო ოთახში დაიდგას ყველა მუშაკმა. ამასთანავე ახალი ტელეტაიპი პერფოლენტიდან იოლად კითხულობს ინფორმაციას.

სტენოგრაფისტის მანქანა

ბულგარეთის სტენოგრაფიული ინსტიტუტისა და სპეციალური ელექტრონიკის ინსტიტუტის თანამშრომლებმა შექმნეს სტენოგრაფისტთა საწერი მანქანა. ახალ მანქანაზე სტენოგრაფიული სიმბოლოებით გამოხატულ კლავიშებზე მუშაობენ, სტენოგრამა კი, რომელიც მანქანიდან გამოდის, ჩვეულებრივი ასოებით არის დაბეჭდილი. მანქანა საკმაოდ ჩქარია, იგი წუთში 1200 ნიშნის დაბეჭდვას ასწრებს.

საქართველოს პროფკავშირთა რესპუბლიკური საბჭო ღრმა მწუხარებით იუწყება, რომ გარდაიცვალა პროფსაბჭოს წევრი, საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარე

იპოკრატე ამბროსის ძე შევარდნაძე

და სამძიმარს უცხადებს განსვენებულის ოჯახს.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმი და მათემატიკისა და ფიზიკის განყოფილება ღრმა მწუხარებით იუწყებიან, რომ 67 წლის ასაკში გარდაიცვალა თვალსაჩინო მეცნიერი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნ. მუსხელიშვილის სახელობის გამოთვლითი ცენტრის დირექტორი, ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა დოქტორი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, საქართველოს სსრ მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე

დავით ალექსანდრეს ძე კვესელავა

და თანაგრძნობას უცხადებენ განსვენებულის ოჯახს.

პირველი პროგრამით

საქართველოს ტელევიზია თბილისი

13 ნოემბერი

09.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 17.00 — უმაღლეს სასწავლებელში შემსვლელთათვის — ბიოლოგია (ფერადი), 17.30 — განცხადებები (ფერადი), 17.35 — მულტიპლიკაციური ფილმი, 18.05 — მოსწავლეთათვის კონცერტი ალექსი მაჭავარიანის ნაწარმოებებიდან (ფერადი), 18.35 — „ადამიანი და გარემო“, 19.05 — „ვესტნიკი“ — საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 19.35 — ქართული მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმები „მზიანეთი“ და „ბორანი“, 20.15 — „მოამბე“ — საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 20.45 — იტალიური სატელევიზიო მრავალსერიიანი მხატვრული ფილმი „კამილა“ — I სერია. პრემიერა (მოსკოვიდან), 22.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 22.30 — „რომანსის საღამო“ (ფერადი).

14 ნოემბერი

09.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 17.00 — უმაღლეს სასწავლებელში შემსვლელთათვის — ქართული ენა (ფერადი), 17.30 — განცხადებები (ფერადი), 17.35 — შევისწავლოთ ინგლისური ენა, 18.05 — ბავშვებისათვის მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმი „ორი ნეკერჩხალი“, 19.00 — პასუხი ტელემაყურებელთა შეკითხვებზე, 19.35 — ხალხური მუსიკის კონცერტი, 20.05 — „სახალხო კონტროლის ეკრანი“, 20.35 — მულტიპლიკაციური ფილმები, 21.00 — „მოამბე“ — საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 21.30 — მუსიკალური სატელევიზიო ფილმი „დირიჟორი“, 22.00 — „ვრემია“ საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 22.30 — პირველად ჩვენს ეკრანზე მხატვრული ფილმი „პასტორალი“.

15 ნოემბერი

09.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 17.00 — უმაღლეს სასწავლებელში შემსვლელთათვის — მათემატიკა (ფერადი), 17.30 — განცხადებები (ფერადი), 17.35 — შევისწავლოთ გერმანული ენა, 18.05 — მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმი — „ნიღაბი“, 18.30 — მოსწავლეთათვის „საცირკო სანახაობა“, 19.15 — „სოციალისტური შეჯიბრების დღიური“, 20.00 — „სპორტული მიმოხილვა“, 20.30 — „მოამბე“ — საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 21.00 — იტალიური სატელევიზიო მრავალსერიიანი მხატვრული ფილმი „კამილა“ პრემიერა. II სერია (მოსკოვიდან), 22.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 22.30 — საერთაშორისო ოლიმპიური „სპორტლოტო“ — II გათამაშება. ტრანსლაცია პრაღიდან.

16 ნოემბერი

09.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა. (მოსკოვიდან), 17.00 — უმაღლეს სასწავლებელში შემსვლელთათვის — ფიზიკა (ფერადი), 17.30 — მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმი — „კუბაჩური ქორწილი“, 18.00 — განცხადებები (ფერადი), 18.05 — უმცროსკლასელთათვის „ჩვენ ვსწავლობთ რუსულ ენას“, 18.35 — კინოჟურნალი, 18.45 — „ათეისტის ტრიბუნა“, 19.15 — „ბუნების კარი“ (ფერადი), 20.00 — მილიონთა ლენინური უნივერსიტეტი“ (მოსკოვიდან), 20.30 „მოამბე“ — საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 20.55 — „იტალიური სატელევიზიო მრავალსერიიანი მხატვრული ფილმი „კამილა“ პრემიერა III სერია. (მოსკოვიდან), 22.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 22.30 — „საესტრადო პანორამა“ (ფერადი).

17 ნოემბერი

09.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 09.35 — სატელევიზიო დოკუმენტური ფილმი, 10.10 — მოსწავლეთათვის ფიზიკა, 17.00 — უმაღლეს სასწავლებელში შემსვლელთათვის — ქიმია (ფერადი), 17.30 — განცხადებები (ფერადი), 17.35 — შევისწავლოთ ფრანგული ენა, 18.05 — დოკუმენტური ფილმი „ნარჩენები წარმოებაში“ ქართულ ენაზე (ფერადი), 18.15 — მოსწავლეთათვის — „ოლიმპიელი ჩვენს გვერდით“, 18.45 — კინონარკვევი, 18.55 — „ახალგაზრდობა“ — სატელევიზიო პროგრამა, 19.40 — კინოჟურნალი, 19.50 — „ერთი ლექსის საღამო“ (ფერადი), 20.40 — „მოამბე“ საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 21.10 — იტალიური მრავალსერიიანი მხატვრული ფილმი „კამილა“ პრემიერა IV სერია (მოსკოვიდან), 22.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 22.30 — „სპორტული კალეიდოსკოპი“ (ფერადი).

18 ნოემბერი

09.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 09.35 — კინონარკვევი, 09.45 — მულტიპლიკაციური ფილმი, 09.55 — „მოსკოვის ზოოპარკში“ (მოსკოვიდან), 10.25 — „თქვენთვის, მშობლებო!“ (მოსკოვიდან), 10.55 — შევისწავლოთ ქართული ენა (ფერადი), 11.25 — „დილის ფოსტა“ — მუსიკალური პროგრამა (მოსკოვიდან), 11.55 — სატელევიზიო დოკუმენტური ფილმი „პირველობის უფლება“ (ფერადი), 12.55 — „სპორტლოტოს“ ტირაჟი (მოსკოვიდან), 13.10 — „ჯანმრთელობა“ — სამეცნიერო-პოპულარული პროგრამა (მოსკოვიდან), 13.55 — მუსიკალური სატელევიზიო ფილმი „ყველაფერი ცეკვად იქცევა“ (ფერადი), 14.45 — ექიმის მარჯვენა ხელი“. გამეორებით (ფერადი), 16.00 — დოკუმენტური ფილმი — „არქიტექტურა და ბუნება“ ქართულ ენაზე (ფერადი), 16.20 — გადაცემა საბჭოთა არმიის მეომრებისათვის, 17.10 — „საერთაშორისო დღიური“, 17.25 — მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმი „დათვი“, 18.15 — „სატელევიზიო მისაღები“, 19.15 — „ცხოველთა სამყაროში“ (მოსკოვიდან), 20.15 — კოტე მარჯანიშვილის სახლ-მუზეუმი (ფერადი), 21.00 — „მოამბე“ — საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 21.30 — ფილმი-კონცერტი — „ხმა და ორღანი“, 22.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 22.30 — პირველად ჩვენს ეკრანზე. მხატვრული ფილმი „დროის საწყისებთან“.

19 ნოემბერი

09.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 09.35 — კინონარკვევი, 09.45 — სატელევიზიო დოკუმენტური ფილმი „ურალის მყინვარები“ (ფერადი), 10.00 — შევისწავლოთ რუსული ენა (ფერადი), 10.30 — „მაღვიძარა“ (მოსკოვიდან), 11.00 — „ცეროდენას ეკრანი“ (ქართულ ენაზე), 11.20 — ტელეკურსელთათვის ქართული ენა (ფერადი), 11.50 — კინონარკვევი, 12.00 — „სტუმრად ზღაპართან“ — მხატვრული ფილმი „სადკო“ II ნაწილი (მოსკოვიდან), 13.10 — მოსწავლეთათვის „სატურნი“ (ფერადი), 14.20 — კინონარკვევი, 14.30 — „მუსიკალური კიოსკი“ (მოსკოვიდან), 15.00 — „გაუფრთხილდეთ ეროვნულ საუნჯეს“, 15.30 — „კინოაფიშა“, 16.00 — მულტიპლიკაციური ფილმი, 16.30 — „ხუთწლედი — წელი მესამე“ — სატელევიზიო პროგრამა, 17.15 — „საერთაშორისო პანორამა“ (მოსკოვიდან), 17.45 — „დღეს სარაკეტო ჯარებისა და არტილერიის დღეა“ (მოსკოვიდან), 18.00 — „ჯანმრთელობა“ — სატელევიზიო პროგრამა, 18.30 — „კინოს მოყვარულთათვის“, 19.40 — „მე მიყვარს ჩემი დღე დღევანდელი“ —მარიკა ბარათაშვილი (ფერადი), 20.30 — „მოამბე“ — საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 21.00 — „კინომოგზაურობის კლუბი“ (მოსკოვიდან), 22.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 22.30 — მხატვრული ფილმი „კაფე „იზოტოპი“ (ფერადი).

ვ. ი. ლენინის სახელობის
„დინამოს“ სტადიონი
(აკ. წერეთლის პრ. № 2).
11 ნოემბერს
ფეხბურთი
სსრ კავშირის პირველობაზე: თბილისის
„დინამო“ — მოსკოვის „ტორპედო“.
თამაში 19 საათის ნაცვლად დაიწყება 18 საათზე.

ტელევიზია

11 ნოემბერი

პირველი პროგრამით

10.55 — „დილის ფოსტა“ — მუსიკალური პროგრამა (მოსკოვიდან), 11.25 — შევისწავლოთ ქართული ენა (ფერადი), 11.55 — ტექნიკის დახმარებით, 12.25 — კონცერტი. ბ. ბრიტენის ნაწარმოებები (ფერადი), 12.50 — ნორჩ წიგნის მოყვარულთა კლუბი, 13.20 — „ჯანმრთელობა“ — საბჭოთა კავშირის 1978 წლის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატები მეცნიერებისა და ტექნიკის დარგში (მოსკოვიდან), 14.05 — მულტიპლიკაციური ფილმები, 14.25 — გადაცემა საბჭოთა არმიის მეომრებისათვის, 15.10 — „თანამეგობრობა“ — სატელევიზიო ჟურნალი (მოსკოვიდან), 15.40 — „სპორტლოტოს“ ტირაჟი (მოსკოვიდან), 15.55 — კინონარკვევი, 16.05 — კონცერტი, 16.45 — „თბილისი და თბილისელები“, 17.15 — დოკუმენტური ფილმი „ანგოლელები“ (მოსკოვიდან), 18.00 — ფეხბურთი სსრ კავშირის პირველობაზე: თბილისის „დინამო“ მოსკოვის „ტორპედო“, 19.45 — კინონარკვევი, 19.55 — „მოამბე“ — საინფორმაციო პროგრამა (ფერადი), 20.25 — სატელევიზიო მხატვრული ფილმი „საქმე მიჰყავთ ზნატოკებს“ — „მესამე გასროლამდე“ პირველი ნაწილი. პრემიერა (მოსკოვიდან), 22.00 — „ვრემია“ — საინფორმაციო პროგრამა (მოსკოვიდან), 22.30 — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მე-60 წლისთავისადმი მიძღვნილი საზეიმო სხდომა. ტრანსლაცია საქართველოს სახელმწიფო ფილარმონიის დიდი საკონცერტო დარბაზიდან. ვიდეოჩანაწერი.

„კომუნისტის“ დღევანდელი ნომერი 6-გვერდიანია.

რედაქტორი
დ. მჭედლიშვილი.

კომუნისტი ჩვენი მისამართი და ტელეფონები
380096 თბილისი-96, ლენინის 14. რედაქტორის მოადგილეები—99-93-03 99-03-09, პ/მდივანი — 99-72-80. სამდივნო — 99-66-10. განყოფილებები: პარტიული — 99-87-61, პროპაგანდის — 93-22-93 მრეწველობის — 93-20-84. სოფლის მეურნეობის — 99-52-46, საბჭოთა მშენებლობის — 93-18-70. მეცნიერების, უმაღლესი სასწავლებლებისა და სკოლების — 93-27-58. ლიტერატურისა და ხელოვნების — 93-55-01. ინფორმაციის — 93-16-90, უცხოეთის — 99-60-21, წერილების — 99-73-24 ილუსტრაციის — 93-28-54.

КОМУНИСТИ ИНДЕКС 66443
უა 02291
საქართველოს კომპარტიის ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა, 380096, თბილისი-96, ლენინის ქ. 14.